

Kemin kaupunki

Stora Enson Veitsiluodon asemakaavamuutoksen rakennetun kulttuuriympäristön inventointi

Raportti

Sisällysluettelo

1	Johdanto	1
1.1	Inventoinnin tarkoitus ja tekijät	1
1.2	Tarkastelualue	1
1.3	Inventointimenetelmä.....	3
2	Aiemmat selvitykset ja suojelutilanne	6
2.1	Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY 2009) ja valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (VAMA 2021)	6
2.2	Maakunnallisesti merkittävät kulttuurimaisemat ja rakennetun ympäristön kohteet.....	7
2.3	Yleiskaavassa suojellut kohteet	8
2.4	Asemakaavassa suojellut kohteet	8
2.5	Enso Oy:n rakennuskannan inventointi.....	9
2.6	Muinaisjäännökset	10
3	Rakennetun ympäristön muotoutuminen tarkastelualueella	11
4	Inventoidut rakennukset	20
4.1	Kohde nro 1, Sulfiittiselluloosatehdas	21
4.2	Kohde nro 2, Kuivauskonesali.....	35
4.3	Kohde nro 3, Selluloosavarasto ja tutkimus- ja laboratorio-osasto	42
4.4	Kohde nro 4, Voima-asema	47
4.5	Kohde nro 5, Korjauspaja	63
4.6	Kohde nro 6, Entinen kuorimo	71
4.7	Kohde nro 7, Saha.....	77
4.8	Kohde nro 8, Sahan entinen keinokuivaamo.....	91
4.9	Kohde nro 9, Entinen puutalotehdas	96
4.10	Kohde nro 10, Entisen puutalotehtaan kokoonpanohalli ja varasto.....	101
4.11	Kohde nro 11, Paperitehdas	107
4.12	Kohde nro 12, Entinen pääkonttori	126
4.13	Kohde nro 13, Entinen selluloosatehtaan johtajan asunto	134
4.14	Kohde nro 14, Entinen Veitsiluoto Oy:n toimitusjohtajan asunto	140
4.15	Kohde nro 18, Paloasema.....	147
4.16	Kohde nro 117, Aluhalli	153
4.17	Kohde nro 101, Pigmenttivarasto ja liettämö	158
4.18	Kohde nro 105, Keskuskonttori ja ruokala	163

4.19	Kohde nro 102, Paperitehdas PK5	170
4.20	Kohde nro 103, Sulfaattiselluloosatehdas	183
5	Johtopäätökset	197
6	Lähteet	199
6.1	Painetut lähteet	199
6.2	Aiemmat selvitykset ja inventoinnit	199
6.3	Muut lähteet	199
6.4	Paikkatietoaineistot	199
6.5	Valokuvat	199
6.6	Karttalähteet	200

FCG Finnish Consulting Group Oy ("FCG") on laatinut tämän raportin FCG:n asiakkaan ("Asiakas") toimeksiannon ja ohjeiden mukaisesti. Tämä raportti on laadittu FCG:n ja Asiakkaan välisen sopimuksen ehtojen mukaisesti. **FCG ei ole vastuussa tästä raportista tai sen käytöstä suhteessa mihinkään muuhun tahoon kuin Asiakkaaseen.**

Tämä raportti voi perustua kokonaan tai osaksi kolmansien osapuolten FCG:lle antamiin tietoihin tai julkisiin lähteisiin ja näin ollen tietoihin, joihin FCG:llä ei ole ollut vaikutusmahdollisuuksia. FCG toteaa nimenomaisesti, ettei sillä ole vastuuta sille annettujen virheellisten tai puutteellisten tietojen perusteella.

Kaikki oikeudet (mukaan lukien tekijänoikeudet) tähän raporttiin kuuluvat FCG:lle, tai Asiakkaalle, mikäli niin on sovittu FCG:n ja Asiakkaan välillä. Tätä raporttia tai sen osaa ei saa muokata tai käyttää uudelleen toiseen tarkoitukseen ilman FCG:n kirjallista lupaa.

Stora Enson Veitsiluodon asemakaavamuutoksen rakennetun kulttuuriympäristön inventointi

1 Johdanto

1.1 Inventoinnin tarkoitus ja tekijät

Työssä laadittiin asemakaavatasoinen rakennetun ympäristön inventointi Stora Enson Veitsiluodon tehdasalueesta. Alueen vanhempi rakennuskanta on inventoitu yleispiirteisesti Enso Oy:n rakennuskannan inventoinnissa vuosina 1996–1997. Aiemman inventoinnin tiedot päivitettiin ja inventointia täydennettiin uudemman rakennuskannan osalta. Inventointi laadittiin, jotta Veitsiluodon asemakaavamuutoksen vaikutuksia rakennettuun kulttuuriympäristöön voidaan arvioida.

Kemin kaupunki tilasi inventoinnin FCG Finnish Consulting Group Oy:ltä. Selvityksen ovat laatineet arkkitehti SAFA Minttu Kervinen YKS-548 apunaan rakennusarkkitehti Kirsi Vainio. Kemin kaupungin edustajina työtä ovat ohjanneet Saija Alakare ja Peter Brusila.

1.2 Tarkastelualue

Veitsiluoto sijoittuu n. 5 km Kemin keskustasta kaakkoon. Veitsiluoto on saari Ajoksen itäpuolisella lahdella ja nykyisin Veitsiluoto yhdistyy mantereeseen penkereillä. Veitsiluodon rantoja on täytetty, joten saari on nykyisin isompi kuin ennen alueen teollistumista. Avomeri alkaa Ajoksen lounaispuolelta.

Veitsiluodossa on n. 60 rakennusta ja lisäksi erilaisia rakennelmia. Veitsiluodosta johtaa mantereelle kolme tietä ja kaksi rataa. Tehdasalueella on myös oma satama.

Kuva 1. Selvitysalueen rajaus.

Kuva 2. Selvitysalueen likimääräinen sijainti osoitettuna kartalla.

1.3 Inventointimenetelmä

Työn yhteydessä on tarkistusinventoitu Enso Oy:n rakennuskannan inventoinnissa vuosina 1996–1997 inventoidut 18 rakennusta. Kolme näistä on purettu ja neljättä oltiin purkamassa tarkistusinventoinnin maastokäyntien aikaan syyskuussa 2022. Aiemmin inventoitujen kohteiden lisäksi täydennys inventoitiin viisi aiemmin inventoimatonta kohdetta. Inventointi tehtiin asemakaavoitusta varten tarvittavalla tarkkuudella eikä rakennusten sisätiloja inventoitu.

Inventointityö aloitettiin kokoamalla lähtöaineisto ja tutustumalla siihen sekä tekemällä Stora Enso Oy:n edustajien, Kemin kaupungin kaavoituksen edustajien, Tornionlaakson museon ja FCG:n edustajien yhteinen maastokäynti Veitsiluotoon 6.9.2022. Maastokäynnillä tarkasteltiin tarkastelualueen koko rakennuskantaa, keskittyen inventoitaviin rakennuksiin. Lähtötietojen ja maastokäynnin perusteella inventoija valitsi tarkemmin tarkasteltavat kohteet ja rakennukset, jotka pyrittiin valokuvaamaan. Lisäksi tarkastelualueen rakennuskannasta otettiin yleiskuvia kattavasti. Kirsi Vainio teki kaksi erillistä maastokäyntiä inventoitavien rakennuksien valokuvaamiseksi 9.9.2022 ja 26.9.2022.

Lähtötietojen ja maastokäynnin perusteella inventoija valitsi tarkempaan tarkasteluun ne kohteet ja rakennukset, joihin selvimmin liittyi kulttuurihistoriallisia, rakennustaiteellisia tai maisemallisia arvoja. Näiden kohteiden valintaan osallistui myös Tornionlaakson museon edustus.

Tarkistus- ja täydennysinventoiduista kohteista on laadittu inventointikortit. Kortteihin on kirjattu paikannustiedot, lähiympäristön tiedot, rakennuksen käyttö, suunnittelija, rakennus- ja muutosvuodet, rakennuksen kuvaus, arvio kunnosta, arvoluokitus ja suositus niiden huomioimisesta. Koska inventoinnin aikataulu oli tiukka, rakennuksista ei pystytty etsimään arkistotietoja eikä käymään läpi niiden lupapiirustuksia.

Rakennusten rakennus- ja korjausvuodet on kirjattu inventointikorteille, mikäli ne ovat olleet tiedossa. Tiedot perustuvat aiempiin inventointeihin, muihin käytettyihin lähteisiin sekä rakennus- ja huoneistorekisterin (RHR) tietoihin. Rakennus- ja huoneistorekisterin tiedoissa voi olla virheitä ja epätarkkuuksia. Inventoija on pyrkinyt tarkistamaan tietoja karttavertailujen ja oman asiantuntemuksensa perusteella. Epävarmuudet tuodaan esille inventointikorteilla. Mikäli rakennus- ja huoneistorekisteriin merkitty valmistumisvuosi poikkeaa muiden lähteiden mukaisesta tai inventoijan arvioimasta ajankohdasta, se on esitetty sulkeissa. Rakennusten korjausvuodet perustuvat aiempiin inventointeihin ja selvityksiin ja inventoijan asiantuntemukseen. Rakennusten valmistumis- ja muutosajankohtia jäljitettiin mm. Kemin museon vanhojen valokuvien ja niitä koskevien tietojen perusteella. Kuvien arkistointitiedoissa oli kuitenkin myös virheellisiä ajoituksia.

Kohteiden kuntoa arvioitiin maastokäynnin ja inventoijan asiantuntemuksen perusteella. Kohteissa ei käyty sisällä, joten arviot perustuvat rakennusten ulkoasuun. Inventointikorteilla on tuotu esiin, mikäli rakennusten ulkoasussa näkyy selviä vaurioita, kuten halkeamia kivijalassa, painumia, ulkovuorauksen kostumia, vesikaton vaurioita tai rikkoontuneita ikkunoita. Mikäli selviä vaurioita ei ollut näkyvissä, rakennuksen kunto on arvioitu hyväksi. Arviot eivät vastaa kuntotutkimusta. Mikäli rakennusten kunnosta tarvitaan tarkempaa tietoa, niistä on suositeltavaa laatia kuntotutkimus.

Kohteita ja rakennuksia arvoettaessa on tarkasteltu niiden historiallisia arvoja (H), arkkitehtonisia arvoja (A) ja ympäristöllisiä arvoja (Y). Kohteiden arvoluokituksen pohjalta kohteille on esitetty suositukset niiden huomioimisesta asemakaavassa. Arvoja on tarkasteltu mm. seuraavista näkökulmista:

Historiallinen arvo

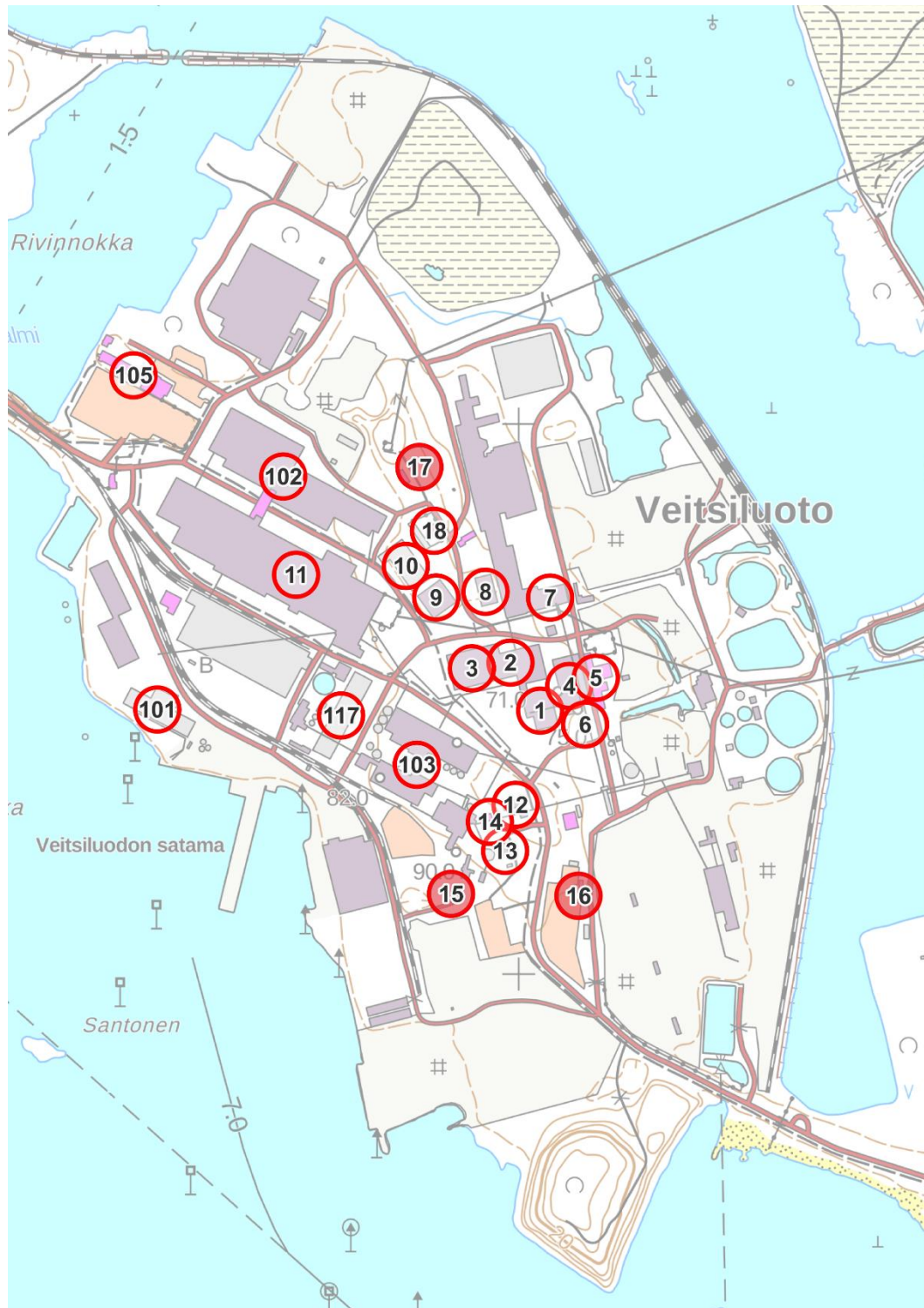
- Kohteen merkitys historiallisen kehityksen, tapahtuman tai ilmiön todisteena

Arkkitehtoninen ja rakennustekninen arvo

- Harvinaisuus tai ainutlaatuisuus (harvinaisuus)
- Historiallinen tyyppisyys alueelle (tyypillisuus)
- Tiettyä suunnittelijaa, aluetta tai tiettyä aikaa kuvaavat tyyppilliset piirteet (edustavuus);
- Alkuperäistä tai sitä vastaavan käytön, rakentamistavan, arkkitehtuurin tai tyylin ilmeneminen ja jatkuminen (alkuperäisyys)
- Näkyvissä olevat eri aikakausien rakenteet, materiaalit ja tyylipiirteet, jotka ilmentävät rakentamisen, hoidon ja käytön historiaa ja jatkuvuutta (historiallinen kerroksisuus).

Ympäristöarvo

- Kaupunkikuvallinen tai maisemallinen arvo
- Merkitys alueen tai yhteisön identiteetille

Kuva 3. Maastokäynnillä tarkistetut kohteet. Kohteet nro 1-18 ovat tarkistusinventoituja kohteita. Niistä kohteet nro 15, 16 ja 17 oli purettu ja kohdetta 8 oltiin purkamassa syyskuussa 2022. Kohteet nro 101, 102, 103, 105 ja 117 ovat täydennysinventointikohteita.

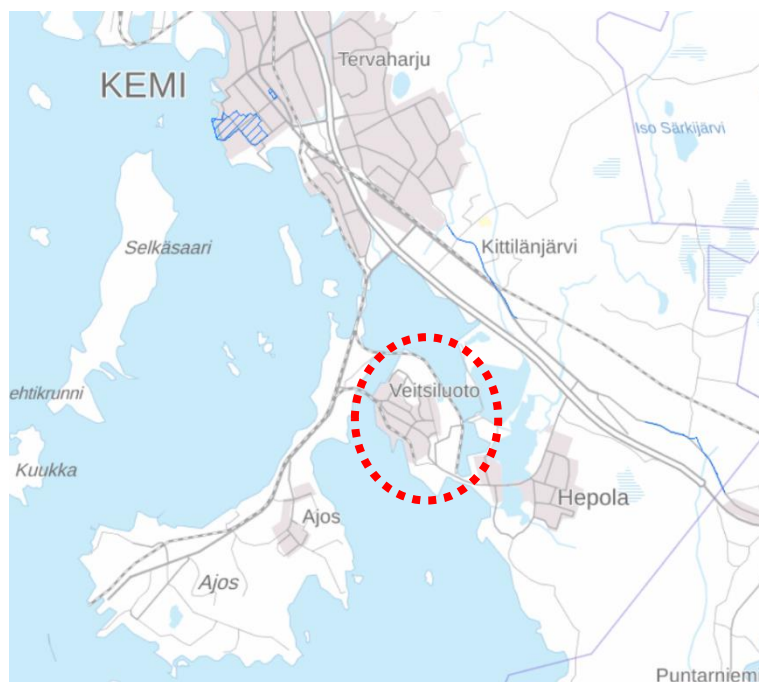
2 Aiemmat selvitykset ja suojelutilanne

2.1 Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY 2009) ja valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (VAMA 2021)

Tarkastelualueella ja sen läheisyydessä ei ole valtakunnallisesti merkittäviä rakennettuja kulttuuriympäristöjä (RKY 2009). Lähin RKY-kohde on Kemin ruutukaava-alue ja kirkon ympäristö. Alue sijaitsee n. 5 km tarkastelualueesta luoteeseen Kemin keskustassa.

Veitsiluoto Oy:n konttori ja työväenasunnot ovat olleet RKY 1993 -kohde. Työväenasunnot on kuitenkin purettu 1990-luvulla. Konttori ja tehtaan johdon asunnot ovat edelleen paikalla. Veitsiluoto ei ole ollut RKY 2009 -kohde.

Tarkastelualue ei kuulu valtakunnallisesti arvokkaisiin maisema-alueisiin (VAMA 2021). Lähin valtakunnallisesti arvokas maisema-alue Simon rannikon kulttuurimaisemat (VAMA 2021) sijoittuu n. 10 km kaakkoon Simon rannikolle.

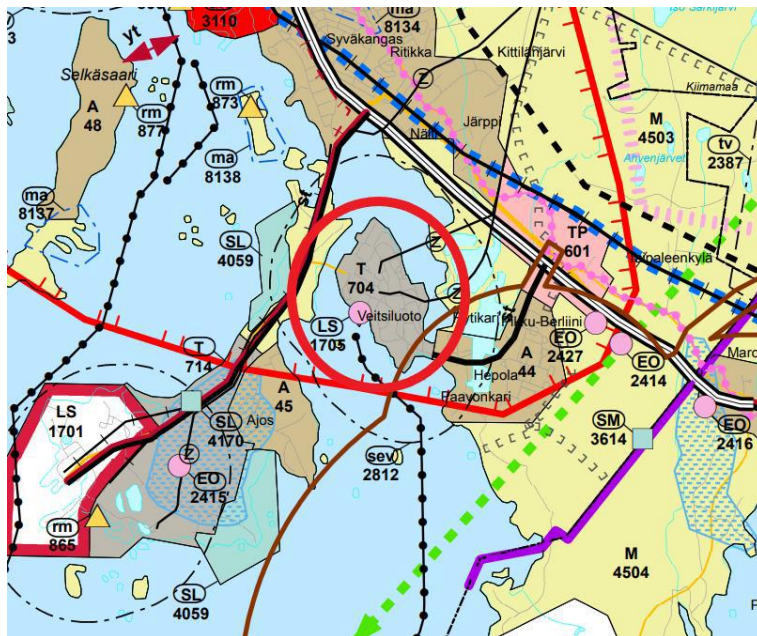
Kuva 4. Lähin RKY 2009 alue sijoittuu Kemin keskustaan. Tarkastelualueen likimääräinen sijainti osoitettu punaisella katkoviivalla.

Kuva 5. Lähin VAMA 2021 alue sijoittuu Simon rannikolle. Tarkastelualueen likimääräinen sijainti osoitettu punaisella katkoviivalla.

2.2 Maakunnallisesti merkittävät kulttuurimaisemat ja rakennetun ympäristön kohteet

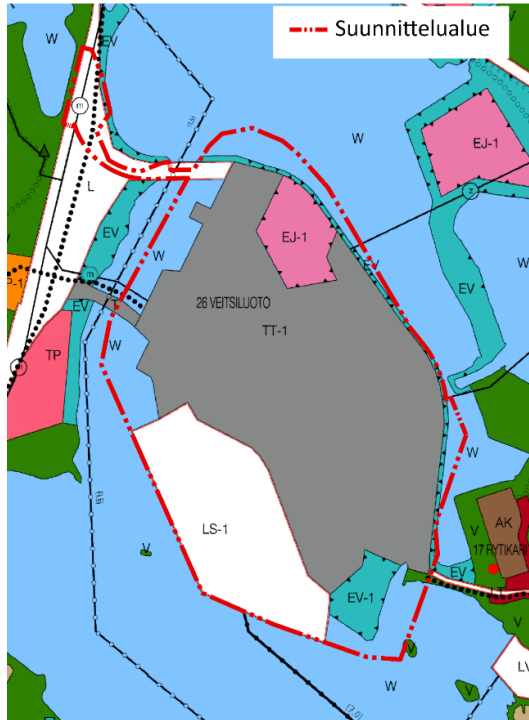
Tarkastelualueella ei ole maakunnallisesti merkittäviä kulttuuriympäristöjä.

Kuva 6. Ote Länsi-Lapin maakuntakaavasta. Kaava-alueen yleissijainti on esitetty punaisella ympyrällä.

2.3 Yleiskaavassa suojellut kohteet

Alueella voimassa olevassa Kemin eteläisten alueiden yleiskaavassa alueelle ei ole osoitettu suojelumerkintöjä. Yleiskaavan selostuksen mukaan alueen asemakaavaa uusittaessa tutkitaan, missä laajuudessa inventointiin sisältyvät kohteet otetaan huomioon asemakaavassa.

Kuva 7. Ote voimassaolevasta yhdistelmäyleiskaavasta. Suunnittelualueen raja on esitetty punaisella pistekatkiivalla.

2.4 Asemakaavassa suojellut kohteet

Alueella voimassa olevissa asemakaavoissa ei ole osoitettu suojeltavia rakennuksia.

2.5 Enso Oy:n rakennuskannan inventointi

7.1.1997 ja 28.2.1997 päivätyt inventointiraportit on laatinut Henrik Wager. Raporteissa on esitelty Enso Oy:n eri puolilla Suomea olevien tehtaiden, ja muiden kohteiden rakennuskanta ja arvotettu sitä. Veitsiluodon tehtaot olivat yksi inventoiduista kohteista. Veitsiluodosta raportissa esitellään 18 rakennusta. Inventoitu rakennuskanta koostuu tehdasrakennuksista, konttorirakennuksista, tehtaan johdon asuinrakennuksista ja muutamasta työväen asuinrakennuksesta sekä paloasemasta.

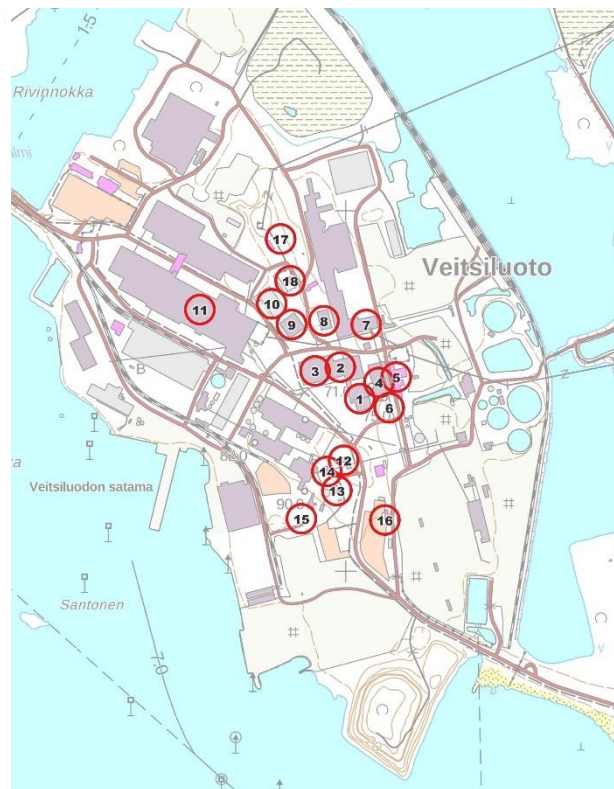
Inventoinnissa ei ole arvotettu yksittäisiä rakennuksia. Yhteenvedossa Veitsiluotoa arvotetaan seuraavasti:

Enso Oy:n Veitsiluodon tehtaot on tunnusomainen Lapin metsäteollisuuden suuryritys, jolle valtiojohtoisuus tuo kulttuurihistoriallista erityisarvoa. Saarelle rakennettu tehdas ja varsinkin sen yhdyskunta ovat Lapin teollisuusperinteen avainkohteita. Tehdassaari Perämeren rannalla on maisemallisesti vaikuttava.

Vuonna 1922 tuomintansa aloittaneen sahan vanha voima-asema on säilynyt alkuperäisen kaltaisena. Sulfiittiselluloosatehtaan kanssa samanaikaisesti rakennettu voima-aseman laajennus on myös säilynyt alkuperäistä vastaavassa asussa, samoin kuin sinne vuonna 1929 sijoitettu Ab de Lavalsin valmistama höyryturbiini. Sulfiittiselluloosatehtaan keittämö sekä massanlajitteluosasto ovat niin ikään säilyneet.

Kaarikattoinen edelleen käytössä oleva saharakennus vuodelta 1949 on Veitsiluodon tehdasalueen tunnusmerkkejä. Sahayhtiönä toimintansa aloittaneen Enson rakennusperinnössä se on puretun Kotkan sahan ohella ainoa kulttuurihistoriallisesti merkittävä saharakennus.

Veitsiluodon tehtaiden funktionalististyylliset 1930-luvulla rakennetut johtajien asuintalot sekä vanha pääkonttori laajennuksineen muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden. Jäljellä olevat asuinrakennukset ovat ainoat fyysiset jäänteet paikalla olleesta 1920- ja 1930-luvulla rakennetusta tehdasyhdyskunnasta.

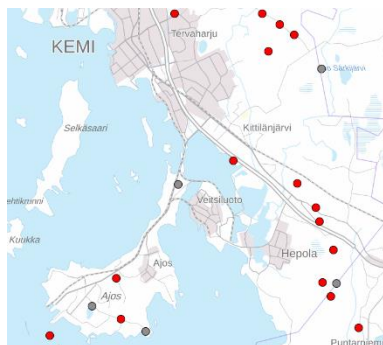

Kuva 8 (Vasemmalla). Enso Oy:n rakennuskannan inventoinnissa inventoitiin 25 teollisuus- tai muuta kohdetta eri puolilta Suomea. Pohjoisin inventoitu kohde on Kemin Veitsiluodon tehtaat.

Kuva 9 (Oikealla). Veitsiluodon tehdasalueen inventoidut rakennukset Enso Oy:n rakennuskannan inventoinnissa 28.2.1997.

2.6 Muinaisjännökset

Selvitysalueella ei sijaitse tiedossa olevia kiinteitä muinaisjännöksiä. Lähimmät tiedossa olevat kiinteitä muinaisjännökset sijaitsevat Ajoksessa ja Hepolan ympäristössä.

Kuva 10. Punaisin ympyröin on osoitettu kiinteät muinaisjännökset ja harmain ympyröin poistetut kiinteät muinaisjännökset. Ajoksen pohjoisosassa oleva poistettu kiinteä muinaisjännös Rivinokka on historiallisen ajan kultti- ja tarinapaikka. Veitsiluodosta pohjoiseen oleva kiinteä muinaisjännös Siikalampi on historiallisen ajan työ- ja valmistuspaikka, jossa on sijainnut kalkkiuuni.

3 Rakennetun ympäristön muotoutuminen tarkastelualueella

Suomen valtio perusti Veitsiluotoon sahan vuonna 1921. Paikan valintaan vaikuttivat sekä puun saatavuus Kemijokivarresta että uittomahdollisuudet joessa ja lyhyt hinausmatka Veitsiluotoon, josta oli järjestettävissä yhteydet mantereelle Oulu-Tornio -radalle. Oulu-Tornio -rataosuus oli valmistunut vuonna 1909 ja 1910-luvulla alettiin suunnitella Ajoksen sataman kehittämistä. Ajoksen syväsatamahanke toteutui kuitenkin vasta 1930-luvun lopulla.

Veitsiluodon sahan toiminta alkoi vuonna 1922 puurakenteisessa sahan rakennuksessa. Tätä ensimmäistä saharakennusta ei ole enää. Sahan kanssa samaan aikaan 1922 valmistui voima-asema. Voima-asemaa on valmistumisen jälkeen laajennettu useaan otteeseen, ja rakennus on edelleen paikalla. 1920-luvun puoliväliin mennessä sahajätteen määrä oli kasvanut sellaiseksi, että sahajätteen hyödyntämistä sellun raaka-aineena ja selluloosatehtaan rakentamista Veitsiluotoon ryhdyttiin pohtimaan. Sellutehtaan ja sen rakennustöiden johtajaksi metsähallitus määräsi insinööri Kaarlo Ståhlbergin, presidentti Ståhlbergin pojan. Sulfiittiselluloosatehdasta alettiin rakentamaan vuonna 1928. Sulfiittiselluloosatehdasta varten tarvittiin myös uusi voima-asema, joka otettiin käyttöön vuonna 1929. Varsinaiseen tuotantotoimintaan sulfiittiselluloosatehdas pääsi huhtikuussa 1930, jolloin valmistuivat pumppuhuone, happotehdas, keitto-osasto, kuorimo, lajitteluosasto ja kuivauskoneet yksi ja kaksi. Sulfiittiselluloosatehtaasta on säilynyt keittämö ja massanlajitteluosasto. Rakennusta on laajennettu myöhemmin. Voima-aseman osana on säilynyt sen 1920-luvun lopun laajennuksia.

Veitsiluodon saarta laajennettiin pitkin 1920-lukua merelle päin. Sahausjätettä käytettiin rantojen täyttöön saaren luoteisosissa. Täytemaita käytettiin sahan lautatarhoina. Saaren Rytikarin puoleista rantaa puolestaan täytettiin ruoppaamalla hiekkaa meren pohjasta saaren länsipuolelta ja kuljettamalla se saaren itärannalle. Tätä aluetta käytettiin raakapuun varastointiin.

Oulu-Tornion ratayhteyden sivuraide Kemistä Ajokseen avattiin vuonna 1931 (<http://www.resiinalahti.fi/artikkeli/56>, lainattu 14.9.2022). Alkuun Veitsiluodon sahan yhdisti rataverkkoon Veitsiluodon ja Ajoksen välisen salmen ylittänyt kuljetin.

Veitsiluodon tehtaat muutettiin valtioonemmistöiseksi Veitsiluoto Osakeyhtiöksi vuonna 1932. Samana vuonna valmistui silta Rytikarin kautta mantereelle sekä tieyhteys Kemin keskustaan. Kesäkuussa 1932 Veitsiluodon lautatarhassa oli suuri tulipalo. Rautatie Veitsiluodosta Rytikarin kautta mantereelle valmistui vuosina 1935-1936 ja sitä hyödynnettiin etenkin selluloosan kuljettamiseen.

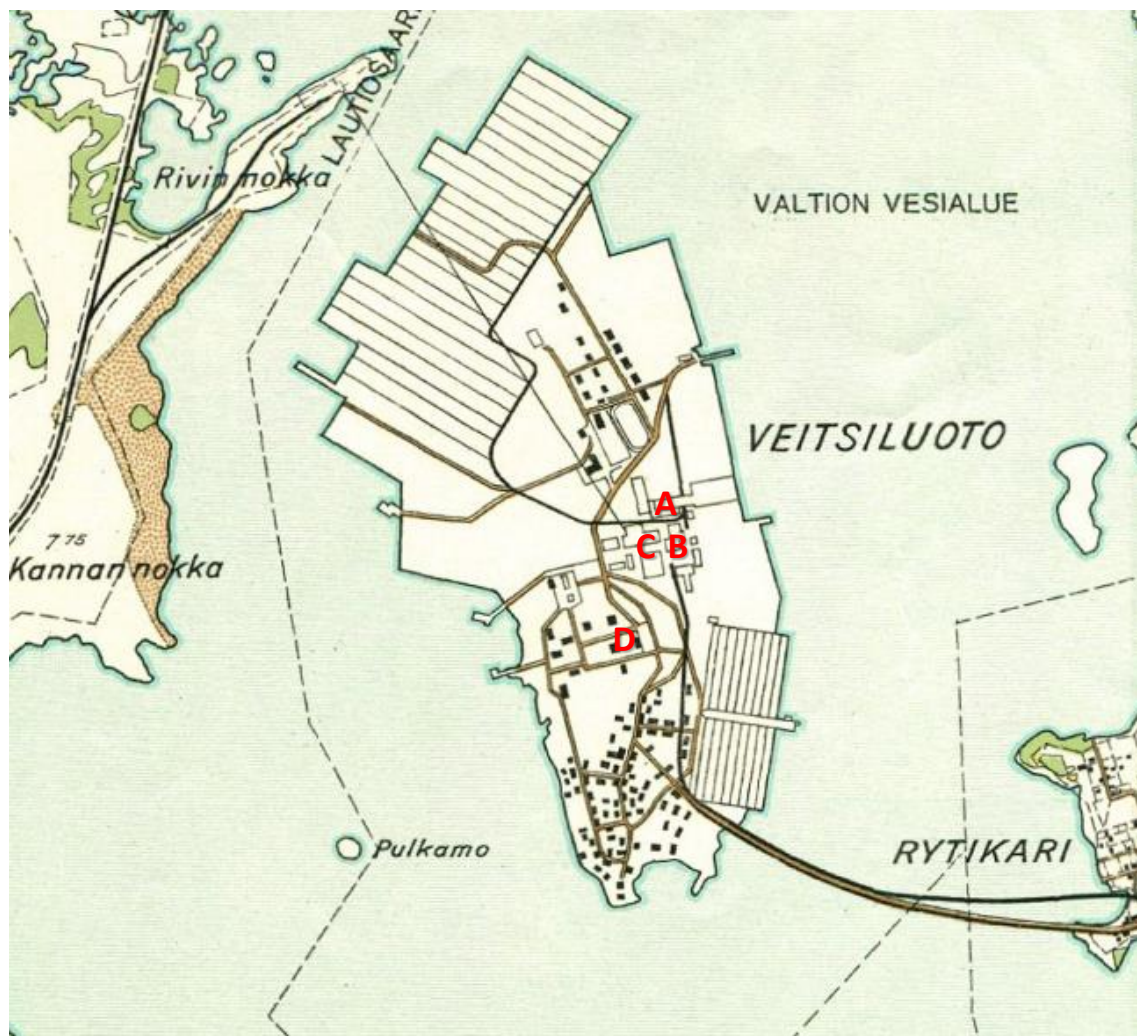
Veitsiluodon tehtaiden tuotanto monipuolistui, kun sahan yhteyteen perustettiin puutalotehdas vuonna 1940. Puutalotehtaan rakennuksia on edelleen jäljellä. Sota-aikana sulfiittisellutehtaan yhteyteen alettiin rakentaa sulfiittispritehdasta, mutta tehtaan toiminta saatiin käyntiin vasta 1940-luvun puolivälissä. Spritehtaan rakennukset on purettu.

Jälleenrakennuskauden kovan puutavaran kysynnän takia sahan toimintaa kehitettiin ja sahan laajentamisesta tehtiin päätös vuonna 1947. Päätökseen vaikuttivat osaltaan Kemi- ja Iijokien 1940-luvulla valmistuneet voimalaitokset, jotka turvasivat energian saannin. Uusi saha käynnistettiin vuonna 1951 Veitsiluodossa. Saha varten voima-asemalle sijoitettiin uusi voimakattila ennen uuden sahan käyttöönottoa. Kaarikattoinen sahan rakennus on edelleen paikalla ja rakennus on edelleen sahan käytössä. Sahan kuivaamo sijaitsee sen länsipuolella. Tätä rakennusta purettiin

inventointia tehtäessä syksyllä 2022. Kuivaamo sijaitsee nykyisin samassa rakennuskompleksissa kuin itse saha.

1940-luvun lopulla Veitsiluoto Oy päätti myös rakentaa makean veden putken Kemijoesta Vähä-Ruonan uomaan ja padota makealle vedelle varastoaltaan uoman suulle. Patoallas valmistui vuonna 1950. 1953 valmistui rata- ja ajosilta veitsiluodosta Ajokselle. Rata yhdistyi Ajoksen satamarataan. Rytikarin kautta kulkenut ratayhteys purettiin vuonna 1960.

Paperitehdas Veitsiluotoon päätettiin perustaa 1950-luvun alussa ja paperintuotanto alkoi vuonna 1955. 1960-luvun alussa paperitehdasta laajennettiin paperikoneilla 2 ja 3 ja paperitehtaan yhteyteen rakennettiin puuhiomo. 1960-luvun puolivälissä selluloosatehtaan toinen, käyttämättömäksi jäänyt kuivauskone muutettiin paperikone 4:ksi. Viidettä paperikonetta varten rakennettiin uusi tehdasrakennus ja PK5 käynnistettiin 1970-luvun alussa. 1970-luvun lopulla Veitsiluotoon rakennettiin sulfaattiselluloosatehdas, jonka valmistumisen myötä sulfiittiselluloosan valmistaminen lopetettiin. Uusi voimalaitos valmistui vuonna 1996.

Kuva 11. Ote Kemin kartasta vuodelta 1937 Veitsiluodosta. Saaren keskivaiheilla itärannalla on saha (A) ja sahan vaatimat satamat ja uittolaitteet. Sahan laiturilta johtaa rata sahalle ja edelleen saaren

luoteisosan lautatarhoille. Sahan eteläpuolella on voima-asema (B). Voima-aseman länsipuolella on sellutehdas (C). Tehtaan konttori ja johdon asunnot sijoittuivat tehdasalueen eteläpuolelle (D). Tehtaan pohjoispuolella oli seurantalo ja urheilukenttä sekä työväestön asuinrakennuksia. Työväestön asuinrakennuksia oli myös saaren eteläosassa. Kuvälähde: Kemin kaupunki.

Kuva 12. Ote ilmakuvasta vuodelta 1946. Sillat Rytikarin kautta mantereelle ovat valmistuneet. Merellä on valtavia tukkilauttoja. Kuvälähde: [Paikkatietoikkuna](#)

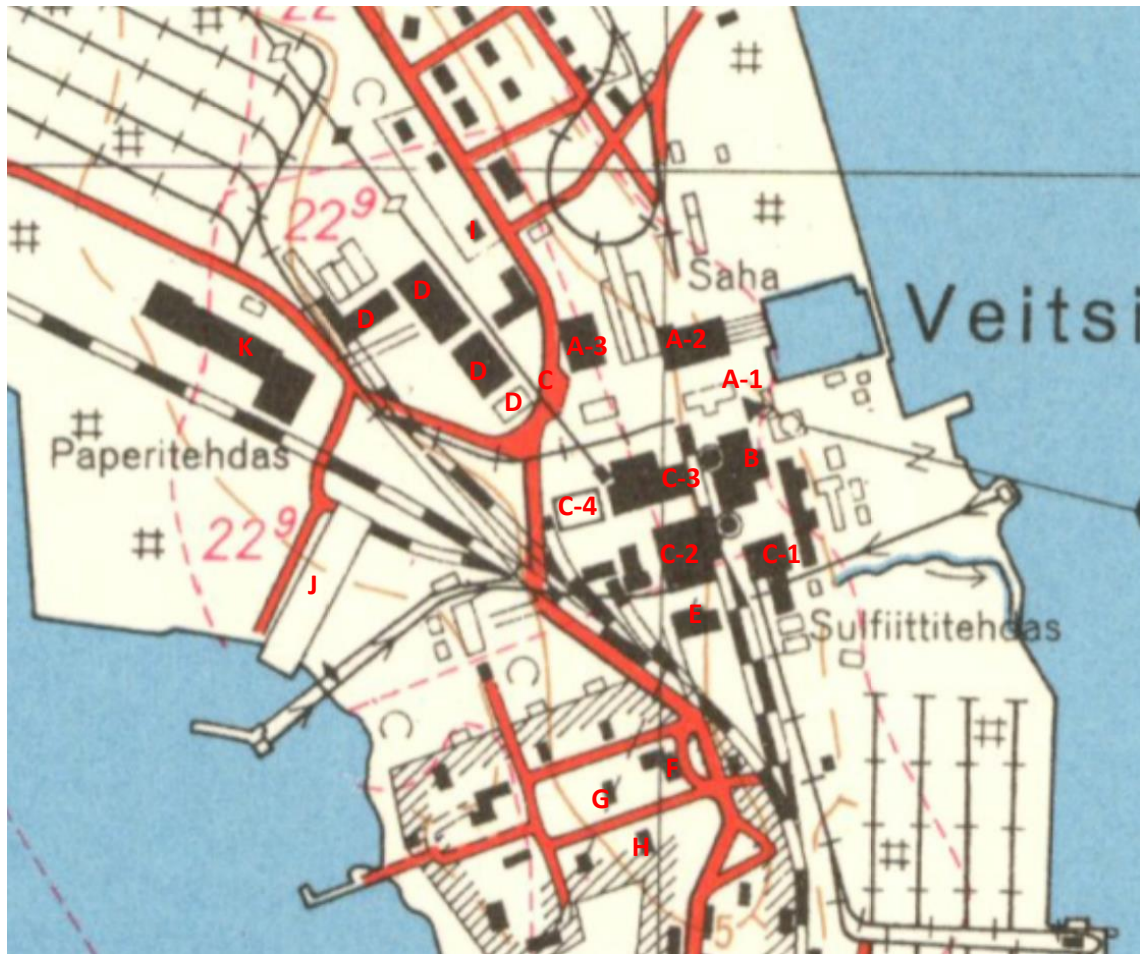

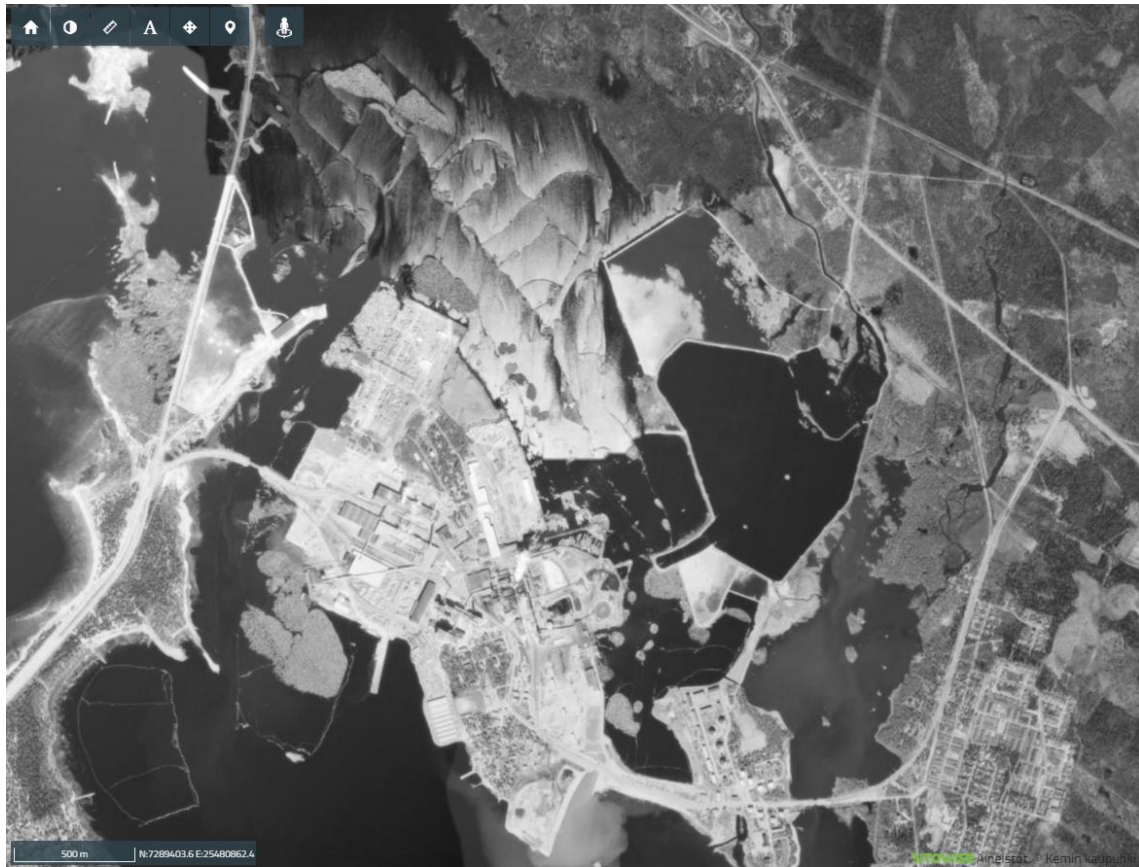
Kuva 13. Ote ilmakuva vuodelta 1946. A) saha, B) voima-asema, C-1) sulfiittiselluloosatehtaan kuorimo, C-2) sulfiittiselluloosatehtaan keitto-osasto, C-3) sulfiittiselluloosatehtaan kuivauskonesali, C-4) sulfiittiselluloosatehtaan varasto, D) puutalotehtaan rakennukset, E) sulfiittispriitehdas F) vanha pääkonttori, G) toimitusjohtajan asunto H) selluloosatehtaan johtajan asunto ja I) paloasema. Kuvälähde: Paikkatietoikkuna

Kuva 14. Ote peruskarttalehdistä vuosilta 1955, 1956 ja 1957 Veitsiluodon ympäristöstä. Rata- ja tiesilta Ajokseen on valmistunut, samoin makean veden varastoallas Vähä-Ruonanojan suulle.
Kuvälähde: <https://vanhatkartat.fi>

Kuva 15. Ote vuoden 1956 peruskartasta. A-1) purettu vanha saha, A-2) kaarikattoinen uusi saha, A-3) sahan kuivaamo B) voima-asema, C-1) sulfiittiselluloosatehtaan kuorimo, C-2) sulfiittiselluloosatehtaan keitto-osasto, C-3) sulfiittiselluloosatehtaan kuivauskonesali, C-4) sulfiittiselluloosatehtaan varasto, D) puutalotehtaan rakennukset, E) sulfiittispriitehdas F) vanha pääkonttori, G) toimitusjohtajan asunto, H) selluloosatehtaan johtajan asunto, I) paloasema, J) Aluhalli, K) paperitehdas. Kuvälähde: <https://vanhatkartat.fi>

Kuva 16. Ote ilmakuvasista vuodelta 1977. Kuvalähde: Kemin kaupungin karttapalvelu, [Kemin karttapalvelu](#).

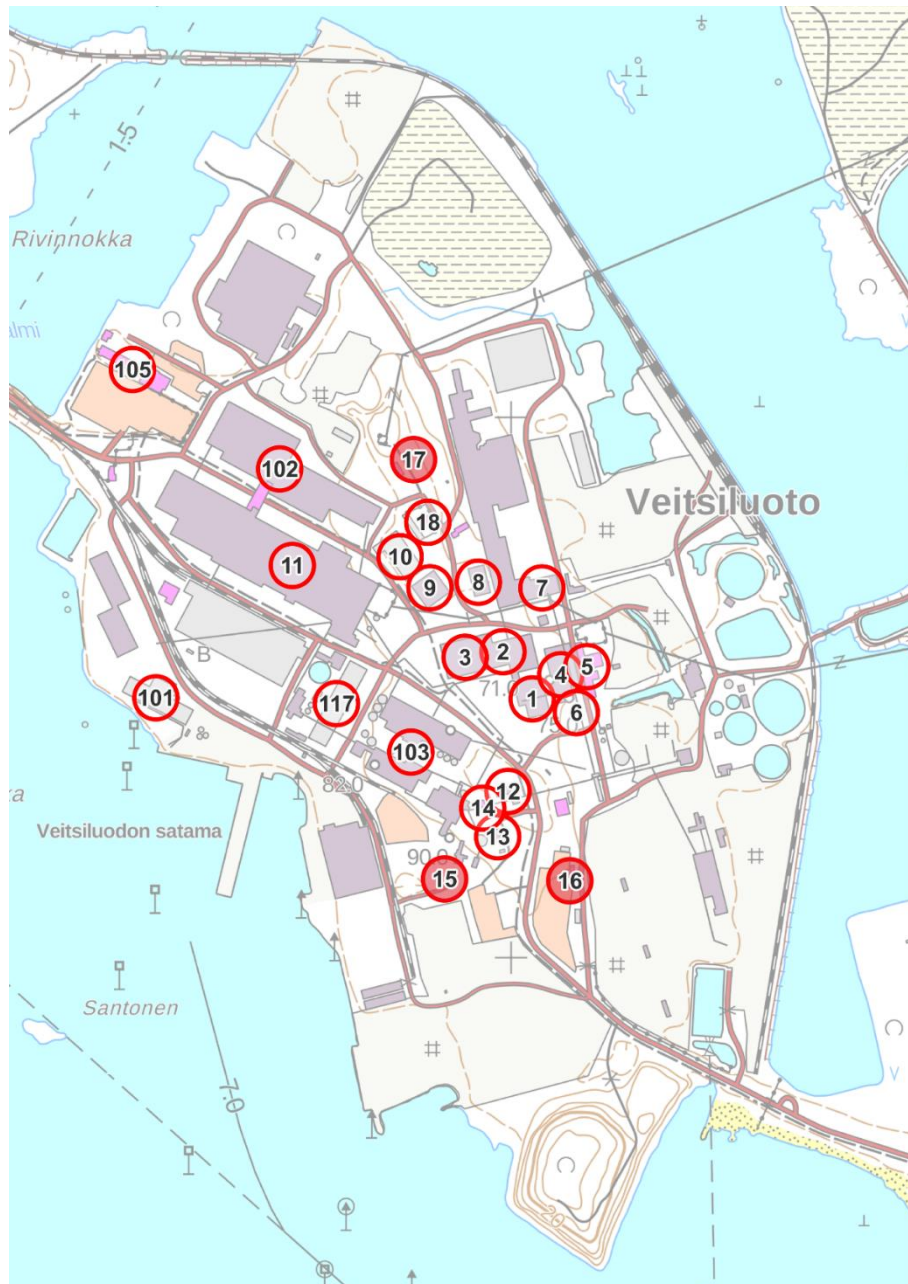

Kuva 17. Ote ilmakuva vuodelta 1977. A-1) purettu vanha saha, A-2) kaarikattoinen uusi saha, A-3) sahan kuivaamo B) voima-asema, C-1) sulfiittiselluloosatehtaan kuorimo, C-2) sulfiittiselluloosatehtaan keitto-osasto, C-3) sulfiittiselluloosatehtaan kuivauskonesali, C-4) sulfiittiselluloosatehtaan varasto, D) puutalotehtaan rakennukset, E) sulfiittispritehdas F) vanha pääkonttori, G) toimitusjohtajan asunto, H) selluloosatehtaan johtajan asunto, I) paloasema, J) Aluhalli, K) paperitehdas PK1, PK2 ja PK3, L) paperitehdas PK5, M) sulfaattisellutehdas. Kuvalähde: <https://vanhatkartat.fi> Kuvalähde: Kemin kaupungin karttapalvelu, [Kemin karttapalvelu](https://vanhatkartat.fi).

Kuva 18. Näkymä Veitsiluotoon Kemin keskustasta kaupungintalon katolta. Veitsiluodon rakennuksista kuvassa vasemmalla näkyy voima-asema ja sulfiittisellutehdas. Niiden oikealla puolella näkyy sulfaattisellutehtaan Kamyri-keittimen torni. Korkein torni ja sen edessä näkyvä rakennus kuuluvat uuteen voimalaitokseen. Oikeanpuolimmaisat korkeat rakennukset ja säiliöt kuuluvat sulfaattiselluloosatehtaaseen.

4 Inventoidut rakennukset

Kuva 19. Inventoidut kohteet. Kohteet nro 1-18 ovat tarkistusinventoituja kohteita. Niistä kohteet nro 15, 16 ja 17 oli purettu ja kohdetta 8 oltiin purkamassa syyskuussa 2022. Kohteet nro 101, 102, 103, 105 ja 117 ovat täydennysinventointikohteita. Pohjakartta: MML.

4.1 Kohde nro 1, Sulfiittiselluloosatehdas

Aihe	Inventoitu tieto
Kohde	nro 1, Sulfiittiselluloosatehdas
Kiinteistö	240-26-2601-2
Pysyvä rakennustunnus	
Rakennustyyppi	Teollisuusrakennukset
Nykyinen käyttö	Sulfiittiselluloosatehdas (ei käytössä)
Alkuperäinen käyttö	Sulfiittiselluloosatehdas
Rakennusaika / ajoitus	1930 kuorimo (A), keitto-osasto (C), massanlajitteluosasto (D), kuivauskonesali (E, kohde nro 2) ja happo-osasto (F)
Suunnittelija	Sulfiittielluloosatehtaan rakennusinsinöörinä oli 1920- ja 1930-lukujen vaihteessa S. Forssén. Suomalainen Oy Kreuger & Toll vastasi sulfiittiselluloosatehtaan rakennustöistä. Sulfiittiselluloosatehtaan 1950-luvun laajennuksista vastasi arkkitehtitoimisto Uki Heikkinen Oulusta ja rakennesuunnittelusta insinööritoimisto Esko Salonen & Co Helsingistä.
Muutosvuodet ja tehdyt muutokset	1935 kuorimon laajennus (B, kohde nro 6) valmistui. 1959 Kuivauskonesalia (E) on laajennettu koilliseen ja lounaaseen. 1959 valkaisuosasto (H) ja keitto-osaston laajennus (I) valmistuivat. 1959 selluloosavarasto (J, kohde nro 3) valmistui. Paikalla oli aiemminkin pienempi varasto. 1962 pesuosasto (K) valmistui. 1960-luvulla kuorimon alkuperäinen osa (A) puretaan. 1970 keitto-osastolle massanlajitteluosaston yli kulkeva kuljetin uusitaan. 1971 tutkimus- ja laboratorio-osasto (L) sellun jälkikäsittelytiloihin valmistuu. 1980-luvulla spriitehdas ja happo-osasto puretaan. Aukotuksia muutettu ja umpeutettu.

Aihe	Inventoitu tieto
	
Kerrosluvu	Vaihtelee rakennusosittain
Perusta	Betoni, 1930-luvun osien perustukset verhoiltu pesubetonilaatalla myöhemmin
Runko	Betoni
Kattomuoto	Vaihtelee rakennusosittain, pääasiassa harjakatto
Kate	Huopa
Vuoraus	Punatiili
Ulkovärit	Punatiili
Ikkunat	Ikkuna-aukotus vaihtelee rakennusosittain. Vanhimmissa rakennusosissa on suosittu pystyikkunoita, uudemmissa on käytetty vaakaikkunoita nauhamaisesti ryhmiteltynä. Ikkunat ovat pääasiassa erikokoisia ruutuikkunoita. Keitto-osaston eteläpäädyssä on kaareva aurinkoikkuna. Pesuosastossa on myös lasitiili-ikkunoita.
Erityispiirteet	<p>Massanlajitteluosasto</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ julkisivuissa näkyy klassismin vaikutus, arkkitehtuuri korostaa pystysuuntia ○ symmetriset julkisivut ○ korkean keskiosan itäpäädyn betonilistainen päätykolmio ja leveät pilasterit, pilastereiden välissä olevat ikkunat, joista ylimpien alla on betonista valettu panelointi ○ aukkojen yläreunat on tehty tiiliholvimuurauksella, mutta pohjoispuolen siiven aukkojen pielet tehtiin betonista, kun se korjattiin vuoden 1944 pommituksen jäljiltä <p>Keitto-osasto</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ julkisivuissa näkyy klassismin vaikutus, arkkitehtuuri korostaa pystysuuntia

Aihe	Inventoitu tieto
	<ul style="list-style-type: none"> ○ symmetriset julkisivut ○ ullakkokerroksen ikkunoiden alla vaakakoristelista ○ ullakolla pitkällä julkisivuilla haukkaikkunoiden tyypiset ikkunat ja päädyssä aurinkoikkuna ○ länsijulkisivua jäsentää 6 pystysuuntaista ikkunasyvennystä, joihin kerrosten ruutuikkunat sijoittuvat, ylimmässä kerroksessa lisäksi ikkunasyvennysten välissä kaariaukkoiset pienemmät ikkunat betonireunoin <p>Valkaisuosasto ja keitto-osaston laajennus</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ pelkistettyä 1950-luvun punatiilista teollisuusarkkitehtuuria ○ kapeat pystymalliset ikkunat ilman näkyvää palkkia, aukotus säännöllistä <p>Pesuosasto</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ pelkistettyä 1950-1960-lukujen punatiilistä teollisuusarkkitehtuuria ○ vaakasuuntaiset ikkuna-aukot betonipalkein nauhamaisesti ryhmiteltyinä
Muuta	Vuonna 1977 valmistui uusi sulfaattiselluloosatehdas. Jo tätä ennen vuonna 1965 kuivauskonesalin toinen kuivauskone oli muutettu paperikoneeksi PK 4.
Lähiympäristö	Sulfiittisellutehtaan itäpuolella sijaitsee voima-asema. Rakennusten välissä on kapea sola, jonka läpi pääsee kulkemaan. Rakennuksia yhdistää erilaiset kuljettimet ja putket. Pohjoispuolella poikkitie toisella puolella on saha ja talotehdas. Rakennusten välissä on avointa asfalttikenttää. Sulfiittisellutehtaan lounaispuolella on Päätie, jonka lounaispuolella on 1970-luvulla valmistunut sulfaattisellutehdas. Päätien ja sulfiittisellutehtaan välistä on purettu 1980-luvulla happo-osaston rakennukset ja torni. Avointa kenttää on käytetty maanläjitykseen. Eteläpuolella on Varastotie. Sen ja sulfiittisellutehtaan välistä on purettu spriitehdas 1990-luvulla. Päätien ja Varastotien ympäristöä hallitsee korkealla kulkevat tehdaskompleksin eriosia yhdistävät kuljettimet.

Arvot

(H) Sulfiittiselluloosatehtaalla on erityistä teollisuushistoriallista merkitystä sen kuvastaessa vuonna 1921 toimintansa aloittaneen valtion omistaman sahan teollisuustoiminnan laajentamista selluteollisuuteen. Päätökseen perustaa sellutehdas Veitsiluodon sahan yhteyteen vaikutti sahausjätteen suuri määrä, jota ei pystytty enää hyödyntämään lautatarhojen laajentamiseen merelle tai käyttämään kaikkea sahan voima-aseman polttoaineena. Sen sijaan sahausjätettä pystyttiin käyttämään sekä sulfiittiselluloosan raaka-aineena että sellunkeitossa tarvittuun energian tuottamiseen. Sellutehtaan perustamiseen heijastuivat myös valtion tavoitteet nostaa puun jalostusastetta Suomessa. Tehtaan lukuisat eri vaiheissa tehdyt laajennukset kertovat laitoksen toiminnan kehittämisestä eri vuosikymmeninä. Kohteen kertovuutta heikentää muutamien prosessiin oleellisesti kuuluneiden osastojen, kuten happo-osaston, purkamisen. Lisäksi kohteen kertovuutta heikentää sulfiittisellun tuotannon lopettaminen uuden sulfaattisellutehtaan valmistuttua vuonna 1977.

(A) Sulfiittiselluloosatehtaan arkkitehtoniset arvot liittyvät selvimmin tehdaskokonaisuuden vuonna 1930 valmistuneisiin osiin. Niistä etenkin keitto-osaston ja massanlajitteluosaston ulkoasussa näkyy selvästi klassismin vaikutus ja näillä rakennusosilla on erityistä arkkitehtonista merkitystä osana Veitsiluodon kerroksellista rakennuskantaa. Julkisivuja jäsentää pilasteriaiheet ja massanlajitteluosaston päädyssä on komea päätykolmio. Kummankin osaston rakennuksen alkuperäinen massoittelu on vielä hahmotettavissa ympärille tehdyistä muutoksista huolimatta. Myös alkuperäisiä yksityiskohtia kuten ikkunoita on säilynyt, mutta rakennuksiin on tehty myös muutoksia. Kokonaisuus on ajallisesti kerroksellinen, mikä on jatkuvasti toimintaansa kehittäneille tehtaille tyypillistä. Laajennukset ilmentävät punatiilivuoratuun teollisuusrakentamisen jatkuvuutta. Yksityiskohtat, kuten ikkuna-aukotus, paljastaa rakennusten ajallisen eroavaisuuden ja tuo esille myös arkkitehtuurin ihanteiden muutoksen.

(Y) Sulfiittiselluloosatehtaan punatiilinen tehdaskompleksi liittyy voimalaitoksen, sahan ja puutalotehtaan muodostamaan punatiiliseen kokonaisuuteen, johon kuuluu myös korjauspaja. Kokonaisuus on kaupunkikuvallisesti melko eheä. Sulfiittiselluloosatehtaalla on kaupunkikuvallista merkitystä osana Veitsiluodon punatiilistä tehdasarkkitehtuuria. Sulfiittisellutehtaan ja voimalaitoksen väliin jää kapea sola, joka on kaupunkikuvallisesti varsin intensiivinen ja josta massanlajitteluosaston komea pääty on nähtävissä.

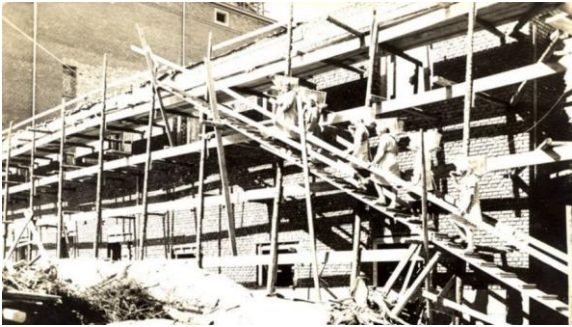
Aihe	Inventoitu tieto
	Tehdaskompleksin korkeilla osilla on myös maisemallista merkitystä sekä lähimaisemassa eri puolilta Veitsiluotoa että kaukomaisemassa. Kaupungin suunnalta katsottaessa sulfiittiselluloosatehtaan rakennukset eivät erotu korkeammista voima-aseman rakennuksista selvästi.
Kunto	Kohteen eri-ikäisten rakennusosien kunto vaihtelee, pääosin rakennukset vaikuttavat melko hyväkuntoisilta ulos päin. Massanlajitteluosaston matalan pohjoissiiven tiilivuoraus on vahingoittunutta ja rapautunutta.
Suositukset	

Kuva 20 Sulfiittiselluloosatehtaan keitto-osasto ja happotorni rakenteilla 1920-luvun lopulla. Vuonna 1929 valmistuneen voima-aseman laajennuksen piippu on myös rakenteilla kuvassa. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / khmva_0001_4677

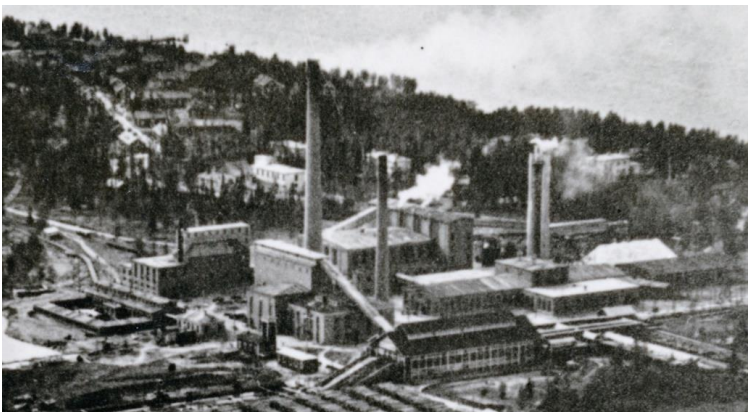
Kuva 21 Sulfiittiselluloosatehdas oheisrakennuksineen rakenteilla. Vuonna 1929 valmistuneen voima-aseman laajennus ja piippu näkyvät valmiina kuvassa. Puurakennus kuvan vasemmassa reunassa on sahan ensimmäinen saharakennus. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / khmva_0001_6185.

Kuva 22 Massalajitteluosaston eteläpuoleista matalaa osaa rakennetaan vuonna 1929. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / khmva_0001_9001, Kemin Veitsiluodon massatehtaan rakennustyö vuonna 1929.

Kuva 23 Ote ilmakuvasta vuodelta 1933 lounaasta. Sulfiittiselluloosatehdas oheisrakennuksineen on valmistunut sahan ja voima-aseman yhteyteen. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / khmva_0210_0072, Talvinen ilokuva Veitsiluodosta 3.4.1933, valokuvaaja Sovio

Kuva 24 Ote ilmakuvasta arviolta 1930-luvun keskivaiheilla koillisesta. Sulfiittiselluloosatehdas oheisrakennuksineen on valmistunut. Kuvassa etualalla saha, josta johtaa kuljetin voima-aseman silloon. Piippujen takaa näkyy sulfiittisellutehtaan korkea keittämä ja sen siipirakennuksessa oleva massalajitteluosasto. Näiden ja sahan välissä näkyy kuivauskonesali, ja sen takaa happo-osaston torni. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo /121 (137) Ilokuva Veitsiluodosta

*Kuva 25 Massalajitteluosaston pohjoispuoleinen matala siipi vaurioitui pahoin pommituksessa vuonna 1944.
Kuvälähde: SA-kuva 167538 / Saksalaisten syöksypommittajien aiheuttamia vaurioita Veitsiluoto Oy:n tehtailla Veitsiluodossa, kuvaaja kapteeni Leo Vepsäläinen, 1944.11.04*

*Kuva 26 (Vasemmalla) Massalajitteluosaston idän, eli voima-aseman puolen julkisivu vaurioitui pahoin pommituksessa vuonna 1944.
Kuvälähde: SA-kuva 167539 / Saksalaisten syöksypommittajien aiheuttamia vaurioita Veitsiluoto Oy:n tehtailla Veitsiluodossa, kuvaaja kapteeni Leo Vepsäläinen, 1944.11.04*

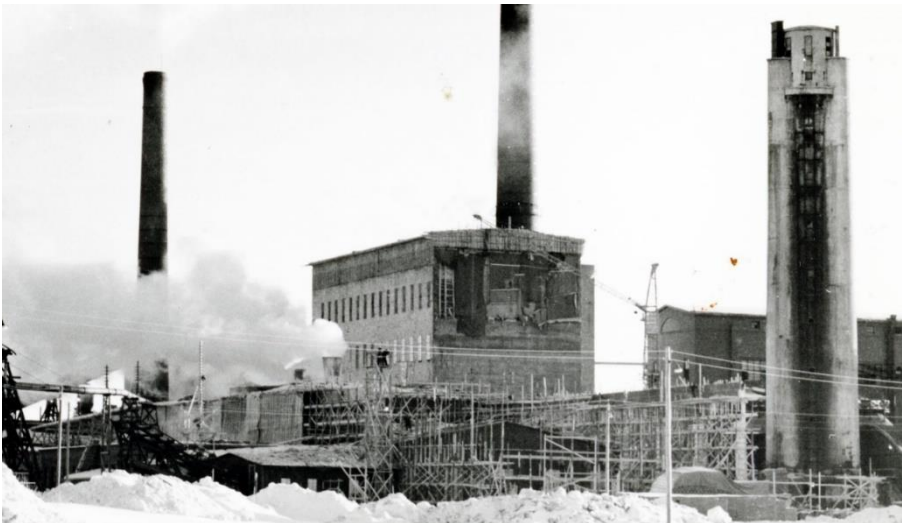
*Kuva 27 (Oikealla) Idän puoleisen julkisivun keskiosa tuhoutui pommituksessa vuonna 1944.
Kuvälähde: SA-kuva 167540 / Saksalaisten syöksypommittajien aiheuttamia vaurioita Veitsiluoto Oy:n tehtailla Veitsiluodossa, kuvaaja kapteeni Leo Vepsäläinen, 1944.11.04*

Kuva 28 Ote ilmavasta lounaasta. Sulfiittiselluloosatehdas vuonna 1953. Etualalla vuonna 1943 valmistunut spriitehdas ja taustalla vuonna 1951 valmistunut kaarikattoinen saha. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo /407 (3683) Veitsiluodon tehtaat. Kuvaaja Veljekset Karhumäki, N:o 10 797.

Kuva 29 Ote ilmavasta kaakosta vuodelta 1953 tai 1954. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 117 Ilmakuva Veitsiluodon tehtaat 1953-1954 Kuvaaja Veljekset Karhumäki. N:o 10 796.

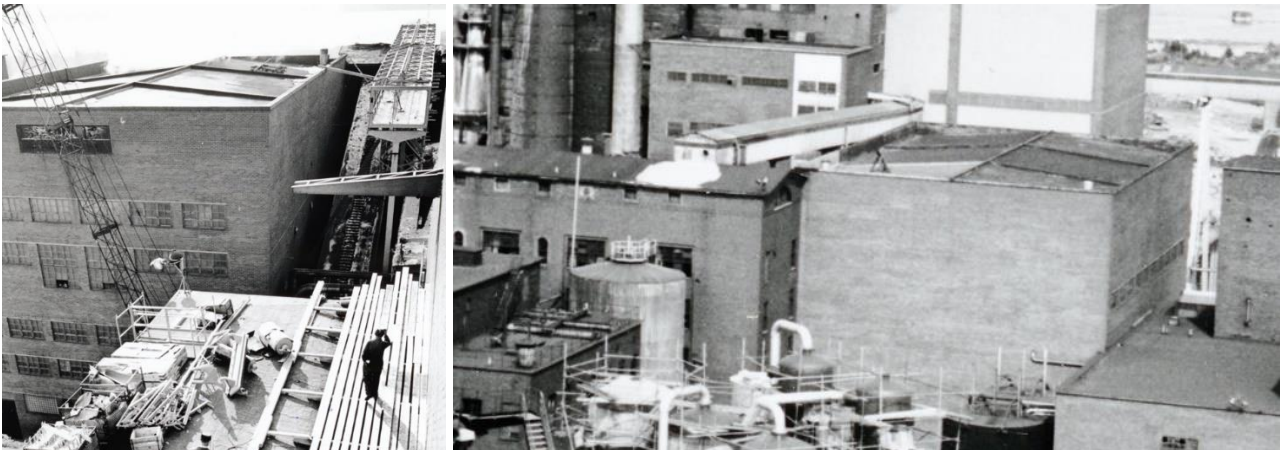

*Kuva 30 Kuvassa keskellä näkyvää korkeaa valkaisuosastoa rakennetaan 1950-luvun lopulla massanlajitteluosaston ja kuivauskonesalin väliin. Etualalla on myös rakenteilla kuivauskonesalin laajennus ja korotus.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 150a.*

*Kuva 31 Ote ilmavasta vuodelta 1960 kaakosta. Keitto-osaston laajennus ja valkaisuosasto ovat valmistuneet sellutehtaan pohjoispuolelle.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo /517 (2741) Veitsiluoto Oy:n tehdaslaitokset vuonna 1960. Kuvaaja Veljekset Karhumäki. N:o 15.869*

Kuva 32 (vasemmalla)

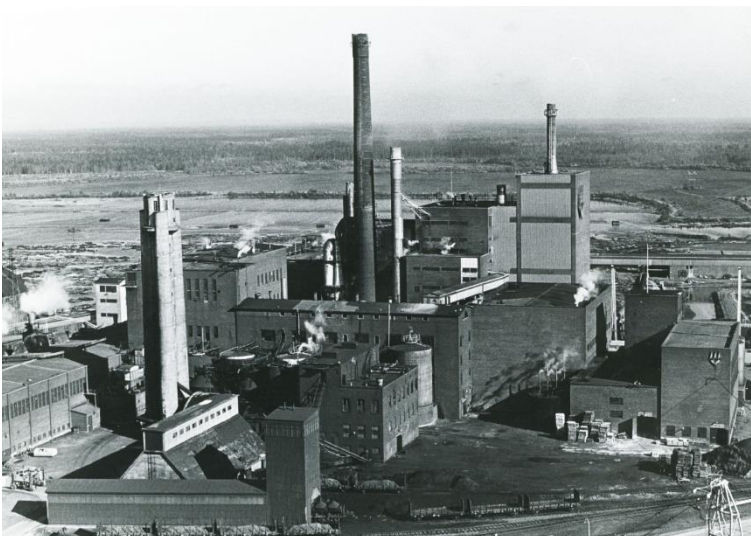
Koillisesta. Hakekuljetinta rakennetaan 1960 pesuosaston viereen massanlajitteluosaston yläpuolelle.

Kuvalähde: Kemin historiallinen museo / 2669 (1305, VY 20/70) Veitsiluodon hakekuljetin rakenteilla voimalaitoksen laajennustyön yhteydessä 2.4.1970. Kuvaaja Teollisuuskuvaus Mannelin, Helsinki

Kuva 33 (oikealla)

Ote ilmakuvausta 1960-luvulla rakennettu pesuosasto sijoittui sellutehtaan ja spriitehtaan väliin, ollen kiinni molemmissa rakennuksissa.

Kuvalähde: Kemin historiallinen museo / 682 (2939) Veitsiluodon tehdas 5.7.1977. Kuva Mannelin, Helsinki.

Kuva 34

Sellutehdas 1970-luvulla. Kuvan vasemmassa reunassa näkyy kuivauskonesali ja happo-osasto torneineen. Sen takana näkyy valkaisuosasto. Kuvan keskellä korkean piipun edessä keittämö. Keittämön oikealla puolella pesuosasto ja kuvan oikeassa reunassa spriitehdas. Sellutehtaan takana näkyy voima-asema.

Kuvalähde: Kemin historiallinen museo / khmva_0229_0062_00, 1970-luvun Veitsiluotoa, valokuvaaja Jorma Sauvola

Kuva 35 (Vasemmalla)

Massalajitteluosaston etelän puoleisesta matalasta siivestä on nähtävissä vain itäpäätty. Ensimmäisen osittain rakennuksen läpi menneen hakekuljettimen poistuttua räystästä on jatkettu vanhan mallin mukaan.
Kuvälähde: FCG 2022

Kuva 36 (Oikealla)

Massalajitteluosaston korkeammassa keskiosassa on näyttävä betonirakenteinen päätykolmio. Kuvan vasemmassa reunassa näkyvä myöhemmin lisätty oviaukko rikkoo kulman pilasteriaiheen.
Kuvälähde: FCG 2022

Kuva 37 (Vasemmalla)

Massalajitteluosaston päätyä jäsentää pilasterit, joiden välissä on ylhäällä korkeat ja keskellä matalammat ikkunat sekä alhaalla ovet. Nyt osa aukoista on umpeutettu. Vuonna 1944 pommituksessa vaurioitunut keskiosa on rakennettu uudestaan vanhan mallin mukaan.
Kuvälähde: FCG 2022

Kuva 38 (Oikealla)

Massalajitteluosaston pohjoispuolisen matalan osan aukkojen pielet tehtiin betonista, kun sitä korjattiin vuoden 1944 pommituksen jäljiltä. Nyt tiiliverhous on pahoin vaurioitunut.
Kuvälähde: FCG 2022

Kuva 39 (Vasemmalla)

*Massalajitteluosaston ja valkaisuosaston välisessä solassa kulkee putkistolinja.
Kuvälähde: FCG 2022*

Kuva 40 (Oikealla)

*Valkaisuosaston idänpuoleinen pääty.
Kuvälähde: FCG 2022*

Kuva 41

*Valkaisuosaston yläosa pohjoisesta. Edessä on kuivauskonesali.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 42 Keskellä sulfittisellutehtaan alkuperäinen keitto-osasto lännestä kuvattuna. Kuvan vasemmassa reunassa vuonna 1959 valmistunut keitto-osaston laajennus valkaisuosaston yhteydessä. Kuvan oikeassa reunassa näkyy pesuosasto vuodelta 1962.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 43 Lounaasta. Keitto-osaston pääsyssä on kaareva ikkuna. Pesuosaston yhdyskohta 1980-luvulla purettuun spritehtaaseen on umpeutettu. Verhouksena on käytetty punaista profiilipeltiä.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 44 Pesuosasto etelään.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 45 Pesuosasto itään.
Kuvälähde: FCG 2022*

4.2 Kohde nro 2, Kuivauskonesali

Aihe	Inventoitu tieto
Kohde	nro 2, Kuivauskonesali
Kiinteistö	240-26-2601-11
Pysyvä rakennustunnus	
Rakennustyyppi	Teollisuusrakennukset
Nykyinen käyttö	Kuivauskonesali ja paperikone PK4 (ei käytössä)
Alkuperäinen käyttö	Kuivauskonesali
Rakennusaika / ajoitus	1930
Suunnittelija	Sulfiittielluloosatehtaan rakennusinsinöörinä oli 1920- ja 1930-lukujen vaihteessa S. Forssén. Suomalainen Oy Kreuger & Toll vastasi sulfiittiselluloosatehtaan rakennustöistä. Sulfiittiselluloosatehtaan 1950-luvun laajennuksista vastasi arkkitehtitoimisto Uki Heikkinen Oulusta ja rakennesuunnittelusta insinööritoimisto Esko Salonen & Co Helsingistä. Kuivauskonesali on osa sulfiittiselluloosatehdasta.
Muutosvuodet ja tehdyt muutokset	Arviolta 1950-luvulla koilliskulmalle rakennettu 1-kerroksinen tasakattoinen laajennus. 1959 laajennettu länteen ja lisätty 2-kerros koko harjakattoiselle rakennusosalle. 1965 toinen kuivauskone on muutettu paperikoneeksi (PK4).
Kerrosluvu	1 ja 2
Perusta	Betoni
Runko	
Kattomuoto	Loiva harjakatto, tasakatto
Kate	Huopa
Vuoraus	Punatiili
Ulkovärit	Punatiili
Ikkunat	Pystymalliset ruutuikkunat, vanhimmassa osassa on pienemmät ruudut.
Erytyspiirteet	1930 valmistuneessa osassa räystäs muodostuu porrastetusta tiiliverhouksesta ja aukkojen yläreunat on tehty tiiliholvimuurauksella. 1950-luvulla rakennetuissa osissa on betoniräystäs ja betonipalkit ikkunoiden yläreunassa. Vuonna 1959 rakennetun länteen tehdyn laajennuksen ikkunoiden yläreunassa ei ole näkyvää palkkia.
Muuta	Pohjoissivun räystään edessä kulkee putkilinja, joka jatkuu itäpäättyyn. Putkilinjaa on tuettu siroilla betonipilareilla.
Lähiympäristö	Pohjoispuolella poikkitien toisella puolella on saha. Lännessä rakennuksessa on kiinni tutkimus- ja laboratorio-osasto, selluloosatehtaan jälkikäsittelyosasto ja selluloosavarasto. Etelässä rakennus on kiinni sulfiittiselluloosatehtaan valkaisuosastossa. Idässä on voima-asema. Laajemmin ympäristöä on kuvattu sulfiittiselluloosatehtaan kuvauksen yhteydessä.

Aihe	Inventoitu tieto
Arvot	<p>(H) Kuivauskonesali on osa sulfiittiselluloosatehdasta ja sen historialliset arvot on kuvattu sulfiittiselluloosatehtaan arvojen kuvauksen yhteydessä.</p> <p>(A) Kuivauskonesali on osa sulfiittiselluloosatehdasta ja sen arkkitehtoniset arvot ovat vastaavia kuin sulfiittiselluloosatehtaassa. Kuivauskonesalin arkkitehtoniset arvot liittyvät selvimmin rakennuksen vuonna 1930 valmistuneisiin osiin. Julkisivun jäsentelyssä korkeissa pystyikkunoissa ja koristeellisissa räystäissä on nähtävissä klassismin vaikutus matalassa tasakattoisessa rakennusosassa, jolla on erityistä arkkitehtonista merkitystä osana Veitsiluodon kerroksellista rakennuskantaa. Rakennukseen tehdyt 1950-luvun laajennukset tekevät kuivauskonesalista ajallisesti kerroksellisen eikä alkuperäistä rakennuksen massoitteua pysty enää hahmottamaan. Laajennukset ilmentävät punatiilivuoratun teollisuusrakentamisen jatkuvuutta. Yksityiskohdat, kuten ikkuna-aukotus, paljastaa rakennusten ajallisen eroavaisuuden ja tuo esille myös uusien rakennusmateriaalien käyttöönnoton.</p> <p>(Y) Kuivauskonesali on osa sulfiittiselluloosatehdasta ja sen ympäristöarvot on kuvattu sulfiittiselluloosatehtaan arvojen kuvauksen yhteydessä. Punatiilinen kuivauskonesali liittyy voimalaitoksen, sahan ja puutalotehtaan muodostamaan punatiiliseen kokonaisuuteen, johon kuuluu myös korjauspaja. Kuivauskonesalilla on kaupunkikuvallista merkitystä osana Veitsiluodon punatiilistä tehdasarkkitehtuuria.</p>
Kunto	Rakennus vaikuttaa ulospäin melko hyväkuntoiselta.
Suositukset	

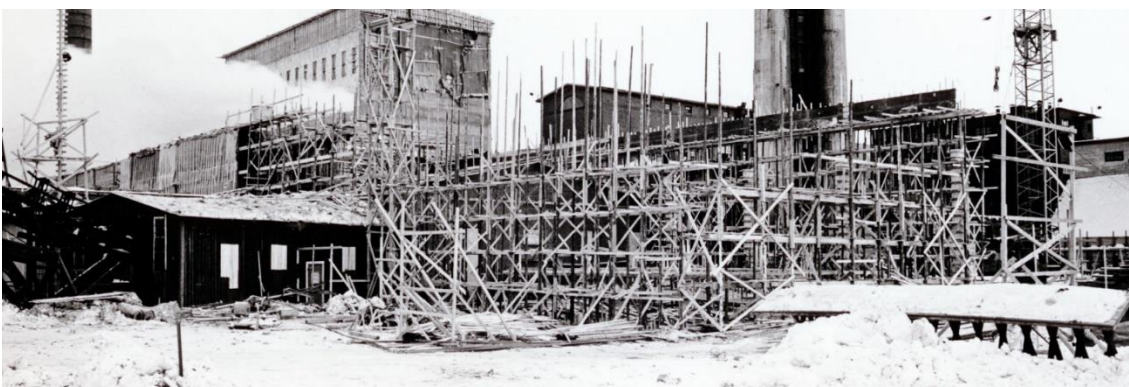
Kuva 46 Ote valokuvasta luoteesta arviolta 1920-luvun lopulta. Kuivauskonesalia rakennetaan. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / khmva_0001_6185.

Kuva 47 Ote ilmakuvaista arviolta 1930-luvulta koillisesta. Kuivauskonesalin keskellä on ollut pieni 2-kerroksinen rakennusosa ja sen pohjoispuolella matala tasakattoinen siipiosa. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo /121 (137) Ilmakuva Veitsiluodosta.

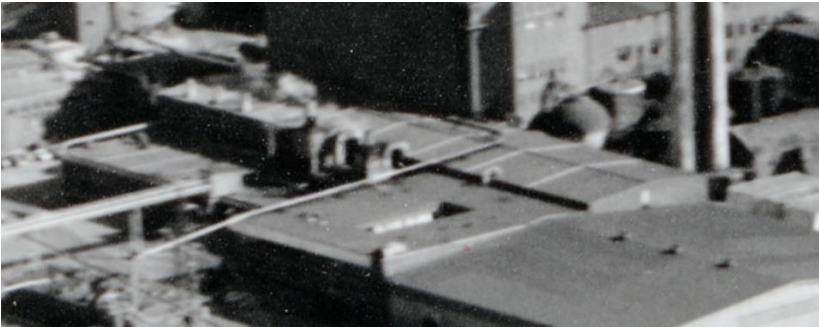

Kuva 48 Ote valokuvasta 1930-luvulta luoteesta. Matalan tasakattoisen rakennusosan länsisivulla on myös ollut korkeat ruutuikkunat. Taustalla näkyy Voima-aseman piippu ja rakennuksia, etualalla on puinen varastorakennus. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / khmva_0210_0072, 1930-luku

Kuva 49 Ote valokuvasta vuodelta 1959 luoteesta. Kuivauskonesalia laajennetaan lounaaseen ja korotetaan 2-kerroksiseksi. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 439 (3703, 9/59) Veitsiluodon tehtaat vuonna 1959. Kuvaaja Teollisuuskuvaus Mannelin, Malmi.

Kuva 50 Ote ilmakuvaista arviolta 1970-luvun puolivälistä luoteesta. Etualalla selluloosavarasto vuodelta 1959 ja tutkimus- ja laboratorio-osasto vuodelta 1971. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 123 (146) Veitsiluotoa

Kuva 51 (Vasemmalla)

Ote ilmakuvaista arviolta 1970-luvun alkupuolelta lounaasta. Etualalla näkyy happo-osaston rakennuksia ja piippu. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 724 (2845) Veitsiluodon tehtaat.

Kuva 52 (Oikealla)

Ote ilmakuvaista arviolta 1970-luvun loppupuolelta lounaasta. Kuivauskonesalin eteläpuolella kulkee putkilinjasto 1970-luvun puolivälissä valmistuneelle sulfaattiselluloosatehtaalle. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo /595 (3193) Veitsiluodon tehtaat. Kuvaaja Mannelin, Helsinki.

*Kuva 53 Kuivauskonesalin pääty itään. Kuivaussalin harjakattoinen osa korotettiin vuonna 1959 2-kerroksiseksi. Sen pohjoispuolista matalaa tasakattoista siipiosaa jatkettiin 1950-luvulla koilliseen. Päädyn ikkunat peittyvät putkilinjastojen taakse.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 54 Julkisivu pohjoiseen. Kuvan vasemmassa reunassa näkyvä koillisnurkan 1-kerroksinen laajennus on tehty luultavasti 1950-luvulla. Räystään korkeudella kulkee putkilinja, joka on tuettu siroilla betonipilareilla. Lisäksi rakennuksen yli johtaa putkilinja sahalle.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 55 Julkisivu pohjoiseen. Vuonna 1930 valmistuneen osan ikkunoissa on pienet ruudut.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 56 Julkisivu etelään. Kuivauskonesalin vieressä kulkee putkilinjasto 1970-luvun puolivälissä valmistuneelle sulfaattiselluloosatehtaalle. Putkilinjasto on valmistunut sulfaattiselluloosatehtaan kanssa samaan aikaan.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 57 Yksityiskohta pohjoisjulkisivulta. 1950-luvulla rakennetun laajennuksen ja alkuperäisen rakennusosan liitoskohdassa on pieni syvennys. Alkuperäisessä osassa räystäs muodostuu porrastetusta tiiliverhouksesta ja 1950-luvulla rakennetuissa laajennuksissa on betoniräystäs. Alkuperäisessä osassa aukkojen yläreunat on tehty tiiliholvimuurauksella, kun taas 1950-luvulla rakennetussa osassa on betonipalkit ikkunoiden yläreunassa.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 58 1959 rakennetun läntisen laajennusosan ikkunoiden yläreunassa ei ole näkyvää palkkia.
Kuvälähde: FCG 2022*

4.3 Kohde nro 3, Selluloosavarasto ja tutkimus- ja laboratorio-osasto

Aihe	Inventoitu tieto
Kohde	nro 3, Selluloosavarasto ja tutkimus- ja laboratorio-osasto
Kiinteistö	240-26-2601-11
Pysyvä rakennustunnus	
Rakennustyyppi	Teollisuusrakennukset
Nykyinen käyttö	Varasto
Alkuperäinen käyttö	Selluloosavarasto
Rakennusaika / ajoitus	1959
Suunnittelija	Sulfiittiselluloosatehtaan 1950-luvun laajennuksista vastasi arkkitehtitoimisto Uki Heikkinen Oulusta ja rakennesuunnittelusta insinööritoimisto Esko Salonen & Co Helsingistä. Selluloosavarasto on osa sulfiittiselluloosatehdasta.
Muutosvuodet ja tehdyt muutokset	1971 3-kerroksinen tutkimus- ja laboratorio-osasto sekä selluloosatehtaan jälkikäsitteilyosasto. Selluloosavaraston ulkoverhous on uusittu arviolta 2000-luvun taitteessa.
Kerrosluvu	1, laajennus 3
Perusta	Betoni
Runko	Betonelementti, laajennus betoni
Kattomuoto	Harjakatto, laajennus tasakatto
Kate	Huopa
Vuoraus	Profiilipelti, laajennus punatiili ja rakennuslevy
Ulkovärit	Vaalean sininen tehosteväriä vihreä, laajennus punatiili
Ikkunat	-, laajennus nauhaikkunat
Erytispiirteet	Tutkimus- ja laboratorio-osaston julkisivuja jäsentää nauhaikkunat ja julkisivuissa korostuu muutenkin vaakasuunnat. Pohjoisjulkisivulla sisäänkäyntiä korostaa myös leveä ja korkea portaikon ikkuna. Aukkojen ylitykset on tehty betonipalkilla.
Muuta	
Lähiympäristö	Poikkien pohjoispuolella on puutalotehdas ja sahan entinen kuivaamo, jota oltiin purkamassa inventointia tehtäessä. Idässä rakennus on kiinni kuivauskonesalissa. Eteläpuolella sijaitsi aikaisemmin 1980-luvulla purettu happo-osasto. Lounaassa Päätien toisella puolella on 1970-luvulla valmistunut sulfaattiselluloosatehdas.
Arvot	(H) Selluloosavarasto ja tutkimus- ja laboratorio-osasto ovat osa sulfiittiselluloosatehdasta ja sen historialliset arvot on kuvattu sulfiittiselluloosatehtaan arvojen kuvauksen yhteydessä. A) Selluloosavarasto ja tutkimus- ja laboratorio-osasto ovat osa kerroksellista sulfiittiselluloosatehdasta. 1950- ja 1970-luvuilla valmistuneiden rakennusosien arkkitehtoniset arvot eivät juurikaan liity sulfiittiselluloosatehtaan vanhimpien osien

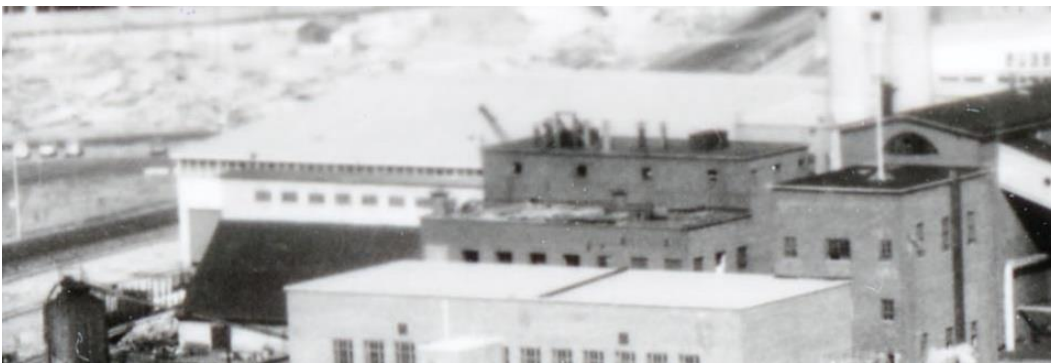

Aihe	Inventoitu tieto
	<p>arkkitehtonisiin arvoihin. Varasto on ulkoasultaan vaatimaton peltivuorattu betonielementtirakenteinen halli, jonka alkuperäisyys on kärsinyt rakennukseen tehdyistä muutoksista kuten ikkunoiden umpeuttamisesta eikä sillä ole arkkitehtonista merkitystä. Varastolla on rakennusteknistä merkitystä sen ollessa 1950-luvulla betonielementeistä rakennettu varastohalli. Betoniteollisuutta kehitettiin 1950-luvulla erityisesti elementtiteknologian avulla ja teollinen runkorakentaminen alkoi teollisuusrakentamisen tarpeista. Tekniikan kehittyessä betonielementtejä alettiin käyttää myös julkisivumateriaalina. Tutkimus- ja laboratorio-osasto selluloosatehtaan jälkikäsitteilytiloihin ilmentää punatiilivuoratun teollisuusrakentamisen jatkuvuutta. Julkisivujen jäsentely ja yksityiskohdat, kuten ikkuna-aukotus, paljastavat rakennusajankohdan ja tuovat esille myös arkkitehtuurin ihanteiden muutoksen. Tutkimus- ja laboratorio-osastolla onkin arkkitehtonista merkitystä osana ajallisesti kerroksellista sulfiittiselluloosatehdasta.</p> <p>(Y) Selluloosavarasto laajennuksineen on osa sulfiittiselluloosatehdasta ja sen ympäristöarvot on kuvattu sulfiittiselluloosatehtaan arvojen kuvauksen yhteydessä. Punatiilinen tutkimus- ja laboratorio-osasto selluloosatehtaan jälkikäsitteilytiloihin liittyy voimalaitoksen, sahan ja puutalotehtaan muodostamaan punatiiliseen kokonaisuuteen, johon kuuluu myös korjauspaja. Sillä on kaupunkikuvallista merkitystä osana Veitsiluodon punatiilistä tehdasarkkitehtuuria.</p>
Kunto	Rakennus vaikuttaa ulospäin hyväkuntoiselta.
Suositukset	

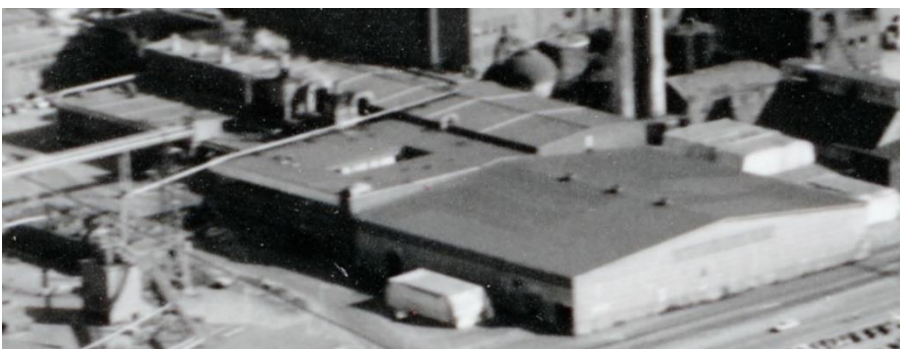
---

*Kuva 59 Ote valokuvasta 1930-luvulta. Nykyisen betonielementtisen selluvaraston paikalla on aikaisemmin ollut puurakentein pienempi varasto.
Kuvälähde: Lusto–Suomen metsämuseo, Suomen Metsäyhdistyksen kokoelma/
Metsätaloudellinen Valistustoimisto V91002:6499 / Veitsiluoto Oy:n sellutehdas, 1930-luku, valokuvaaja Mauno Mannelin*

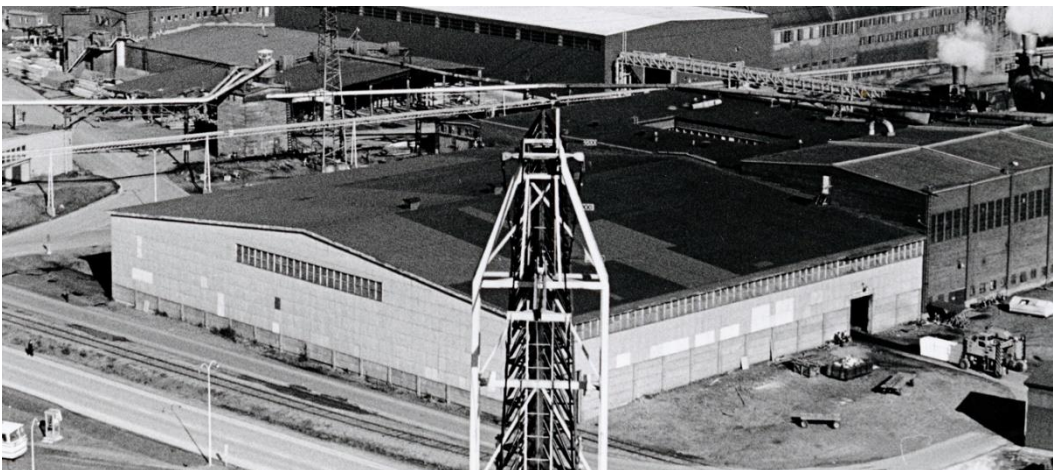
*Kuva 60 Ote ilmakuvasta kaakosta 1960. Spritehtaan ja happo-osaston rakennusten takana vasta valmistunut vaaleakattoinen selluvarasto. Rakennuksessa vaikuttaa olleen nauhaikkuna seinän yläosassa.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 517 (2741) Veitsiluoto Oy:n tehdaslaitokset vuonna 1960. Kuvaaja Veljekset Karhumäki. N:o 15.869.*

*Kuva 61 Ote ilmakuvasta arviolta 1970-luvun alkupuolelta. Tasakattoinen, 3-kerroksinen tutkimus- ja laboratorio-osasto sekä selluloosatehtaan jälkikäsitteilyosasto on rakennettu selluloosavaraston ja kuivauskonesalin väliin. Sen keskellä on valokuilu.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 123 (146) Veitsiluotoa*

*Kuva 62 Ote valokuvasta 1970-luvulta luoteesta. Betonielementtirakenteinen halli on osittain verhoiltu rakennuslevyillä. Seinän yläosan nauhaikkunan paikka hahmottuu hyvin, vaikka ikkunat ovatkin luultavasti jo peitetty. Kuvan vasemmassa reunassa on 1971 valmistunut 3-kerroksinen laajennus. Sen julkisivuja jäsentävät nauhaikkunat.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / khmva_0229_0013_00, 1970-luvun Veitsiluotoa, valokuvaaja Jorma Sauvola*

*Kuva 63 Ote ilmakuva vuodelta 1975. Selluvaraston julkisivut on osittain vuorattu rakennuslevyillä. Pitkillä julkisivuilla hahmottuu nauhaikkuna räystäään alla. Myös päädyssä on ikkunanauha.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 128 (154) Mekaaninen jälkipää vuonna 1975.
Kuvaaja: J. Sauvola.*

*Kuva 64 Luoteesta. Selluloosavaraston ulkoverhous on uusittu 1970-luvun jälkeen. Nykyinen profiilipeltiverhous vaikuttaa olevan 2000-luvun taitteesta. Nauhaikkunat on peitetty.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 65 Koillisesta. 3-kerroksinen tutkimus- ja laboratorio-osasto sekä selluloosatehtaan jälkikäsittelyosasto on rakennettu selluloosavaraston ja kuivauskonesalin väliin. Sen julkisivuja jäsentää nauhaikkunat. Tasakaton räystäätön otsa on verhoilut vaaleilla rakennuslevyillä.
Kuvälähde: FCG 2022*

4.4 Kohde nro 4, Voima-asema

Aihe	Inventoitu tieto
Kohde	nro 4, Voima-asema
Kiinteistö	240-26-2601-2
Pysyvä rakennustunnus	1007330839
Rakennustyyppi	Teollisuusrakennukset
Nykyinen käyttö	Voimalaitos (ei käytössä)
Alkuperäinen käyttö	Voimalaitos
Rakennusaika / ajoitus	1922 sahan voima-asema (A) (1930 RHR)
Suunnittelija	Voima-aseman vuoden 1929 laajennuksen on suunnitellut Voima- ja polttoaine-taloudellinen yhdistys. Suomalainen Oy Kreuger & Toll vastasi voima-aseman vuoden 1929 laajennuksen rakennustöistä.
Muutosvuodet ja tehdyt muutokset	1929 valmistui selluloosatehtaan voima-asema (B). 1957 valmistui voima-aseman laajennus (C), kattila 4. 1960 valmistui turbiinisali 2 (D). 1961 valmistui voima-aseman laajennus (E), kattila 5. 1971 valmistuivat turbiinisali 3 ja kattila 6 (F) Matala laajennusosa itäjulkisivulla (G) on julkisivujen perusteella valmistunut useassa osassa 1950-1960-luvuilla. Sahan voima-asema (A) on pääosin purettu ilmakuviin perusteella 1990-luvun puolivälissä.
Kerrosluke	Erikorkuisia rakennusosia.
Perusta	Betoni

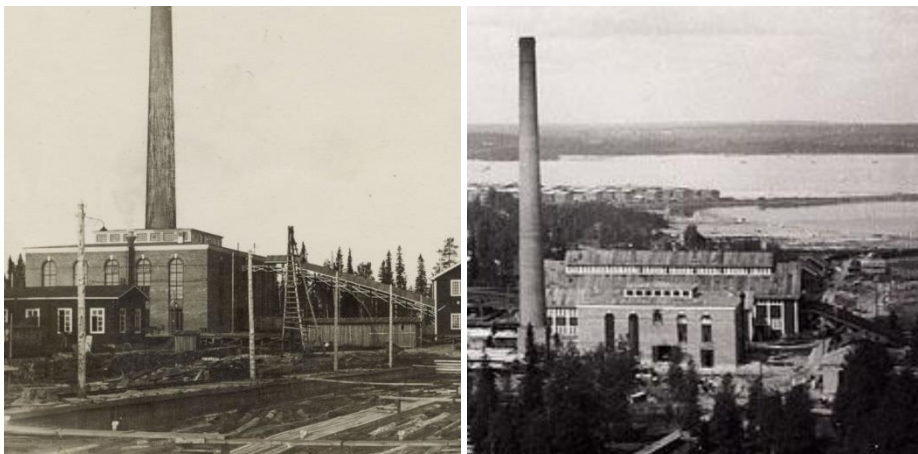
Aihe	Inventoitu tieto
Runko	
Kattomuoto	Vuoden 1922 sahan voima-asemassa oli säterikatto. Laajennuksissa loivia harjakattoja sekä tasakattoja.
Kate	
Vuoraus	Punatiili, rakennuslevy, profiilipelti
Ulkovärit	Punatiili, vaalea rakennuslevy ja profiilipelti, punainen profiilipelti
Ikkunat	1920-luvun laajennuksessa on korkeat, pieniruutuiset pystyikkunat ja säterikatolla pieniruutuiset vaakaikkunat. 1950-luvun lopun ja 1960-luvun alun laajennuksissa on itäjulkisivulla matalassa rakennusosassa vielä korkeita, pieniruutuisia pystyikkunoita, mutta korkeissa rakennusosissa ikkunat ovat pieniä vaakaikkunoita tai nauhaikkunoita. Osassa pieniä ikkunoita on ruudut, osassa tuuletusikkuna, nauhaikkunoissa on ruudut. Leveimmät ikkuna-aukot on holvattu betonipalkein. 1970-luvun alun laajennuksessa on selvästi vähemmän ikkunoita kuin aiemmissa rakennusosissa.
Erityispiirteet	Rakennus on erittäin massiivinen ja korkea. Uudisosat ovat aina olleet aiempia osia korkeampia ja massiivisempia. Julkisivujen yksityiskohdat vähenevät ja aukotus pienenee uusien laajennusosien myötä. Rakennuksen profiili idästä katsottuna on porrastettu. Piiput on nykyisin sijoitettu rakennuksen katolle. 1920-luvun rakennusosissa on ulkoneva, tiilimuurauksella porrastettu räystä. Myöhemmissä rakennusosissa ei ole räystäitä. Julkisivuilla korostuu erilaiset putket, kuljettimet ja piiput.
Muuta	Alkuperäinen ja 1920-luvun laajennuksen korkeat tiiliset savupiiput on purettu. 1970-luvun alun laajennuksen paikalta purettiin sulfiittiselluloosatehtaan kuorimon alkuperäinen rakennus. Alkuperäinen sahan voima-asema on purettu ilmakuviin perusteella 1990-luvun puolivälissä lähes kokonaan. Siitä on jäljellä vain kapea siivu, jonka pohjoispääty on umpeutettu ja verhoiltu punaisella profiilipellillä. Uusi voimalaitos on valmistunut vuonna 1996 sulfaattiselluloosatehtaan eteläpuolelle.
Lähiympäristö	Voima-asema sijoittuu sulfiittiselluloosatehtaan ja korjauspajan väliin niin, että rakennuksen kummallakin puolen on kapea kulkuyhteys. Voima-aseman ja sen itäpuolisen korjauspajan välissä on Puutie. Sen yllä on rakennuksia yhdistävä yhdyskäytävä. Yhdyskäytävän lisäksi rakennusten välillä on erilaisia putkia. Voima-asema yhdistyy putkilla ja kuljettimilla myös länsipuoliseen sulfiittisellutehtaaseen sekä pohjoispuoliseen sahaan. Myös eteläpuolella olevalta uudelta kuorimolta tulee kuljetin Voimalaitoksen läpi sahalle. Etelässä on vanha kuorimo.

Aihe	Inventoitu tieto
Arvot	<p>(H) Voima-asemalla on erityistä teollisuushistoriallista merkitystä sen kuvastaessa vuonna 1921 toimintansa aloittaneen valtion omistaman sahan teollisuustoiminnan laajentamista selluteollisuuteen ja paperiteollisuuteen ja niiden energiantarvetta. Alkujaan voima-asema tuotti sahan tarvitseman energian sahan jätepuusta, mutta jo 1920-luvulla sahausjätteen suuri määrä johti päätökseen perustaa sellutehdas Veitsiluotoon. Sahausjätettä pystyttiin käyttämään sekä sulfiittiselluloosan raaka-aineena että sellunkeitossa tarvittun energian tuottamiseen. Voima-aseman lukuisat eri vaiheissa tehdyt laajennukset kertovat Veitsiluodon tehdasalueen kehittämisestä ja sinne sijoittuvien toimintojen energian tarpeesta. Voima-asemalla polttoaineena on käytetty sahausjätteen lisäksi myös kivihiiltä ja öljyä. Kohteen kertovuutta heikentää se, että vanhimmasta, vuonna 1922 valmistuneesta rakennusosasta on säilynyt vain fragmentteja julkisivussa. Myös voima-aseman 1920-luvun savupiiput on purettu.</p> <p>(A) Voima-aseman arkkitehtoniset arvot liittyvät selvimmän laitospuolelta 1920-luvulla valmistuneisiin osiin ja näillä osilla on erityistä arkkitehtonista merkitystä osana Veitsiluodon kerroksellista rakennuskantaa niissä näkyvän klassismin vaikutuksen vuoksi. Alkuperäisestä voima-asemasta on vain fragmentti jäljellä laitoksen pohjoisjulkisivulla, mutta vuoden 1929 laajennus on osittain säilynyt. Laajennuksen alkuperäinen massoittelu on vielä hahmotettavissa ympärille tehdyistä muutoksista huolimatta. Rakennuksessa on myös säilynyt alkuperäisiä yksityiskohtia, kuten ikkunoita ja koristeellinen räystään alunen. Rakennukseen on kuitenkin tehty myös muutoksia, kuten uusia aukkoja sekä massiiviset laajennusosat eteläpuolelle. Voima-aseman kokonaisuus on ajallisesti kerroksellinen, mikä on jatkuvasti toimintaansa kehittäneiden tehtaiden voimalaitoksille tyyppillistä. Laajennukset ilmentävät punatiilivuoratuun teollisuusrakentamisen jatkuvuutta. Yksityiskohtat, kuten ikkuna-aukotus, paljastaa rakennusten ajallisen eroavaisuuden ja tuo esille myös arkkitehtuurin ihanteiden muutoksen.</p> <p>(Y) Voima-aseman punatiilinen laitospuolelta liittyä sulfiittisellutehtaan, sahan ja korjauspajan muodostamaan punatiiliseen kokonaisuuteen. Kokonaisuus on kaupunkikuvallisesti melko eheä. Voima-asemalla on kaupunkikuvallista merkitystä osana Veitsiluodon punatiilistä tehdasarkkitehtuuria. Voima-aseman sekä sulfiittisellutehtaan ja korjauspajan väliin jää kapeat solat, jotka ovat</p>

Aihe	Inventoitu tieto
	kaupunkikuvallisesti varsin intensiivisiä. Voima-aseman korkeilla osilla on myös maisemallista merkitystä sekä lähimaisemassa eri puolilta Veitsiluotoa että kaukomaisemassa. Voima-aseman rakennukset näkyvät etenkin kaupungin suuntaan ja Siikalahden yli Perämerentielle. Voima-aseman porrastettu rakennusmassa on tunnistettava hahmo kaukomaisemassa.
Kunto	Kohteen eri-ikäisten rakennusosien kunto vaihtelee, pääosin rakennukset vaikuttavat melko hyväkuntoisilta ulos päin. Uudempien rakennusosien rakennuslevyistä tehdyt levytykset ovat heikossa kunnossa, samoin osa ikkunoista. Muutamissa rakennusosissa myös julkisivujen vuorauksessa käytetyt tiilet ovat alkaneet rapautua.
Suosituks	

*Kuva 66 Idästä arviolta 1920-luvun alkupuolelta. Vasta valmistuneet voima-asema ja saha. Voima-asemassa on symmetriset julkisivut ja korkeat yläosastaan kaarevat ikkunat. Ikkunoiden yläreunassa on vaalea koristeaihe. Muotoiltu räystäään alunen on myös vaalea. Nykytilanteen perusteella se vaikuttaa olevan betonista.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / khmva_0001_6186, Veitsiluodon saha.*

Kuva 67 (Vasemmalla)

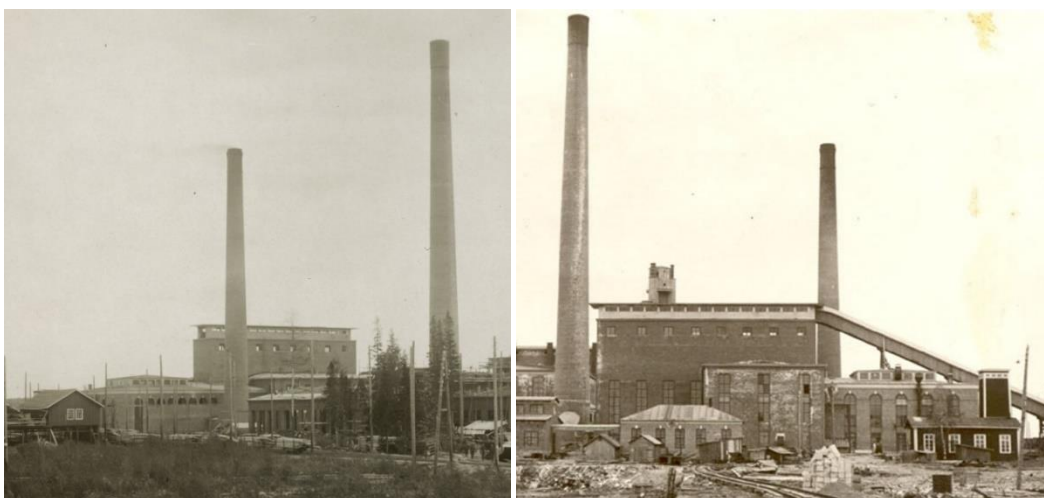
Koillisesta 1920-luvulta. Voima-asema on pohjaltaan neliön mallinen ja säterikattoinen.

Kuvalähde: Kemin historiallinen museo / khmva_0001_5521, Veitsiluodon saha kohta valmistuttuaan 1920-luvun alussa.

Kuva 68 (Oikealla)

Ote ilmakuvasta 1920-luvulta etelästä, edessä voima-asema, takana saha.

Kuvalähde: Lusto–Suomen metsämuseo, Suomen Metsähallituksen kokoelma V06010:2601 / Veitsiluodon saha, 29.6.1928

Kuva 69 (Oikealla)

Ote valokuvasta arviolta 1920-luvun lopulta lännestä.

Sulfiittiselluloosatehtaan vuonna 1929 valmistunut voima-asema siiloineen on rakenteilla. Sahan voima-aseman länsijulkisivulla on ollut kaarevat yläikkunat.

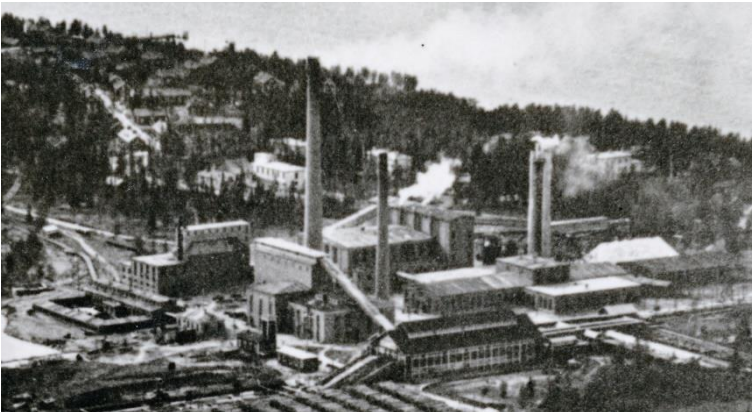
Kuvalähde: Kemin historiallinen museo / khmva_0001_6185.

Kuva 70 (Vasemmalla)

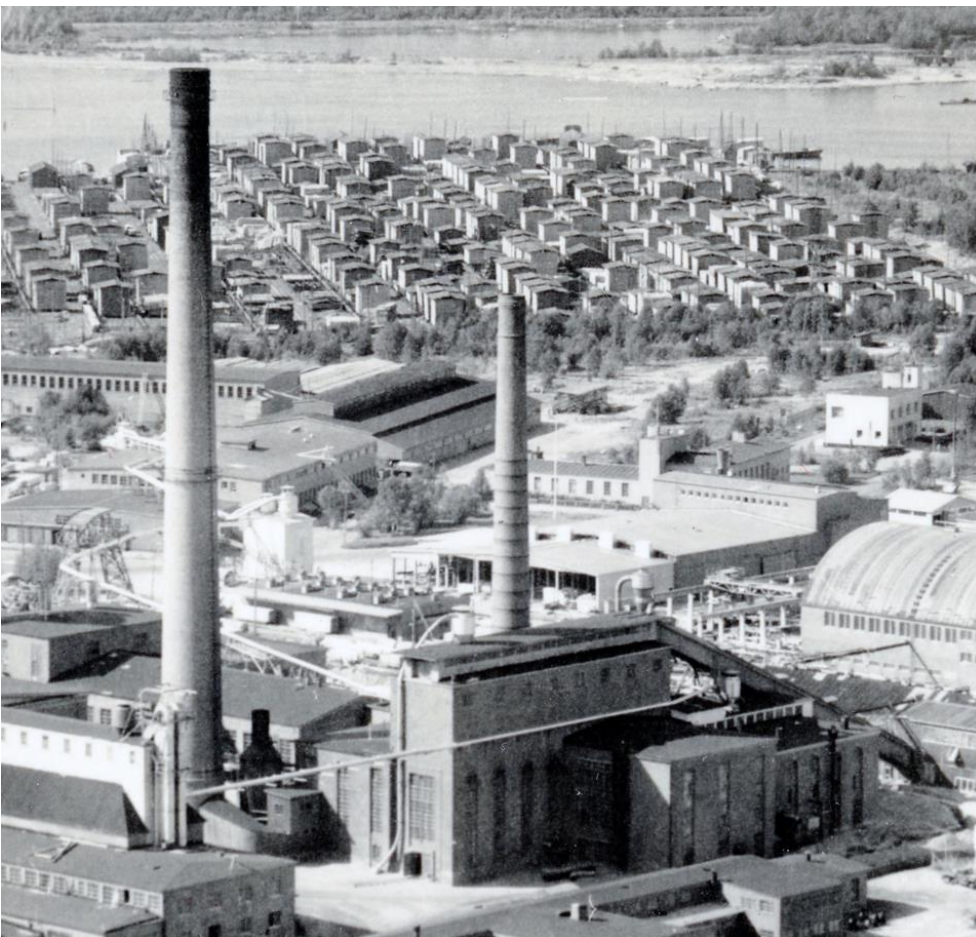
Ote valokuvasta arviolta 1930-luvun alusta idästä. Sulfiittiselluloosatehtaan voima-asema on vasta valmistunut sahan voima-aseman eteläpuolelle.

Sulfiittiselluloosatehtaan voima-aseman osana on korkea säterikattoinen siilo, jonne johtaa sahalta kuljetin. Siinä ja voima-asemassa on korkeat pystyikkunat, joiden yläreunoja ei ole pyörästetty. Lisäksi siilossa on ylhäällä neliönmalliset pienemmät ikkunat ja säterikatossa on nauhaikkuna.

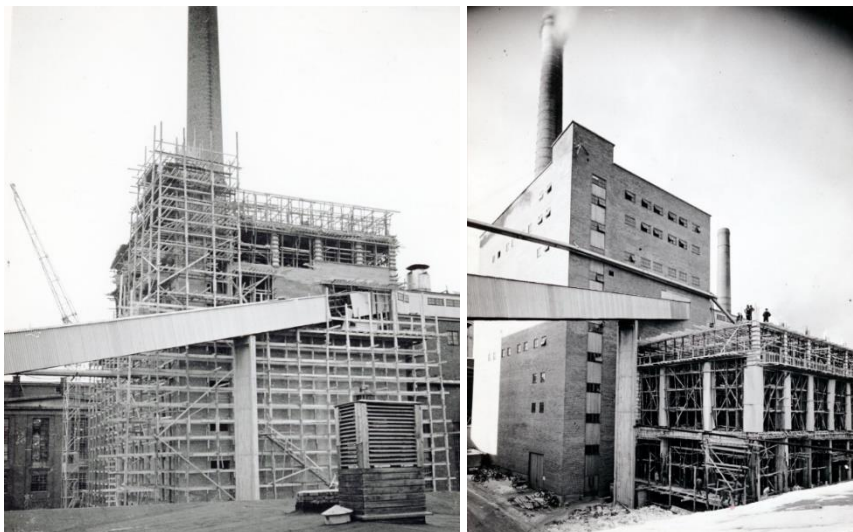
Kuvalähde: Kemin historiallinen museo // khmva_0001_0324

*Kuva 71 Ote ilmakuvasta arviolta 1930-luvun puolivälistä. Voima-asema on kuvan keskellä korkeimman savupiipun edessä.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo /121 (137) Ilmakuva Veitsiluodosta.*

*Kuva 72 Ote ilmakuvasta kaakosta vuodelta 1953 tai 1954. Sahan ja sulfiittiselluloosatehtaan voima-asemat piippuineen. Taustalla puutalotehdas, sahan keinokuivaamo ja saha sekä paloasema ja lautatarha. Etualalla sulfiittiselluloosatehtaan kuorimo ja korjauspaja.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 117 Ilmakuva Veitsiluodon tehtaat 1953-1954
Kuvaaja Veljekset Karhumäki. N:o 10 796*

Kuva 73 (Oikealla)

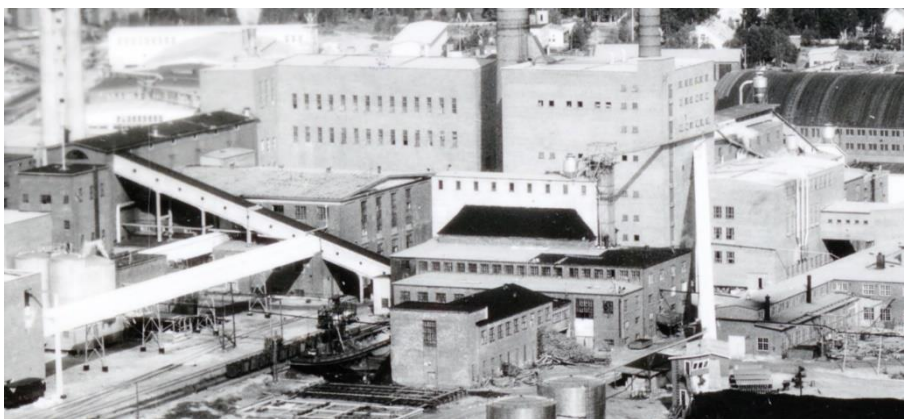
Voima-aseman vuoden 1957 laajennus on rakenteilla. Kuvassa voima-aseman itäjulkisivu.

Kuvalähde: Kemin historiallinen museo / 2393 (1756, KK 30) Veitsiluodon voimalaitoksen rakennustyömaa 30.9.1957. Kuvaaja Teollisuuskuvauk. M. Mannelin, Malmi

Kuva 74 (Vasemmalla)

Voima-aseman vuoden 1957 laajennuksen korkea osa on valmistunut ja sen itäpuoleinen matalampi osa on rakenteilla.

Kuvalähde: Kemin historiallinen museo / 2396 (1759) Veitsiluodon voimalaitos vuonna 1959. Kuvaaja Teollisuuskuvauk. M. Mannelin, Malmi

Kuva 75

Ote ilmakuvasta vuodelta 1960 kaakosta. Voima-aseman 1950-luvun lopun laajennukset ovat valmiita. Korkeampaan osaan sijoittui voima-aseman kattila 4 ja matalampaan turbiinisali. Korkea rakennusosa muodostaa parin sulfiittiselluloosatehtaan vuonna 1959 valmistuneelle valkaisuosastolle. Kuvan etualalla on sulfiittiselluloosatehtaan kuorimo laajennuksineen ja vasemmassa reunassa sulfiittiselluloosatehtaan rakennuksia. Oikealla takana on saha.

Kuvalähde: Kemin historiallinen museo / 517 (2741) Veitsiluoto Oy:n tehdaslaitokset vuonna 1960. Kuvaaja Veljekset Karhumäki. N:o 15.869.

Kuva 76 (Vasemmalla)

Voima-aseman 1960-luvun alun laajennuksen rakentaminen on aloitettu. Vasemmalla taustalla näkyy sulfittiselluloosatehtaan massanlajitteluosaston päätykolmio.

Kuvalähde: Kemin historiallinen museo / 2397 (1760, H 8/61) Veitsiluodon voimalaitos 28.3.1961. Kuvaaja Teollisuuskuvaus M. Mannelin, Malmi

Kuva 77 (oikealla)

Voima-aseman 1960-luvun alun laajennuksen rakentaminen on edennyt. Kuvan vasemmassa reunassa vanhan kuorimon koillisnurkka.

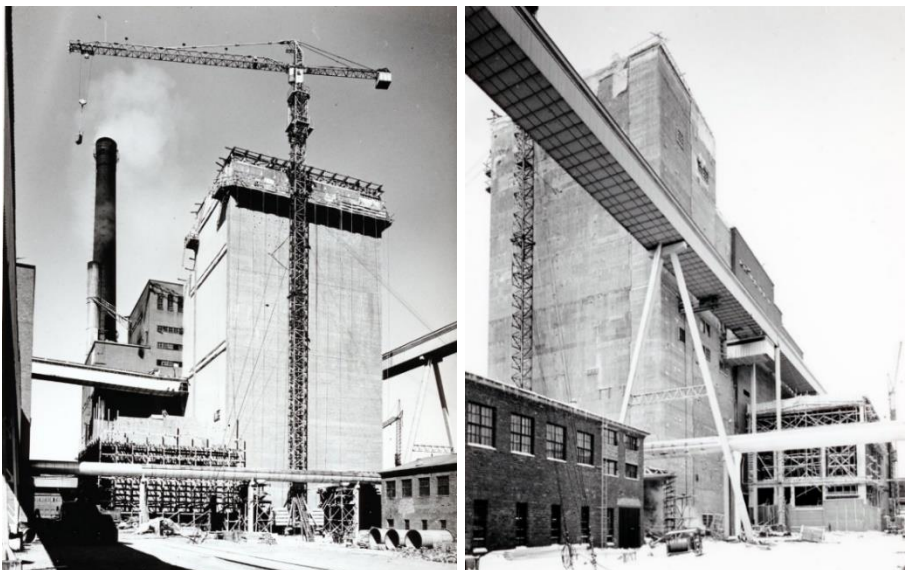
Kuvalähde: Kemin historiallinen museo / 2394 (1757, 809.) Veitsiluodon voimalaitos 16.5.1961. Kuvaaja Teollisuuskuvaus M. Mannelin, Malmi.

Kuva 78

Ote valokuvasta vuodelta 1970 kaakosta. Voima-aseman 1960-luvun alussa valmistunut laajennus sijaitsi jo ihan kiinni vanhassa kuorimossa, joka purettiin seuraavan laajennuksen tieltä.

Kuvalähde: Kemin historiallinen museo / 2670 (1306, VY 6/70) Veitsiluodon hakekuljetin rakenteilla voimalaitoksen laajennustyön yhteydessä 2.4.1970. Kuvaaja Teollisuuskuvaus Mannelin, Helsinki.

Kuva 79 (Vasemmalla)

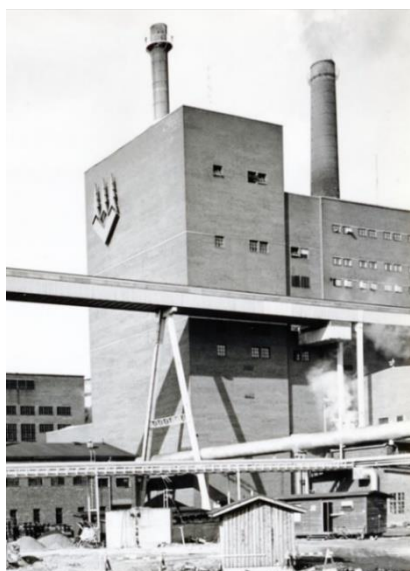
Lounaasta. Voima-asemaa laajennetaan vuonna 1971. Laajennukseen sijoittuivat turbiini 3 ja kattila 6.

Kuvalähde: Kemin historiallinen museo / 586 (3194) Veitsiluodon tehdas 7.7.1971. Kuvaaja Teollisuusvalokuvaamo Mannelin, Helsinki.

Kuva 80 (Oikealla)

Kaakosta. Voima-asemaa laajennetaan vuonna 1971. Myös itäisivun matalan laajennuksen rakentaminen on käynnissä. Kuvan vasemmassa reunassa näkyy sulfiittiselluloosatehtaan kuorimosta jäljelle jäänyt laajennusosa.

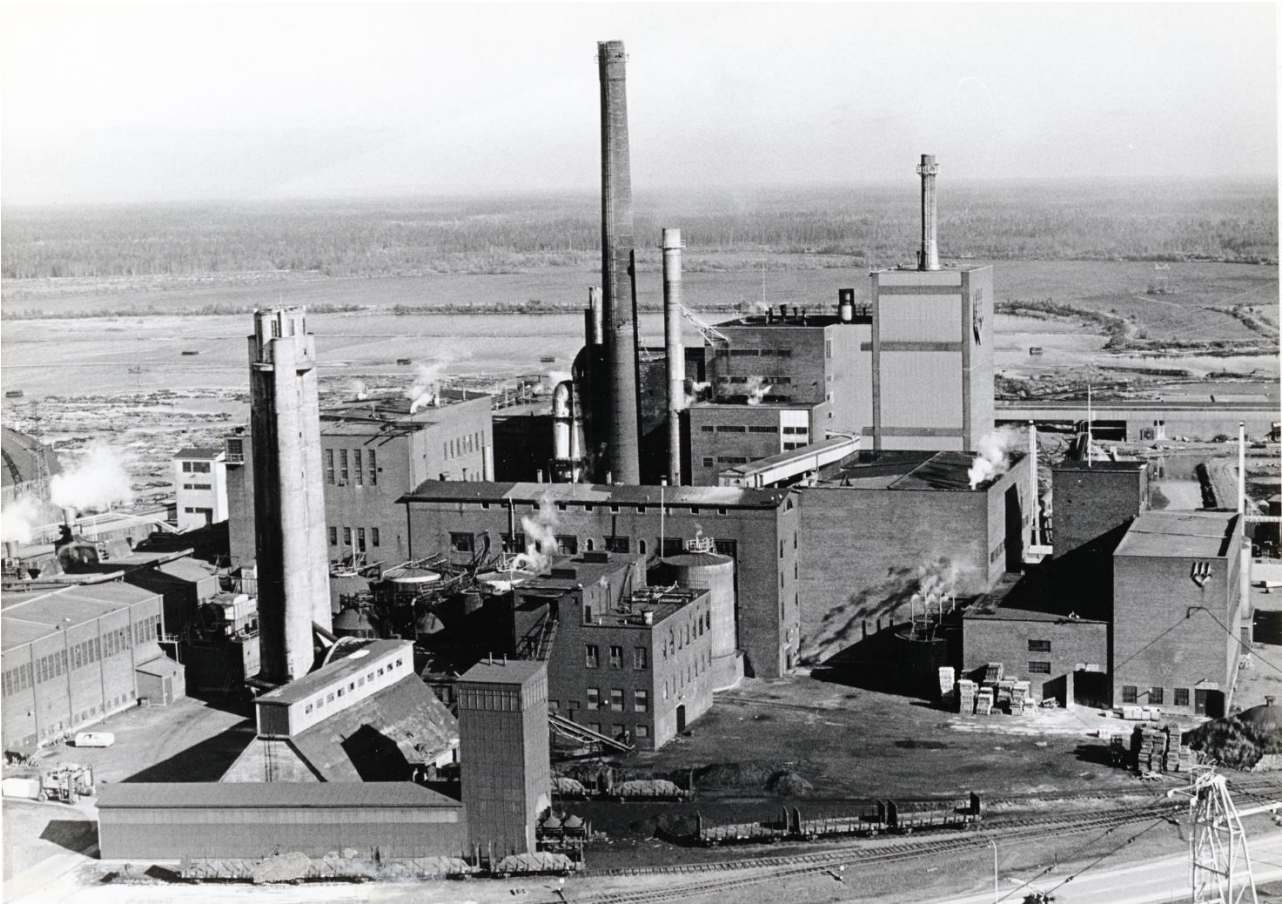
Kuvalähde: Kemin historiallinen museo / 2377 (1740, A9/71) Veitsiluodon voimalaitoksen laajennustyöt käynnissä 20.1.1971. Kuvaaja Teollisuusvalokuvaamo Mannelin, Helsinki.

Kuva 81

Voima-aseman 1970-luvun alussa valmistunut laajennus valmiina.

Kuvalähde: Kemin historiallinen museo / .485 (3604, 330/81) Veitsiluodon tehtaata 6.9.1981. Kuvaaja Mannelin, Helsinki.

*Kuva 82 Ilmakuva lännestä arviolta 1970-luvun alusta. Vuonna 1922 rakennettu voima-aseman piippu on jo purettu. Vuoden 1929 laajennuksen punatiilinen piippu on edelleen pystyssä. Voima-aseman edessä on sulfiittisellutehdas ja happoasema. Kuvan oikeassa reunassa on spriitehdas, joka on happoaseman tavoin purettu.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 724 (2845) Veitsiluodon tehtaat*

*Kuva 83 Kaakosta. Vasemmallla voima-aseman uusin ja korkein 1970-luvun alun laajennus. Etualalla korjauspaja.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 84 Koillisesta. Voima-aseman kaikki 5 vaihetta erottuvat selkeästi. Sahan vuoden 1922 voima-
asemasta tosin on jäljellä vain lyhyt siivu, jonka pääty on verhoiltu punaisella profiilipellillä.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 85 Itäjulkisivun matalassa osassa on runsaasti erilaisia pystyputkia.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 86 Voima-aseman ja korjauspajan välinen yhdyskäytävä. Yhdyskäytävän oikealla puolella näkyvän 1920-luvun lopun laajennuksessa ikkunat ovat sijainneet symmetrisesti hieman sisäänvedettyinä muusta julkisivusta. Räystäään alla on tiilistä muurattu porrastus.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 87 Alkuperäinen sahan voima-asema vuodelta 1922 on purettu ilmakuviin perusteella 1990-luvun puolivälissä lähes kokonaan. Siitä on jätetty vain kapea siivu jäljelle. Siivun pääty on verhoiltu profiilipellillä. Koristeellinen räystäään alunen on ilmeisesti ollut betonista valettu ja sen profiili on edelleen nähtävissä.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 88 Alkuperäisen sahan voima-aseman jäljelle jäänyt pohjoispääty on umpeutettu ja verhoiltu punaisella profiilipellillä. Oikealla voima-aseman ja sulfiittiselutehtaan väliin jäävä kuja.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 89 Etualalla 1920-luvun lopussa rakennettu sulfiittiselluloosatehtaan voima-asema. Sen takana näkyvät korkeammat 1950-1970-lukujen laajennukset.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 90 Sulfiittiselluloosatehtaan voima-aseman piipun perustus on edelleen nähtävissä 1950-luvulla rakennetun laajennuksen länsipuolella.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 91 (Vasemmalla) 1950-luvulla rakennetun laajennuksen länsijulkisivu. Luoteisnurkka on päällystetty vaalealla rakennuslevyllä.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 92 (Oikealla) Vuonna 1961 valmistuneen voima-aseman laajennuksen länsijulkisivu. Lounaisnurkkaa on korostettu vaaleilla rakennuslevyillä.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 93 Vuonna 1961 valmistuneen laajennuksen länsijulkisivussa on nauhamaisia ikkuna-aukkoja sekä lounaiskulmassa vaalealla levyllä päällystetty pystyosuus.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 94 Voima-aseman viimeinen laajennus on valmistunut vuonna 1971. Sen korkean osan länsijulkisivu on verhoiltu vaalealla profiilipellillä. Eteläisessä julkisivussa on vain 3 pientä ikkuna- ja 2 ovi-aukkoa, jotka jäävät rakennusta kiertävien putkien taakse piiloon. Korkeiden julkisivujen tiilimuraus on katkaistu kahdella betonisella vaakalistalla. Eteläjulkisivulla on vielä näkyvissä Veitsiluodon logon kiinnitysjäljet. Uusi voimalaitos on valmistunut vuonna 1996 sulfaattiselluloosatehtaan eteläpuolelle.
Kuvälähde: FCG 2022*

4.5 Kohde nro 5, Korjauspaja

Aihe	Inventoitu tieto
Kohde	nro 5, Korjauspaja
Kiinteistö	240-26-2601-2
Pysyvä rakennustunnus	1007330828
Rakennustyyppi	Liikenteen rakennukset
Nykyinen käyttö	Ajoneuvokorjaamo
Alkuperäinen käyttö	Korjauspaja
Rakennusaika / ajoitus	1930 korjauspajarakennus (1.1.1930 RHR)
Suunnittelija	
Muutosvuodet ja tehdyt muutokset	<p>Alkuperäistä korjauspajaa (A) on laajennettu viimeistään vuoteen 1946 mennessä pohjoiseen (B) ja kaksikerroksisella siipiosalla (C). 1944 korjauspaja vaurioitui pommituksessa. 1950-luvun lopulla valmistuivat ajoneuvokorjaamo- ja viilaamosiipi (D).</p> <p>Vuonna 1960 valmistui 3-kerroksinen kunnossapito-osasto (E), josta on yhdyskäytävä voimalaitokselle.</p> <p>Lisäksi rakennukseen on tehty muutamia aukotusmuutoksia ja osa ikkunoista uusittu.</p>
Kerrosluke	1, 2 ja 3
Perusta	Betoni
Runko	Betoni
Kattomuoto	Alkuperäisessä korjauspajassa on päädyistään aumaamaton säterikatto, muuten loiva harjakatto tai lapekatto
Kate	Huopa
Vuoraus	Punatiili
Ulkovärit	Punatiili

Aihe	Inventoitu tieto
Ikkunat	<p>Rakennuksen ikkunatyypit vaihtelevat rakennusosittain. Ikkunat sijaitsevat lähellä seinien ulkopintaa. Vanhimpien osien aukkojen yläreunat on tehty tiiliholvimuurauksella ja ulkopuolen ikkunapenkit betonista.</p> <p>Ruutuikkunat, pajasiiven laajenuksessa (C) on uusituissa ikkunoissa suuremmat ruudut kuin muualla. Ajoneuvokorjaamo- ja viilaamosiivessä (D) on vaakaikkunat ikkunauhoissa, mutta kunnossapito-osastolla (E) on pystyikkunat.</p>
Erytyspiirteet	<p>Korjauspajan (A) rakennusmassaa hallitsee säterikatto, jota ei ole aumattu päistään. Ratkaisu on tuonut luonnonvaloa myös rakennuksen sisäosiin. Korjauspajan ulkoseinän ja räystään liitoskohdassa on muotoiltu betonipalkki. Monessa vaiheessa rakentuneen rakennuksen yksityiskohdat ovat vaihtelevia.</p>
Muuta	<p>Korjauspaja on edelleen alkuperäistä vastaavassa käytössä. Kunnossapito-osaston tietämällä on sijainnut Veitsiluodon ensimmäinen paloasema.</p>
Lähiympäristö	<p>Lännessä Puutien toisella puolella on voima-asema. Rakennusten väliin jää vain kapea sola, jonka ylittää rakennusten välinen yhdyskäytävä</p>
Arvot	<p>(H) Korjauspajalla on teollisuushistoriallista merkitystä Veitsiluodon tehtaiden tukitoiminnoista kertovana rakennuksena.</p> <p>(A) Korjauspaja ja sen myöhemmät laajennukset ovat ulkoasultaan 1900-luvun alkupuoliskolle tavanomaista ja tyyppillistä käytännönläheistä ja melko pelkistettyä punatiiliarkkitehtuuria. Jo vanhimman osan rakenteissa on käytetty myös betonia. Korjauspajan alkuperäinen säterikattoinen hahmo hahmottuu vielä hyvin etelästä ja lännestä, mutta kokonaisuus on lukuisine laajennuksineen ajallisesti kerroksellinen. Laajennukset ilmentävät rakentamisen jatkuvuutta myös niiden ollessa punatiiltä. Yksityiskohtien perusteella eri vaiheissa valmistuneet rakennusosat ovat kuitenkin tunnistettavissa.</p> <p>(Y) Korjauspaja liittyy voimalaitoksen, sahan ja sulfiittiselutehtaan punatiiliseen kokonaisuuteen. Rakennuksella on kaupunkikuvallista merkitystä osana Veitsiluodon punatiilistä tehdasarkkitehtuuria. Kokonaisuus on kaupunkikuvallisesti melko eheä. Sen ja voima-aseman väliin jää Puutien kapea sola, joka on kaupunkikuvallisesti varsin intensiivinen. Massivisempien voima-aseman ja sulfiittiselutehtaan sekä näyttävämmän sahan rakennuksen rinnalla korjauspajan maisemallinen merkitys jää vähäiseksi.</p>
Kunto	<p>Rakennus vaikuttaa hyväkuntoiselta ulospäin.</p>

Aihe

Inventoitu tieto

Suositukset

Kuva 95 Ote valokuvasta idän suunnalta arviolta 1930-luvun alusta. Vastavalmistunut konepaja merenpuolelta. Konepajan keskiosassa on alkuperäinen 1-kerroksinen pajasiiپی. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / khmva_0001_0324

Kuva 96 Idän suunnalta arviolta 1930-luvun alusta. Korjauspajan ja meren väliin ollaan rakentamassa U:n mallista matalaa varastorakennusta. Konepajan takana näkyy vasemmalla myöhemmin purettu kuorimo, sen vieressä sulfiittitehdas ja piippujen välissä voima-aseman vuonna 1929 valmistunut laajennus. Vanha voima-asema näkyy kuvan oikeassa reunassa. Sen edessä on tehdasalueen vanhin paloasema. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / khmva_0001_5523.

Kuva 97 Ote ilmakuvasta arviolta 1930-luvulta koillisesta. Korjauspajan keskellä 1-kerroksinen pajasiiپی. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo /121 (137) Ilmakuva Veitsiluodosta.

*Kuva 98 Pohjoisesta arviolta 1930-luvulla. Korjaamon vieressä oli kuvassa etualalla näkyvä Veitsiluodon ensimmäinen paloasema. Oikealla Voima-asema.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / khmva_0079_0007, Veitsiluoto vuonna 1932.*

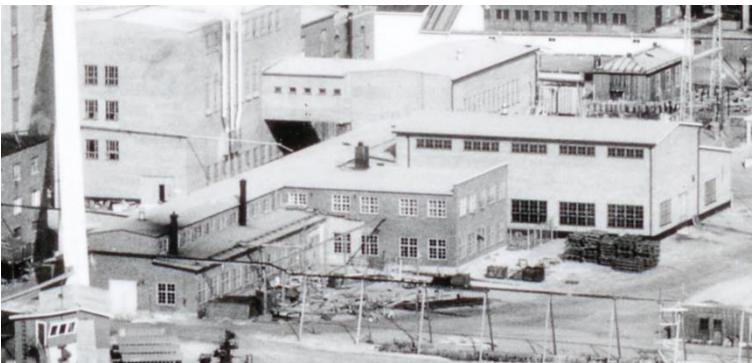

*Kuva 99 (Vasemmalla) Korjauspaja vaurioitui pahoin pommituksessa vuonna 1944.
Kuvälähde: SA-kuva 167546 / Saksalaisten syöksypommittajien aiheuttamia vaurioita Veitsiluoto Oy:n tehtailla Veitsiluodossa, kuvaaja kapteeni Leo Vepsäläinen, 1944.11.04*

*Kuva 100 (Oikealla) Ote ilmakuvasta arviolta 1940-luvun puolesta välistä. Rakennusta on laajennettu pohjoiseen ja lisätty 2-kerroksinen siipi. Eteläinen alun perin 1-kerroksinen pieni siipi on laajennettu ja korotettu 2-kerroksiseksi jo aikaisemmin. Kuvan vasemmassa reunassa näkyy kuorimon rakennuksia.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 407 (3683) Veitsiluodon tehtaaita.
Kuvaaja Veljekset Karhumäki, N:0 10 797.*

*Kuva 101 Ote ilmakuvausta kaakosta joko vuonna 1953 tai 1954.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 117 Ilmakuva Veitsiluodon tehtaat 1953-1954
Kuvaaja Veljekset Karhumäki. N:o 10 796*

*Kuva 102 Ote ilmakuvausta kaakosta 1960. Ajoneuvokorjaamo- ja viilaamosiipi sekä kunnossapito-osasto voimalaitoksen yhdyskäytävineen ovat vasta valmistuneet.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo /517 (2741) Veitsiluoto Oy:n tehdaslaitokset vuonna 1960. Kuvaaja Veljekset Karhumäki. N:o 15.869.*

*Kuva 103 Ote valokuvasta 1960 koillisesta. Vasta valmistunut kunnossapito-osasto.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 234 (1152, 54/60) 25.2.1960. Kuvaaja Mannelin.*

*Kuva 104 Etelästä. Eteläpäädyn oviaukko on suurennettu. Pajasiiven alakerrassa on havaittavissa vieläkin alkuperäisen 1-kerroksisen siiven hahmo.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 105 Idästä. Pajasiiven ikkunat on uusittu ja niissä suuremmat ruudut kuin muualla rakennuksessa.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 106 Kaakosta. Ajoneuvokorjaamo- ja viilaamosiipeen on lisätty betonikehyksiset oviaukot.
Kuvälähde: FCG 2022*

Kuva 107 Idästä. Vasemmalla ajoneuvokorjaamo- ja viilaamosiipi, jotka laajensivat 1940-luvulla rakennettua pienempää siipeä. Oikealla kunnossapito-osasto. Taustana voima-aseman rakennukset.

Kuvalähde: FCG 2022

Kuva 108 Kunnossapito-osasto luoteesta. Sen kohdalla on sijainnut Veitsiluodon ensimmäinen paloasema.

Kuvalähde: FCG 2022

Kuva 109 Kunnossapito-osasto lounaasta.

Kuvalähde: FCG 2022

*Kuva 110 Lounaasta. Yhdyskäytävä voima-aseman ja kunnossapito-osaston välillä. Putkilinjat ovat lisääntyneet vuosien kuluessa.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 111 Luoteesta. Konepajan aukkojen yläreunat on tehty tiiliholvimuurauksella ja ulkopuolen ikkunapenkit betonista.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 112 Punatiilisen ulkoseinän ja betonisen räystäään liituskohdassa on muotoiltu betonipalkki.
Kuvälähde: FCG 2022*

4.6 Kohde nro 6, Entinen kuorimo

Aihe	Inventoitu tieto
Kohde	nro 6, Entinen kuorimo
Kiinteistö	240-26-2601-2
Pysyvä rakennustunnus	100733130T
Rakennustyyppi	Teollisuusrakennukset
Nykyinen käyttö	Kunnossapidon työpaja ja toimisto.
Alkuperäinen käyttö	Sulfiittiselluloosatehtaan kuorimon laajennus
Rakennusaika / ajoitus	Alkuperäinen kuorimo vuodelta 1930 on purettu. Edelleen jäljellä oleva kuorimon laajennus on vuodelta 1935 (Enso Oy:n rakennuskannan inventointi), (1.1.1935 RHR).
Suunnittelija	
Muutosvuodet ja tehdyt muutokset	1970-luvun alussa on purettu kuorimon alkuperäinen rakennusosa. Kuorimon laajennuksen aukotusta on muutettu ja ikkunat uusittu käyttötarkoituksen muutoksessa.
Kerrosluvu	2
Perusta	Betoni
Runko	
Kattomuoto	Harjakatto, eteläpään korkeammassa osassa tasakatto
Kate	Huopakate
Vuoraus	Punatiili, profiilipelti (käytetty aukkojen umpeutuksessa)
Ulkovärit	Punatiili, punainen profiilipelti
Ikkunat	Alakerran työpajassa on kapeat ja korkea 10-ruutuiset ikkunat. Yläkerran toimistossa on neliön malliset pieniruutuiset ikkunat. Alkuperäisten aukkojen yläreunat on tehty tiiliholvi muurauksella. Myöhemmin tehtyjen aukkojen yläreunassa betonipalkki.
Erityispiirteet	Rakennuksen eteläpäässä on hieman muuta rakennusta kapeampi, mutta korkeampi tasakattoinen osa. Alkujaan kuorimon eteläjulkisivun keskellä on ollut iso ikkuna ja ovi pienessä syvennyksessä. Ikkunaa on myöhemmin pienennetty ja oven viereen on tehty isompi oviaukko. Seinän yläosassa räystäään alla on portaittain ulkoneva muoraus.
Muuta	Kuorimon vanhempi osa on purettu 1970-luvun alussa rakennetun voimalaitoksen kattila 6:n tieltä. Jäljelle on jäänyt myöhemmin rakennettu laajennus, joka on ollut yhteydessä vanhempaan osaan rakennuksen pohjoispään toisen kerroksen yhdyskäytävällä. Kuorimon jälkeen rakennuksessa ollut keskusvarasto. Nykyisin siinä on kunnossapidon työpaja ja toimisto.
Lähiympäristö	Kuorimon laajennus sijaitsee voima-aseman eteläpuolella ja rakennusten välissä on kapea sola, jonka läpi pääsee kulkemaan. Kuorimon itäpuolella on Puutie ja eteläpuolella Varastotie. Kuorimon itäpuolella kulkee korkealla kuljetin hakesiilolta voima-asemalle.

Aihe	Inventoitu tieto
Arvot	<p>H) Kuorimon laajennuksella on teollisuushistoriallista merkitystä osana Veitsiluodon vuonna 1930 toimintansa aloittanutta ensimmäistä sulfiittisellutehdasta. Rakennuksen kertovuutta kuitenkin heikentää alkuperäisen, varsinaisen kuorimorakennuksen purkaminen 1970-luvun alussa, toiminnallisen yhteyden katkeaminen sulfiittisellutehtaaseen ja käyttötarkoituksen muutos.</p> <p>(A) Kuorimon laajennus on ulkoasultaan 1900-luvun alkupuoliskon teollisuusrakentamiselle tavanomaista ja tyyppillistä käytännönläheistä punatiiliarkkitehtuuria. Rakennuksen massoittelussa on korostettu sen eteläpäätyä tasakattoisella rakennusosalla, jonka eteläseinustalla on ollut näyttävä suuri ikkuna. Rakennuksen massoittelu tuo mieleen tehdasalueella olevat arkkitehti Kaarlo Borgin suunnittelemat pääkonttorin, johdon asuinrakennukset ja paloaseman. Rakennuksen alkuperäisyys on kärsinyt jonkin verran aukotuksen muutoksista.</p> <p>(Y) Kuorimon laajennuksen punatiilinen rakennusosa liittyy sulfiittisellutehtaan, voimalaitoksen ja korjauspajan punatiiliseen kokonaisuuteen. Rakennuksella on kaupunkikuvallista merkitystä osana Veitsiluodon punatiilistä tehdasarkkitehtuuria. Tehdasalueen keskellä sijaitsevan melko matalan rakennuksen maisemallinen merkitys jää vähäiseksi.</p>
Kunto	Rakennus vaikuttaa ulkoapäin hyväkuntoiselta.
Suosituks	

Kuva 113 (vasemmalla)

Ote ilmakuvasta koillisesta n. 1930-luvun loppupuolelta.

Kuvalähde: Kemin historiallinen museo / 121 (137) Ilmakuva Veitsiluodosta.

Kuva 114 (oikealla)

Kuorimon pohjoisjulkisivu vaurioitui pommituksessa vuonna 1944.

Kuvalähde: SA-kuva 167547 / Saksalaisten syöksypommittajien aiheuttamia vaurioita Veitsiluoto Oy:n tehtailla Veitsiluodossa, kuvaaja kapteeni Leo Vepsäläinen, 1944.11.04

Kuva 115

Kuorimo etelästä ennen laajennusosan valmistumista. Taustalla voimalaitos piippuineen.

Kuvalähde: Kemin historiallinen museo / khmva_0090_0050, 1930-luku?

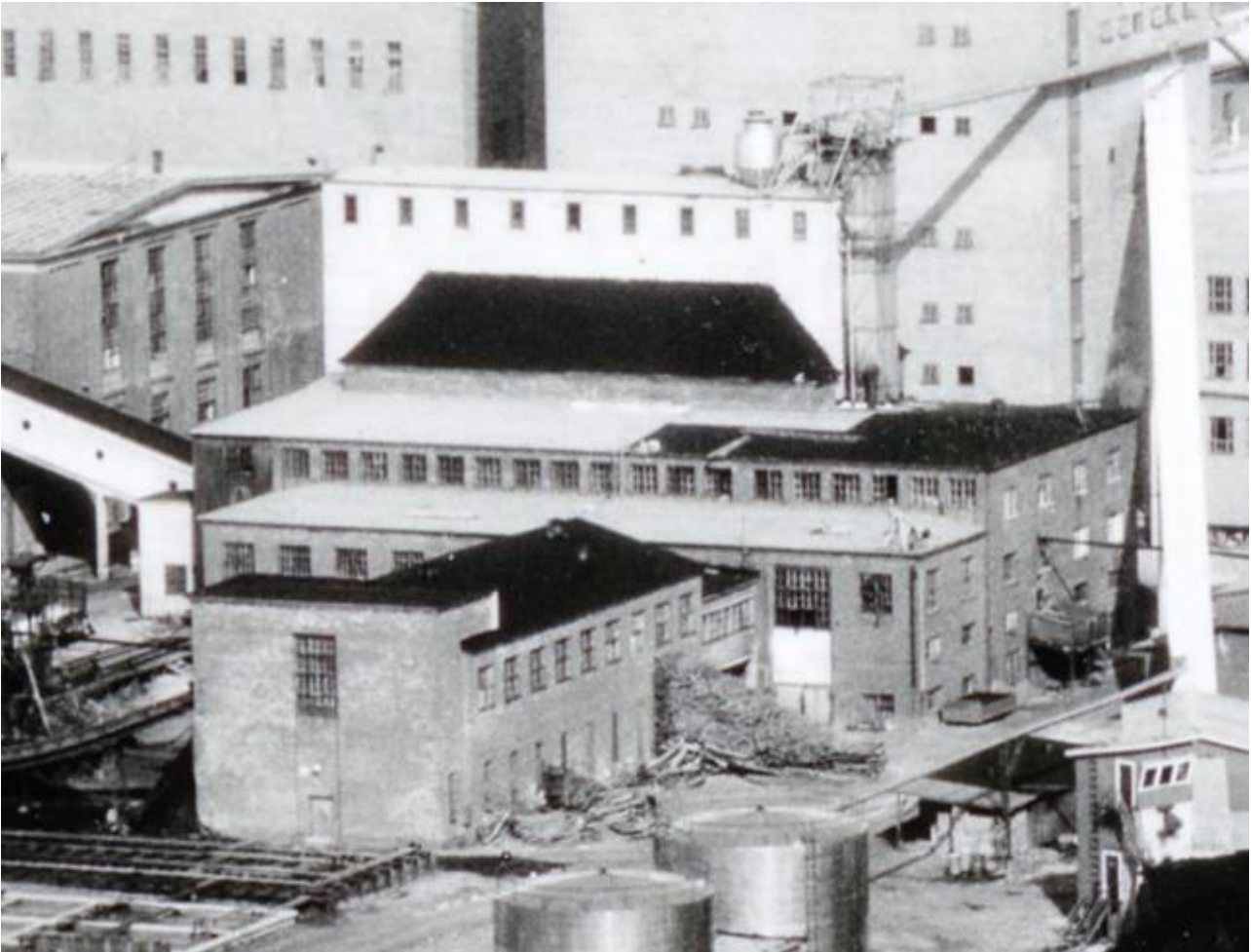
Kuva 116 Ote ilmavasta kaakosta vuodelta 1953 tai 1954. Kuorimoa on laajennettu 1930-luvun puolivälissä etelään.

*Kuvalähde: Kemin historiallinen museo / 117 Ilmakuva Veitsiluodon tehtaat 1953-1954
Kuvaaja Veljekset Karhumäki. N:o 10 796*

Kuva 117 Ote ilmavasta lounaan suunnalta arviolta 1950-luvulta. Vanhimman osan länsireunalle on tehty matala pieni laajennus.

Kuvalähde: Kemin historiallinen museo / 407 (3683) Veitsiluodon tehtaat. Kuvaaja Veljekset Karhumäki, N:o 10 797

Kuva 118 Ote ilmakuvasta kaakon suunnalta vuonna 1960. Etualalla oleva laajennus on ollut yhteydessä vanhempaan osaan toisessa kerroksessa olevalla leveällä yhdyskäytävällä. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo /517 (2741) Veitsiluoto Oy:n tehdaslaitokset vuonna 1960. Kuvaaja Veljekset Karhumäki. N:o 15.869.

Kuva 119 Lännestä. Kuvassa oikeassa reunassa näkyy umpeutettu kuljettimen aukko.
Kuvälähde: FCG 2022

*Kuva 120 Lounaasta. Alkujaan kuorimon eteläjulkisivun keskellä on ollut iso ikkuna ja ovi pienessä syvennyksessä. Ikkunaa on myöhemmin pienennetty ja oven viereen on tehty isompi oviaukko.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 121 Idästä. Alun perin yläkerran kaikki ikkunat ovat olleet samanlaisia neliön muotoisia ruutuikkunoita.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 122 Koillisesta. Pohjoisjulkisivulla on ollut toisessa kerroksessa lähes koko rakennuksen levyinen yhdyskäytävä, josta on päässyt kuorimon vanhempaan osaan.
Kuvälähde: FCG 2022*

4.7 Kohde nro 7, Saha

Aihe	Inventoitu tieto
Kohde	7, Saha
Kiinteistö	240-26-2601-10
Pysyvä rakennustunnus	100733093L
Rakennustyyppi	Teollisuusrakennukset
Nykyinen käyttö	Saha
Alkuperäinen käyttö	Saha
Rakennusaika / ajoitus	1951 (sahaus uudessa sahassa aloitettiin vuonna 1951, Kemin historia s. 514)
Suunnittelija	
Muutosvuodet ja tehdyt muutokset	<p>1970 sahan tukkien vastaanotto, kuorinta ja lajittelu on uusittu. 1970-luvun alussa sahalle suunniteltiin ja rakennettiin uusi keinokuivaamo ja sen yhteyteen sahan ja kuivaamon jälkikäsitteilytiloja. Uusi kuivaamo otettiin käyttöön vuonna 1973 (Veitsiluoto osakeyhtiö, julkaisussa ei sivunumeroita). 1980-luvulla tukkiallas täytettiin ja tukkien kuljetus sahalle uudistettiin. Kuivaamon rakennusosaa on laajennettu useaan otteeseen 1980- ja 1990-luvuilla. Sahan 1950-luvun alussa valmistuneeseen rakennusosaan on tehty pieniä muutoksia, kuten ikkuna-aukkojen umpeen muurauksia. Myös ainakin pohjoisjulkisivulla alkuperäisiä ruutuikkunoita on vaihdettu pari-ikkunoiksi. Kuivaamon ja siihen liittyvien kylmienrakennusosien nauhaikkunoita on levytetty umpeen.</p>
Kerrosluku	Rakennus on pääasiassa hallimaista korkeaa tilaa
Perusta	Betoni
Runko	Betoni, sahan kaarikatto on betoniholvi
Kattomuoto	Kaarikatto, laajennus harja
Kate	Huopa, laajennuksessa myös profiilipelti
Vuoraus	Punatiili, profiilipelti
Ulkovärit	Punatiili, vaaleansininen, sininen
Ikkunat	<p>Sahan 1950-luvun rakennusosassa ikkunat ovat pääosin pari-ikkunoita. Ikkunoiden korkeus vaihtelee. Ikkunoista muodostuu pitkille julkisivuille nauhamaiset jonot, Itäpäädyssä ja pohjoisjulkisivun alimmassa kerroksessa muutama muita suurempi ruutuikkuna. Pohjoisjulkisivulla on yksi pieni pyöreä ikkuna, samoin kuin päädyissä harjan alla. Ainakin pohjoisjulkisivulla kaikki ikkunat ovat olleet alkujaan ruutuikkunoita. Laajennuksessa on yksiaukkoisia nauhaikkunoita. Kylmien tilojen yläosassa on ollut nauhaikkunat, mutta ne on pääosin levytetty umpeen. Uusimmassa osassa sivujen yläosassa valoa läpäisevä profiilimuovi.</p>

Aihe	Inventoitu tieto
Erityispiirteet	Betoniholvattu kaarikatto. 1970-luvulta lähtien rakennetuista kuivaamosta ja jälkikäsitteilytiloista muodostuu nykyisellään noin 450 metriä pitkä, pääosin ikkunaton profiilipeltiverhoiltu yksikerroksinen rakennus.
Muuta	Toiminnassa oleva saha lähes alkuperäisessä 1950-luvun asussa. 1922 valmistui Veitsiluodon ensimmäinen puurakenteinen saha ja tiiliverhoiltu voima-asema. Alkuperäinen saha sijaitsi nykyisen sahan eteläpuolella, sen ja voima-aseman välissä. Alkuperäinen saha purettiin 1950-luvun alussa uuden sahan valmistuttua. Vanhan sahan eteläpuolella sijainnut pienempi rakennusosa on purettu arviolta 1970-luvun vaihteessa. Uuden sahan rakentamispäätös tehtiin vuonna 1948 ja uuden sahan toiminta käynnistettiin vuonna 1951. Uudessa sahassa oli 8 tehokasta pikakehää. Samaan aikaan uudistettiin sahan lautatarha ja sahatavaran käsittely koneistettiin. Vuonna 1946 tapahtunut lautatarhan palo antoi sysäyksen keinokuivaamon rakentamiselle. Se valmistui vuonna 1952 sahan länsipuolelle erilliseen rakennukseen. Kaikki puutavara sahalle uitettiin ratayhteyksien valmistumiseen asti. Tukkiallas sahan edustalla on täytetty ilmakuivien perusteella vuosien 1977 ja 1988 välillä. Uitto loppui kokonaan vasta 1990-luvulla. Veitsiluodon sahan tuotanto on mennyt pääosin vientiin perustamisesta alkaen. II maailmansodan aikana vienti suuntautui Saksaan. Sodan jälkeen sahan kaikki tuotanto meni alkuun sotakorvauksina Neuvostoliittoon.
Lähiympäristö	1990-luvun alkupuolella on siirretty suuri sahatavaravarasto sahan kuivaamon koillisnurkalle. Sahan itäpuolella on laaja asfaltoitu puutavaran varastointialue. Poikkien eteläpuolella on voima-asema ja sulfittiselluloosatehtaaseen liittyvät rakennukset. Lännessä on sahan vanha kuivaamo, jonka purkamisen aloitettiin syyskuussa 2022.

Arvot	<p>(H) Sahalla on erityistä teollisuushistoriallista merkitystä sen kuvastaessa vuonna 1921 toimintansa aloittaneen valtion omistaman sahan kehitysvaiheita 1950-luvulla ja 1970-luvulla. Veitsiluodon saha ja Lieksassa sijaitseva Kevätniemen saha yhdistettiin valtio-omisteiseksi Veitsiluoto osakeyhtiöksi vuonna 1932. Yhtiön toiminta laajeni 1930-luvulla selluteollisuuteen ja 1950-luvulla paperiteollisuuteen Veitsiluodossa sahan muodostaessa perustan selluteollisuuden sijoittamiselle Veitsiluotoon. 1940-luvun lopulla Veitsiluodon sahan toiminta päätettiin uudistaa ja sahan nykyinen rakennus kuvastaa tätä kehitysvaihetta. Sahan yhteyteen 1970-luvun alussa rakennettu uusi keinokuivaamo huipentaa Veitsiluodossa jo 1950-luvulla alkaneen siirtymän sahatavaran keinokuivaukseen. Kohteen historiallista kertovuutta korostaa se, että saha toimii edelleen 1950-luvulla valmistuneessa rakennuksessa.</p> <p>(A) Sahan erityiset arkkitehtoniset ja rakennustekniset arvot liittyvät sahan vuonna 1951 valmistuneeseen kaarikattoiseen rakennusosaan. Sahan kaarikatto tekee rakennuksesta tunnistettavan ja omaleimaisen. Sahoissa käytettiin 1900-luvun alkupuoliskolla jonkin verran kaarikattoja, mutta tyypillinen saharakennus oli puurakenteinen ja säterikattoinen. 1950-luvun alussa valmistuneena rakennuksena sahan betoniholvina toteutetulla kaarikatolla on erityistä arkkitehtonista ja rakennusteknistä arvoa. Sahan alkuperäinen hahmo on edelleen hyvin hahmotettavissa ja julkisivuissa on vielä säilynyt alkuperäisiä yksityiskohtia, kuten ruutuikkunoita, vaikka myös muutoksia on tehty, kuten ikkuna-aukkoja on muurattu umpeen. Uuden kuivaamon myötä kokonaisuus on ajallisesti kerroksellinen. Uudisosat ovat oman aikansa tavanomaista rakentamista, eikä niihin liity arkkitehtonisia tai rakennusteknisiä arvoja.</p> <p>(Y) Sahan punatiilinen rakennusosa liittyy voimalaitoksen, sulfiittiselutehtaan ja puutalotehtaan muodostamaan punatiiliseen kokonaisuuteen, johon kuuluu myös korjauspaja. Saha on erityisen tärkeä osa tätä kaupunkikuvallisesti yhtenäistä kokonaisuutta. Sahan, voima-aseman ja sulfiittiselutehtaan välille jää avoimempi asfalttikenttä, jossa on tehdaskompleksin eri osien välisiä kuljettimia. Sahalla on maisemallista merkitystä idästä katsottaessa, mutta maisemallinen merkitys on vähentynyt sahan tukkialtaan täyttämisen ja rantaviivan etäämmälle siirtojen myötä.</p>
Kunto	Sahan ja sen kuivaamon rakennukset vaikuttavat hyväkuntoisilta.
Suosituks	

---

*Kuva 123 Koillisesta. Veitsiluodon ensimmäinen saha ja voima-asema olivat rakenteilla 1920-luvun alussa.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / khmva_0211_0012, Veitsiluodon saha 1920-luvun alussa.*

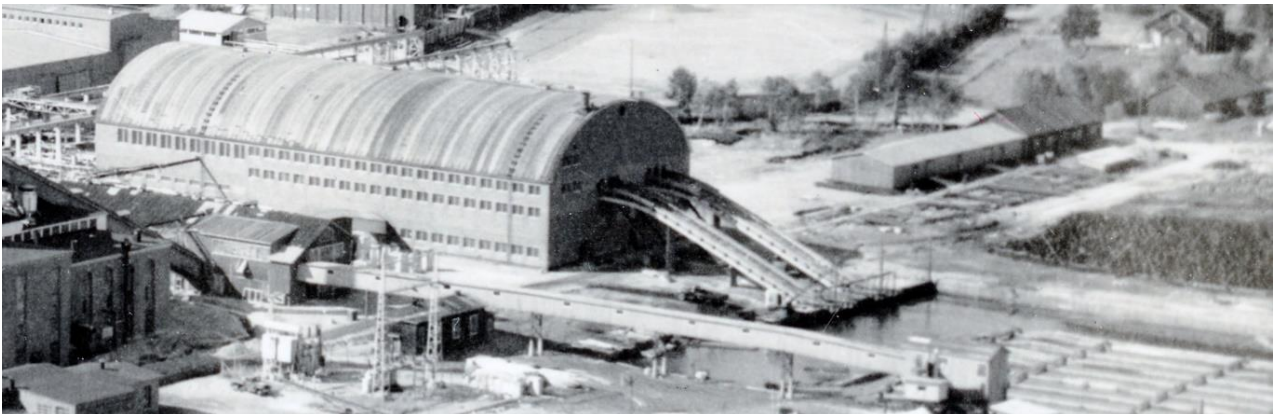
*Kuva 124 Vasta valmistunut Veitsiluodon saha idästä 1920-luvun alussa.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / khmva_0001_5521, Veitsiluodon saha kohta valmistuttuaan 1920-luvun alussa, 1920-luvun alku*

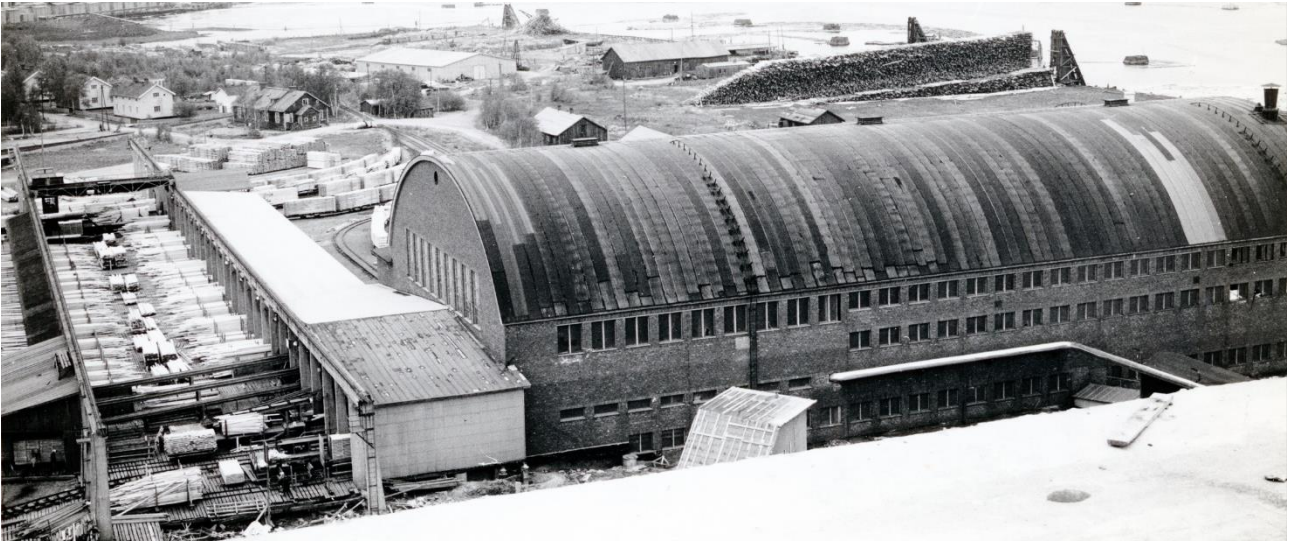
*Kuva 125 Veitsiluodon saha arviolta vuonna 1930 koillisesta.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / khmva_0001_0385*

Kuva 126 Ote valokuvasta vuodelta 1951 koillisesta. Vasta valmistunut kaarikattoinen saha. Kuvan etualalla näkyy sahan tukkiallas, josta johtaa tukkien kuljettimet sahalle. Kuvan perusteella itäpäädyin ja pohjoisjulkisivun ikkunat ovat olleet ruutuikkunoita. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 893 (4301) Veitsiluodon saha vuonna 1951. Kuvaaja Mannelin.

Kuva 127 Ote ilmakuvasta vuodelta 1953 tai 1954 kaakosta. Kuvan perusteella eteläjulkisivun ikkunat ovat olleet pari-ikkunoita, mutta kuvasta ei saa selvää onko ikkunat myös olleet ruutuikkunoita. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 117 Ilmakuva Veitsiluodon tehtaat 1953-1954 Kuvaaja Veljekset Karhumäki. N:o 10 796.

*Kuva 128 Lounaasta arviolta 1960-luvun alusta. Länsipään yläosassa on ollut kapeat ja korkeat ruutuikkunat sekä lähellä harjaa pieni pyöreä ikkuna. Eteläjulkisivun ikkunoiden muoto vaihtelee neliöstä vaakaikkunoiksi, mutta ne ovat kaikki pari-ikkunoita, joita ei ole jaettu pienempiin ruutuihin. Sahatavara lajiteltiin taivasalla.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 354 (2584) Veitsiluodon saha. Kuvaaja Mannelin.*

*Kuva 129 Kaakosta vuonna 1962. Tukkien kuljettimet hallitsivat sahan itäpäättä. Pään yläosassa ei ole yhtä järjestelmällistä kuin muualla rakennuksessa, vaan siihen on vaikuttanut sahan toiminnot.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 2336 (3087, A 20/62) Veitsiluodon saha 28.4.1962. Teollisuuskuvaus M. Manneli, Malmi.*

*Kuva 130 Ote valokuvasta 1960-luvun alkupuolelta koillisesta. Pohjoisjulkisivun ikkunat ovat ruutuikkunoita.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo /359 (2583, BK 13/63) Veitsiluodon saha vuonna 1963 (?). Kuvaaja Mannelin.*

*Kuva 131 Ote valokuvasta idästä. Sahan jälkikäsittelyosaston laajennusten rakentaminen on aloitettu.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 233 (1151, 473/74) Sahan jälkikäsittely 9.6.1974.
Kuvaaja Mannelin*

Kuva 132 Ote valokuvasta arviolta 1970-luvun alkupuolelta. Sahan oikealla puolella kuvassa näkyy jälkikäsitteilyosaston ensimmäisen rakennusvaiheen rakennuksia. Tukkeja kuljetettiin edelleen sahalle uittamalla. Kuvan vasemmassa reunassa näkyy voima-aseman ja sulfiittisellutehtaan rakennuksia sekä tehdaskompleksin eri osia yhdistäviä kuljettimia. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo /358 (2389, TM 27/69) Veitsiluodon saha vuonna 1969(?). Kuvaaja Mannelin.

Kuva 133 Ote ilmakuvaista koillisesta arviolta 1970-luvun puolivälin tienoilta. Kuvan vasemmassa reunassa on uusi sahan kuivaamo, jonka loiva harjakattoinen pääty on länteen päin. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 997 (2927) Veitsiluodon tehtaat ilmakuvasa.

Kuva 134 Ote ilmakuvasa vuodelta 1975 lounaasta. Uusi kuivaamo jälkikäsitteilytiloineen on valmistunut sahan jatkeeksi. Kuivaamon ja jälkikäsitteilyn tilat muodostivat n. 400 m pitkän rakennusmassan. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 128 (154) Mekaaninen jälkipää vuonna 1975. Kuvaaja: J. Sauvola.

*Kuva 135 Sahan eteläjulkisivu lounaasta. Jälkikäsittelyosaston laajennukset on rakennettu kiinni sahan länsipäähän.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 136 Kaakosta sahan eteläjulkisivua ja itäpäätä.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 137 Koillisesta. Sahan itä- ja koillispuolella on laaja asfaltoitu puutavaran varastoalue. Tukit kuljetetaan sahalle nykyisin rautateitse. Rautatien lastauslaituri on sahan itäpuolella.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 138 Koillisesta sahan itäpäätä ja pohjisjulkisivu. Ikkunat ovat alun perin olleet ruutuikkunoita. Alkuperäisiä ikkunoita on vielä alimmassa kerroksessa. Ikkuna-aukkoja on jonkin verran umpeutettu.
Kuvälähde: FCG 2022*

Kuva 139 (Oikealla)

*Pyöreä ikkuna pohjoisjulkisivun 1-kerroksessa.
Kuvälähde: FCG 2022*

Kuva 140 (Vasemmalla)

*Loivasti harjakattoisen siiven ikkunoista osa on umpeutettu muuraamalla.
Kuvälähde: FCG 2022*

Kuva 141

*Koillisesta sahan pohjoissivu. Kuvan oikeassa reunassa näkyy vuonna 1971 rakennetun uuden kuivaamon sahaan liittävä rakennusosa.
Kuvälähde: FCG 2022*

Kuva 142

*Idästä. Kuvan oikeassa reunassa näkyy kuivaamon nurkka. Vaalean sininen rakennusosa on kuivaamon sahaan liittävä rakennusosa.
Kuvälähde: FCG 2022*

Kuva 143

*Kuivaamon itäpääty. Vasemmalla on arviolta 1990-luvun alussa rakennettu laajennus ja oikealla 2000-luvun taitteen tienoilla rakennettu laajennus.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 144 Kuivaamon pohjoisjulkisivu.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 145 Kuivaamon pohjoispuoleiset rakennusosat kuvattuna idästä.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 146 Kuivaamon pohjoispuoleisia rakennusosia kuvattuna idästä. Keskellä näkyvä vaaleansininen siipi rakennettu 1970-luvun alkupuolella. Tummemman siniset osat on rakennettu 2000-luvun vaihteen tienoilla.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 147 Pohjoisesta. Osassa rakennuksista on seinän yläosassa valoa läpäisevä pleksi.
Kuvälähde: FCG 2022*

Kuva 148 Laajennuksen pohjoispään länsijulkisivu. Kuvan keskiosassa näkyy 2-kerroksinen toimistosa.

Kuvalähde: FCG 2022

Kuva 149 Luoteesta. Vasemmalla loivasti harjakattoisen kuivaamon länsipääty.

Kuvalähde: FCG 2022

Kuva 150 (Oikealla)

Sahan uuteen kuivaamoon liittyvän rakennusosan ja sahan vanhan kuivaamon välissä on kapea kuja. Nauhaikkuna on levytetty umpeen. Sahan vanhaa kuivaamoa oltiin purkamassa syksyllä 2022.

Kuvalähde: FCG 2022

Kuva 151 (Vasemmalla)

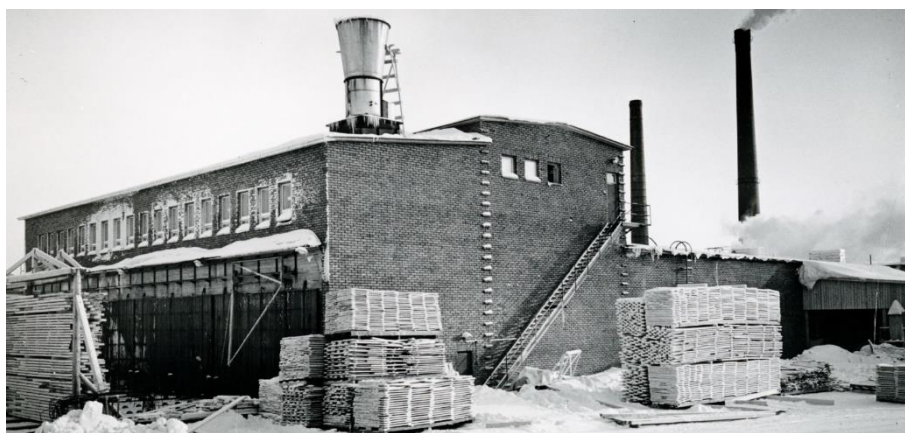
Lounaasta sahan eteläjulkisivu. Kuvan oikeassa reunassa näkyy punatiilinen saha ja vasemmassa reunassa sahan uuteen kuivaamoon liittyvä rakennusosa.

Kuvalähde: FCG 2022

4.8 Kohde nro 8, Sahan entinen keinokuivaamo

Aihe	Inventoitu tieto
Kohde	nro 8, Sahan entinen keinokuivaamo
Kiinteistö	240-26-2601-11
Pysyvä rakennustunnus	1007333127P
Rakennustyyppi	Teollisuusrakennukset
Nykyinen käyttö	ei käytössä, purettiin inventointia tehtäessä syyskuussa 2022
Alkuperäinen käyttö	Sahan keinokuivaamo
Rakennusaika / ajoitus	1952 (Kemin kaupungin historia, s. 514)
Suunnittelija	
Muutosvuodet ja tehdyt muutokset	Eteläpäätyyn ja länsisivulle rakennettu katokset. 1990-luvun alkupuolella länsisivun katokset on purettu. Vuoteen 2004 mennessä myös eteläpään katos on purettu.
Kerrosluvu	Eteläosa 1, keskiosa 3 ja pohjoisosa 2
Perusta	Betoni
Runko	Betoni
Kattomuoto	Etelä- ja keskiosissa loiva harjakatto, pohjoisosassa loiva lapekatto
Kate	Huopa
Vuoraus	Punatiili
Ulkovärit	Punatiili
Ikkunat	Yläkerrassa etelään ja länteen on yksiaukkoiset neliön malliset ikkunat ja pohjoiseen pystymalliset ikkunat, joissa vaakajakopuite alaosassa.
Erytispiirteet	Rakennuksen eteläosa on hallimaista tilaa, joka jatkuu koko rakennuksen läpi alakerroksessa. Pohjoisosassa hallin yllä on ikkunallisia muita tiloja. Länsisivulla korkeimman rakennusosan nurkissa ulkonevat tiilimuuraukset jäsentävät muuten pelkistettyä ja koristeetonta julkisivua. Ikkuna- ja oviaukot on tiiliholvattu.
Muuta	Rakennuksen käyttö sahan keinokuivaamona on lopetettu 1970-luvulla uuden kuivaamon valmistuttua saharakennuksen yhteyteen. Rakennusta puretaan voimalaitoksen tieltä syksyllä 2022.
Lähiympäristö	Entisen keinokuivaamon itäpuolella on saha, jonka alkuperäinen kaarikattoinen rakennus on laajentunut 1970-luvun alussa uudella kuivaamolla ja muilla sahatavaran jälkikäsittelytiloilla. Länsipuolella on Pisonintien toisella puolella entisen puutalotehtaan rakennukset. Etelässä Poikkien toisella puolella sijaitsee sulfiittiselutehtaan kuivauskonesali ja selluvarasto. Pohjoisessa on trukkihalli ja korjaamorakennus. Se on valmistunut 1950-luvulla samoihin aikoihin kuin keinokuivaamo ja on punatiiltä. Rakennusten välissä on avoin asfalttikenttä.

Aihe	Inventoitu tieto
Arvot	Rakennus on purettu ja siihen liittyneet arvot on menetetty. Rakennuksella oli lähinnä teollisuushistoriallista merkitystä Veitsiluodon sahan ensimmäisenä, 1950-luvulla valmistuneena keinokuivaamona. Rakennus kertoi Veitsiluodon sahan toiminnan kehittämisestä ja puun kuivausmenetelmien kehittymisestä. Rakenteiltaan ja ulkoasultaan rakennus oli tavanomainen ja tyypillinen 1950-luvun pelkistetty punatiilivuorattu teollisuusrakennus.
Kunto	Rakennuksen purettiin inventoinnin aikana syyskuussa 2022.
Suositukset	

Kuva 152 Länsijulkisivua jäsentää korkeimman osan nurkkia korostavat ulkonevat tiilimuuraukset. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo /1501 (440,58/53) Entinen Veitsiluodon piirustuskontori vuonna 1953. Kuvaaja Teollisuuskuvaus M. Mannelin, Malmi.

Kuva 153 Ote ilmakuvaista 1975. Eteläpäässä ja länsisivulla on avoimet katokset. Taustalla näkyy Sahan 1970-luvun alussa valmistuneeseen uuteen kuivaamoon liittyvää rakennusmassaa. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 128 (154) Mekaaninen jälkipää vuonna 1975. Kuvaaja: J. Sauvola.

Kuva 154

*Luoteesta.**Kuvälähde: Lusto – Suomen metsämuseo, Metsäteollisuus ry:n kokoelma V96022:3909 /Sahatavaran siirtoa trukilla Veitsiluodon sahan kuivaamolla, teollisuuskuvaamo Mannelin, 1950-1960-l?*

Kuva 155

*Luoteesta.**Kuvälähde: Lusto – Suomen metsämuseo, Stora Enso Metsän kokoelma V06009:243 / Veitsiluoto Oy:n metsäosaston virkailijoita retkeilyllä Veitsiluodon sahalla, 29.8.1957*

*Kuva 156 Julkisivu länteen. Tiilimuurauksessa näkyy vielä, missä katos on sijainnut.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 157 Luoteesta. Julksivua jäsentää korkeimman osan nurkissa olevat ulkonevat tiilimuuraukset.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 158 Luoteesta.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 159 Purkamisen on aloitettu rakennuksen eteläpäästä.
Kuvälähde: FCG 2022*

4.9 Kohde nro 9, Entinen puutalotehdas

Aihe	Inventoitu tieto
Kohde	nro 9, Entinen puutalotehdas
Kiinteistö	240-26-2601-6
Pysyvä rakennustunnus	100733090H
Rakennustyyppi	Teollisuusrakennukset
Nykyinen käyttö	Varasto
Alkuperäinen käyttö	Puutalotehtaan höyläämö, sittemmin pakkauslavatehdas
Rakennusaika / ajoitus	1941 (Kemin kaupungin historia, s. 520), 1.1.1942 RHR
Suunnittelija	
Muutosvuodet ja tehdyt muutokset	<p>Osa yläkerran matalia yläikkunoita on muutettu normaalikorkuisiksi ja lounaispäättyyn lisätty 2 ikkunaa. Suurin osa ikkunoista ja ovista on uusittu. Joitain ikkuna- ja oviaukkoja on umpeutettu.</p> <p>Höyläämää on laajennettu betonielementtirakenteisella laajennusosalla koilliseen. Laajennus on tehty vanhojen karttojen ilmakuviin perusteella vuosien 1966 ja 1977 välissä.</p>
Kerrosluku	2, laajennus 1
Perusta	Betoni
Runko	Betoni
Kattomuoto	Harjakatto, laajennus tasakatto
Kate	Huopa
Vuoraus	Punatiili, laajennus vaakauritettu betonielementti
Ulkovärit	Punatiili, laajennus vaalea betoni
Ikkunat	<p>Kaikki ikkunat ovat alun perin olleet ruutuikkunoita. Suurin osa ikkunoista on uusittu.</p> <p>Alkuperäisessä rakennusosassa ikkunat ovat nauhamaisissa riveissä. Pitkällä lounaisjulkisivulla alakerran korkeat pystyikkunat on jaettu vaakapuitteella kahteen yhtä suureen osaan. Yläkerran ikkunat ovat alkujaan olleet kaikki matalia, pystypuitteilla kolmeen osaan jaettuja vaakaikkunoita. Osa niistä on korvattu yksiruutuisilla pystyikkunoilla. Varaston puoleisessa päädyssä ikkunanauhassa on säilynyt muutama alkuperäiseltä vaikuttava ruutuikkuna. Kaakkoispäädyssä ikkunoita on vain yläkerrassa. Ne ovat pitkän julkisivun ikkunoita kapeampia pystyikkunoita, joiden alaosassa on matala tuuletusikkuna. Luoteispäädyssä on vain muutama ikkuna yläkerrassa.</p> <p>Laajennuksen koillisjulkisivulla on seinän yläosassa koko julkisivun mittainen nauhaikkuna.</p>
Erytyspiirteet	<p>Ikkuna- ja oviaukkojen yläreunoissa tiiliholvaus, paitsi lounaisjulkisivun yläkerran ikkunoissa koko julkisivun mittainen betonipalkki.</p> <p>Kaakkoispäädyn ovien yläpuolella on pieni betoninen lippa suojaamassa oviaukkoja. Luoteispäädyssä oviaukotusta on muutettu ja uudet aukot on holvattu betonivalulla.</p>

Aihe	Inventoitu tieto
	Laajennusosan tasakatto on räystäätön. Kattorakenteet on vuorattu julkisivujen puolelta vaalealla profiilipellillä.
Muuta	Talotehtaan toiminta loppui 1980-luvun lopussa. Sen jälkeen rakennus on ollut pakkauslavatehtaan käytössä. Rakennus on nykyisin varastona.
Lähiympäristö	Rakennuksen koillispuolella kulkee Piponintie, jonka toisella puolella on sahan entinen keinokuivaamo. Kuivaamoä oltiin purkamassa syksyllä 2022. Etelässä sijaitsee Poikkitien toisella puolella sulfiittiselluloosatehtaan selluloosavarasto ja idässä Paperitien takana paperitehdas (PK1, PK2 ja PK3). Luoteessa heti entisen höyläämön takana on entinen puutalotehtaan kokoonpanohalli.
Arvot	<p>H) Entisen puutalotehtaan höyläämöllä on teollisuushistoriallista merkitystä osana Veitsiluoto Oy:n teollisuustoiminnan kehittämistä. Valtion ollessa yhtiön pääosakas valtion tavoitteet nostaa puun jalostusastetta Suomessa heijastuivat myös yrityksen toimintaan. Sahan yhteyteen perustettu puutalotehdas kertoo tästä tavoitteesta. Toisaalta puutalotehtaan perustamiseen vaikutti II MS:n myötä vaikeutunut puutavaran kauppa ulkomaille, toisaalta heti talvisodan jälkeen alkanut jälleenrakennus. Kohteen kertovuutta heikentää puutalotehtaan toiminnan lopettaminen 1980-luvun lopulla.</p> <p>(A) Puutalotehtaan höyläämön alkuperäinen rakennusosa on ulkoasultaan 1950-luvun teollisuusrakentamiselle tavanomaista ja tyypillistä käytännönläheistä ja pelkistettyä punatiiliarkkitehtuuria. Rakennuksen alkuperäisyys on kärsinyt jonkin verran ikkunoiden uusimisesta ja aukotuksen muutoksista. Myöhempi betonielementeistä toteutettu laajennus on ulkoasultaan vaatimaton eikä siihen liity arkkitehtonisia tai rakennusteknisiä arvoja.</p> <p>(Y) Puutalotehtaan höyläämön alkuperäinen punatiilinen rakennusosa liittyy sahan, sulfiittisellutehtaan ja voimalaitoksen punatiiliseen kokonaisuuteen. Puutalotehtaan rakennuskannasta on säilynyt myös kaksi puurakenteista rakennusta. Rakennuksella on kaupunkikuvallista merkitystä osana Veitsiluodon punatiilistä tehdasarkkitehtuuria. Tehdasalueen keskellä sijaitsevan melko matalan rakennuksen maisemallinen merkitys jää vähäiseksi.</p>
Kunto	Ulospäin rakennus vaikuttaa hyväkuntoiselta. Osa ikkunoista on peitetty rakennuslevyillä.
Suosituks	

*Kuva 160 Ote valokuvasta arviolta 1940-luvulla etelän suunnasta. Yläkerran matalia nauhaikkunoita ei vielä ole muutettu nykyiseen asuunsa.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 407 (3683) Veitsiluodon tehtaat. Kuvaaja Veljekset Karhumäki, N:0 10 797.*

*Kuva 161 Ote valokuvasta arviolta 1950-luvun lopulta idän suunnasta. Osa yläkerran ikkunoista on jo uusittu.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 124 (147) Veitsiluodon tehdasta.*

*Kuva 162 Ote valokuvasta vuodelta 1975 etelästä. Alkuperäisen höyläämön koillispuolelle on rakennettu betonielementeistä laajennus. Osa lounaisjulkisivun yläikkunoista on muutettu korkeammiksi.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 128 (154) Mekaaninen jälkipää vuonna 1975.
Kuvaaja: J. Sauvola.*

*Kuva 163 Etelästä.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 164 Etelästä.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 165 Luoteesta. Alkuperäisen rakennusosan aukotuksia ja ovia on muutettu.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 166 Alkuperäisen höyläämön koillispuolelle on rakennettu betonielementtirakenteinen koko alkuperäisen rakennuksen mittainen laajennus.
Kuvälähde: FCG 2022*

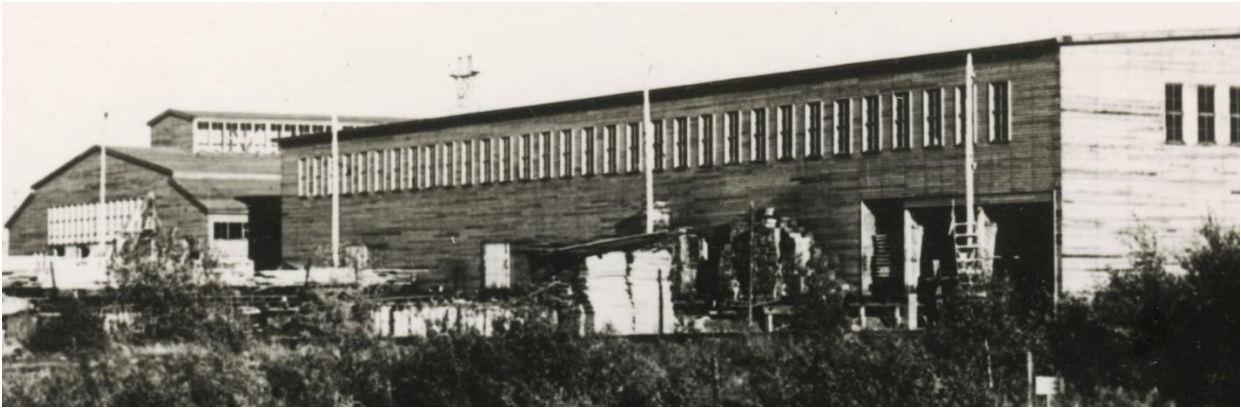
*Kuva 167 Laajennusosan luoteispää.
Kuvälähde: FCG 2022*

4.10 Kohde nro 10, Entisen puutalotehtaan kokoonpanohalli ja varasto

Aihe	Inventoitu tieto
Kohde	nro 10, Entisen puutalotehtaan kokoonpanohalli ja varasto
Kiinteistö	240-26-2601-6
Pysyvä rakennustunnus	100733091J
Rakennustyyppi	Varastorakennukset
Nykyinen käyttö	Varastorakennus (ei käytössä)
Alkuperäinen käyttö	Kokoonpanohalli ja varasto
Rakennusaika / ajoitus	1941 kokoonpano-osasto ja varasto (Kemin kaupungin historia, s. 520), (1.1.1942 RHR)
Suunnittelija	
Muutosvuodet ja tehdyt muutokset	Kokoonpanohallin säterikatto on muutettu mansardikatoksi 1950-luvulla. Vesikate on uusittu. Kokoonpanohallin koillisivulle on lisätty ovi. Ikkunoita ja oviaukkoja on umpeutettu. Kaakkoispäädyn ovi on uusittu. Paperitehtaan puuhiomon rakentamisen yhteydessä varastohalli on siirretty alkuperäiseltä paikaltaan nykyiselle paikalleen kokoonpanohallin luoteispuolelle. Puuhiomo valmistui vuonna 1961.
Kerrosluvu	1
Perusta	Betoni
Runko	Puupilarit ja puinen kattoristikko
Kattomuoto	Mansardikatto, varastossa harjakatto
Kate	Huopa
Vuoraus	Vaakalaudoitus
Ulkovärit	Vaalea kellanruskea
Ikkunat	Kokoonpanohallin pitkillä julkisivuilla nauhaikkunat, jotka muodostuvat viiden 4-ruutuisen ikkunan ryhmistä. Päädyssä on vastaavista 4-ruutuisista ikkunoista koostuvat laajemmat ikkunakentät. Varastossa on seinien yläosissa kahdesta päällekkäisestä 4-ruutuisesta ikkunasta koostuvat pystyikkunat.
Erytyspiirteet	Puuvuoratut rakennukset ovat suorakaiteen mallisia. Varastohalli on siirretty nykyiselle paikalleen ennen paperitehtaan puuhiomon valmistumista vuonna 1961.
Muuta	Varaston lounaispään läpi on kulkenut junarata ennen varaston siirtoa. Puutalotehtaan toiminta loppui 1980-luvun lopussa, sen jälkeen rakennus oli pakkauslavatehtaan käytössä.
Lähiympäristö	Rakennuksen lounaispuolella on Paperitie ja sen toisella puolla on paperitehdas (PK1, PK2 ja PK3). Luoteispuolella on Kiertotien toisella puolella Paperitehdas PK5. Kaakossa on Puutalotehtaan höyläämö. Rakennuksen koillispuolella on matala ja rungotaan kapea varastohalli sekä paloasema. Paloaseman ympäristössä on puustoa, muuten Piponintien ympäristö on avointa

Aihe	Inventoitu tieto
Arvot	<p>asfalttikenttää. Piponintien itäpuolella on sahan 1970-luvun laajennus.</p> <p>(H) Entisellä puutalotehtaan kokoonpanopanehallilla ja varastolla on teollisuushistoriallista merkitystä osana Veitsiluoto Oy:n kehittämistä. Valtion ollessa yhtiön pääosakas valtion tavoitteet nostaa puun jalostusastetta Suomessa heijastuivat myös yrityksen toimintaan. Sahan yhteyteen perustettu puutalotehdas kertoo tästä tavoitteesta. Toisaalta puutalotehtaan perustamiseen vaikutti II MS:n myötä vaikeutunut puutavaran kauppa ulkomaille, toisaalta heti talvisodan jälkeen alkanut jälleenrakennus. Kohteen kertovuutta heikentää puutalotehtaan toiminnan lopettaminen 1980-luvun lopulla.</p> <p>(A) Kokoonpanohalli ja varasto ovat ulkoasultaan vaatimattomia puuvuorattuja teollisuushalleja. Suuri koko tekee niistä puurakennuksina melko harvinaisia, eikä vastaavia puurakenteisia teollisuushalleja ole juurikaan säilynyt. Rakennuksissa on säilynyt alkuperäisiä yksityiskohtia, kuten ikkunat. Kokoonpanohallin alkuperäisyys on kärsinyt säterikatkon muuttamisesta mansardikatoksi. Varasto on säilyttänyt alkuperäiset piirteensä, mutta se on siirretty nykyiselle paikalleen.</p> <p>(Y) Rakennus on osa puutalotehtaan rakennuskantaa. Puurakenteisena ja -vuorattuna se poikkeaa lähiympäristön punatiilisestä rakennuskannasta. Ulkoasultaan vaatimattoman hallin maisemallinen ja kaupunkikuvallinen merkitys jäävät vähäisiksi.</p>
Kunto	Ulospäin rakennus vaikuttaa hyväkuntoiselta. Ulkomaalaus hilseilee. Rakennuksen sivuilla kasvaa jonkin verran kasvillisuutta, joka voi vaurioittaa julkisivuja ja perustuksia.
Suosituks	

Kuva 168 Varasto alkuperäisellä paikallaan arviolta 1940-luvulla otetussa kuvassa. Taustalla kokoonpanohalli, jonka luoteispäädystä on myös ollut laaja ikkunakenttä. Kokoonpanohallissa on ollut säterikatto, jonka päätyjä ei ole aumattu. Alkuperäinen kattoratkaisu toi luonnonvaloa suuren hallin sisäosiinkin. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / khmva_0001_0390 Veitsiluoto Oy:n puutyötehdas aloitti toimintansa 1940.

Kuva 169 (Vasemmalla) Puutalotehtaan kokoonpanohalli 1940-luvun lopulla. Kuvälähde: Museovirasto, Pietinen, talotehdas 1947...9

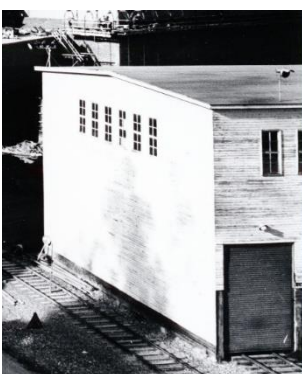
Kuva 170 (Oikealla) Puutalotehtaan kokoonpanohalli. Puutavaraa on kuljetettu junavaunuilla. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 150 (98, V. 14-6) Kokoonpano-osaston katkaisusahoja vuonna 1945. Kuvaaja: Foto Roos, Helsinki.

*Kuva 171 Ote ilmakuvasista kaakosta vuodelta 1953 tai 1954.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 117 Ilmakuva Veitsiluodon tehtaasta 1953-1954
Kuvaaja Veljekset Karhumäki. N:o 10 796*

*Kuva 172 Ote valokuvasta arviolta 1950-luvun lopulta. Silta Ajokselle valmistui vuonna 1953. Varastoa ei ole vielä siirretty. Kokoonpanohallin katto on muutettu mansardikatoksi.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 124 (147) Veitsiluodon tehdasta.*

*Kuva 173 Ote valokuvasta vuodelta 1971. Junarata on kulkenut varaston lounaispään läpi
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 2650 (1383, B 8/1) 16.9.1971. Kuvaaja Mannelin, Finland.*

*Kuva 174 Lounaasta. Vasemmalla varasto, oikealla kokoonpanohalli.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 175 Kokoonpanohalli kaakosta. Koillissivulle on lisätty sivuseinää korkeampi ovi. Kaakkoispäädyn ovi on uusittu.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 176 Pohjoisesta. Varasto etualalla.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 177 Varasto pohjoisesta.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 178 Varasto idästä. Raiteiden poistuttua päädyn aukko on umpeutettu.
Kuvälähde: FCG 2022*

4.11 Kohde nro 11, Paperitehdas

Aihe	Inventoitu tieto
Kohde	nro 11, Paperitehdas
Kiinteistö	240-26-2601-11
Pysyvä rakennustunnus	1007331061
Rakennustyyppi	Teollisuusrakennukset
Nykyinen käyttö	Paperitehdas (ei käytössä)
Alkuperäinen käyttö	Paperitehdas
Rakennusaika / ajoitus	1954 Paperikonesali PK1:lle (A) (RHR 1.1.1955), jauhatusosasto (B) (RHR 1.1.1955) sekä 1955 jälkikäsitelyosasto (C) (RHR 1.1.1955)
Suunnittelija	Paperitehtaan suunnittelusta 1950-luvun alussa vastasi arkkitehtitoimisto Uki Heikkinen Oulusta ja rakennesuunnittelusta insinööritoimisto Esko Salonen & Co Helsingistä. 1950-1960-lukujen vaihteen laajennusten suunnittelusta vastasi arkkitehtitoimisto Uki Heikkinen yhdessä arkkitehti Antti Iltasen kanssa ja rakennesuunnittelusta insinööritoimisto Esko Salonen & Co.
Muutosvuodet ja tehdyt muutokset	1950-luvun lopulla valmistui paperivarasto (D). 1961 valmistui paperivarasto (E). 1961 valmistui puuhiomo (F). 1961 valmistui toinen paperikonesali (G), johon sijoitettiin PK2 ja PK3. PK2 aloitti toimintansa 1961 ja PK3 1963. 1960-luvun lopulla tehtiin ensimmäisen paperikonesalin yhteyteen laajennuksia (H). 1980-luvulla tehtiin toisen paperikonesalin yhteyteen laajennus (I). 1980-luvun lopulla lounaisjulkisivulle tehtiin laajennuksia (J). 1990-luvun alussa paperivaraston eteläpuolisia lastaustiloja laajennettiin (K). 1990-luvun alussa Paperitien ylle on tehty toimisto- ja laboratoriotilat (L). 2000-taitteessa puuhiomon pätyyn tehty laajennus (M). 2000-luvun alussa tehty pieni laajennus (N).

Aihe	Inventoitu tieto
	
Kerrosluvu	Vaihtelee yhdestä viiteen kerrokseen
Perusta	Betoni
Runko	Betoni
Kattomuoto	Loiva harjakatto, tasakatto
Kate	Huopa
Vuoraus	Pääasiassa punatiili, punatiiliverhottu betonielementti ja betonielementti, lisäksi profiilipelti ja rakennuslevy
Ulkovärit	Punatiili, vaalea betoni, valkoinen, punainen, tummanharmaa ja vaaleanharmaa profiilipelti, ruskea levy
Ikkunat	Pääosin erilaisia ruutuikkunoita, osittain 1-ruutuisia ikkunoita. Vanhimmissa osissa nauhamaiset vaakaikkunat, 1960-luvulta alkaen nauhaikkunat.
Erityispiirteet	Vanhemmissa osissa julkisivuissa paikalla muurattu tiili, uudemmissa tiilipintainen betonielementti. Alkuperäinen paperitehdas oli massoitteeltaan yksinkertainen ja selkeä varsinkin meren puoleiselta pääjulkisivultaan ja eri osastojen rakennusmassat erottuivat toisistaan. Lukuisten laajennusten myötä massoitteelu on menettänyt selkeytensä ja rakennusta hallitsee eri aikoina tehdyt erilaiset laajennukset. Rakennusosat ovat alkujaankin olleet koristeettomia. Vaakasuntaiset ikkunat ovat jäsentäneet eri rakennusosien julkisivuja. Yksittäisten rakennusosien julkisivujen ikkunajaotuksessa on usein pyritty symmetriaan, mutta laajennusten myötä symmetria on monessa kohdin kärsinyt.

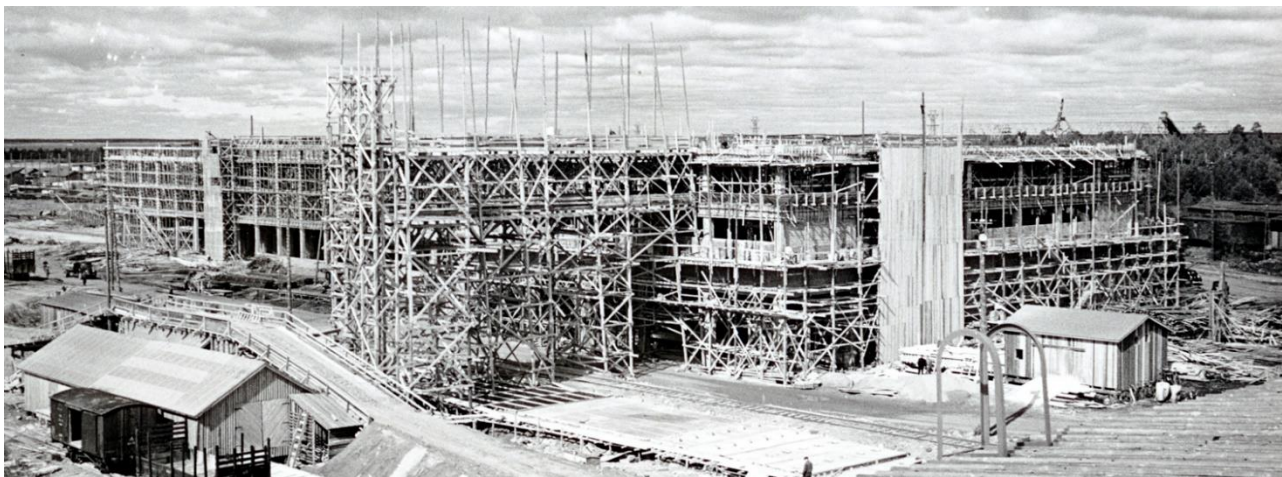
Aihe	Inventoitu tieto
	Paperivarasto on tehty kapeista vaakasuuntaisista betonielementeistä.
Muuta	<p>Julkisivut ovat muuttuneet koneiden uusimisen ja laajennusten myötä. Alkuperäisen paperitehtaan julkisivuista vain jauhatusosaston lounaispääty on edelleen nähtävissä, muualla myöhemmät laajennukset ympäröivät alkuperäisen paperitehtaan.</p> <p>Uki Heikkinen (1908-1972) valmistui arkkitehdiksi vuonna 1938 Teknillisestä korkeakoulusta. Hän oli jo opiskeluaikanaan Kulutusosuuskuntien Keskusliiton palveluksessa. Vuodesta 1946 alkaen hän toimi Oulun teknillisessä oppilaitoksessa rakennusmestarikoulutuksen huoneenrakennusopin lehtorina. Hän toimi oppilaitoksen opettajana vuoteen 1968. Vuosina 1962–1965 hän oli myös oppilaitoksen rehtori. Opettajan työn ohessa hän suunnitteli Pohjois-Suomeen rakennuksia mm. teollisuusyhtiöille. Arkkitehtuuritoimisto Uki Heikkinen suunnitteli Ouluun mm. Peltolan Nokia-Housen, Tapiolan talon, Iso-Albertin, Oulu-yhtiön talon, lukuisia kouluja, sairaanhoito-oppilaitoksen ja sen tornitalot. Heikkiselle myönnettiin professorin arvonimi vuonna 1970.</p> <p>Paperitehtaan ja PK1:n vihkiäiset pidettiin 29.1.1955 Veitsiluodossa. Koneiden käynnistämisen suoritti silloinen pääministeri Urho Kekkonen. PK1 oli Valmetin valmistama ja siihen asti suurin ja nopein Suomessa valmistettu paperikone. Vuonna 1961 käynnistettiin PK2. Se oli Wärtsilän valmistama ja sillä tehtiin sanomalehtipaperia. Samana vuonna aloitti toimintansa myös puuhiomo. Sen tuottamaa hioketta tarvittiin aikakauslehtipaperin valmistukseen. Vuonna 1963 käynnistettiin PK3. Se oli amerikkalaisen Beloit Corporationin valmistama ja sillä tehtiin sanomalehtipaperia. Koneen vihkiäisissä oli mukana silloinen presidentti Urho Kekkonen. Vuonna 1964 sulfiittiselluloosatehtaan toinen kuivatuskone muutettiin paperikone neljäksi, joka alkoi valmistaa aallotuskartonkia. Tämä vapautti PK1:n aikakauslehtipaperin tekoon. Vuonna 1969 Veitsiluodossa aloitettiin paperin päällystäminen. Päällystyskoneen teki Wärtsilä, ja kone oli Suomen suurin päällystyskone. Se oli myös Euroopan suurimpia päällystyskoneita. Vuonna 1970 PK2 muutettiin valmistamaan kiillotettua painopaperia. PK2 on uusittu vuosina 1984 ja 1999, PK3 vuonna 2003.</p>

Aihe	Inventoitu tieto
	<p>PK1:n toiminta lopetettiin vuonna 2014.</p> <p>Veitsiluodon paperitehtaan tuotanto päättyi 29.9.2021. Veitsiluodon paperitehdas oli maailman pohjoisin paperitehdas ja yksi Euroopan suurimpia paperitehdaskokonaisuuksia. 1960-luvun lopulla se oli Euroopan suurin sanomalehtipaperin tuottaja. Sulfaattisellutehtaan valmistuttua vuonna 1977 tehtaan tuotto painottui hienopaperiin ja aikakauslehtipaperiin.</p>
Lähiympäristö	<p>Koillisessa Paperitien toisella puolella on paperitehdas PK5. Idässä on entisen puutalotehtaan rakennukset. Lounaassa Päätien toisella puolella ovat paloasema, tuotevarasto, jäteveden selkeytysallas ja Aluhalli. Luoteessa on pääsisääntulo Ajoksesta tehdasalueelle ja pääportti.</p>
Arvot	<p>(H) Paperitehtaalla on erityistä teollisuushistoriallista merkitystä sen kuvastaessa vuonna 1932 perustetun, valtio-omisteisen Veitsiluoto Osakeyhtiön teollisuustoiminnan laajentamista sahasta ja sellutehtaasta paperiteollisuuteen 1950-luvun alkupuolella. Paperitehtaan perustamiseen vaikuttivat valtion tavoitteet nostaa puun jalostusastetta Suomessa sekä Pohjois-Suomen työllistämistavoitteet. Veitsiluodon paperitehdas oli toimiessaan maailman pohjoisin paperitehdas ja yksi Euroopan suurimpia paperitehdaskokonaisuuksia. 1960-luvun lopulla se oli Euroopan suurin sanomalehtipaperin tuottaja. Tehtaan koneet ja niitä suojaavat rakennukset kertovat paperiteollisuuden ja siihen kytkeytyvän koneteollisuuden kehityksestä Suomessa. Urho Kekkonen oli vihkimässä Veitsiluodon paperikoneita käyttöön sekä pääministerinä 1950-luvulla että presidenttinä 1960-luvulla. Kertovuutta heikentää kuitenkin tehtaan tuotannon lopettaminen vuonna 2021.</p> <p>(A) Paperitehtaan arkkitehtoniset arvot liittyvät selvimmin sen alkuperäisen osan selkeään massoitteeluun sekä vuonna 1961 valmistuneeseen puuhiomoon. Niillä on erityistä arkkitehtonista arvoa osana Veitsiluodon kerroksellista rakennuskantaa sekä suunnittelijansa tuotantoa. Ne ovat etenkin Pohjois-Suomessa ja Oulussa tunnetun arkkitehdin Uki Heikkisen suunnittelemia. Alkuperäinen massoitteelu ei kuitenkaan ole enää havaittavissa ja alkuperäisistä julkisivuista on näkyvillä vain jauhatuosaston lounaispääty. Puuhiomosta on näkyvillä sen kaakkois- ja koillisjulkisivut. Pilari-palkkirakenteisen puuhiomon julkisivuja jäsentää rakennusajalle tyypilliset koko julkisivun mittaiset nauhaikkunat. Paperitehtaan kokonaisuus on ajallisesti kerroksellinen, mikä on jatkuvasti toimintaansa kehittäneille tehtaille tyypillistä. Paperitehtaan laajennukset ilmentävät punatiilivuoratun teollisuusrakentamisen jatkuvuutta.</p>

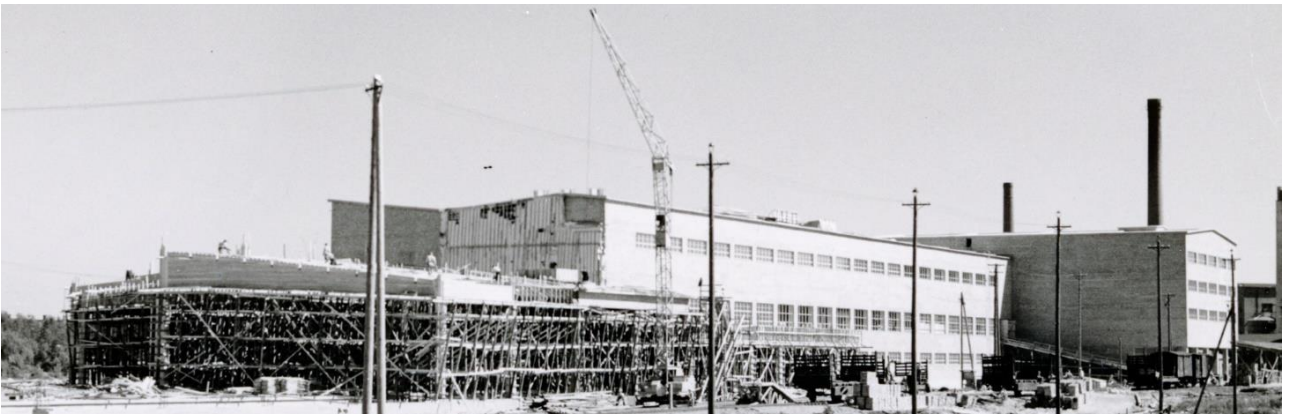
Aihe	Inventoitu tieto
	<p>Rakennuksessa näkyy hyvin siirtymä paikalla muuratuista julkisivuista tiilipäälysteisten betonielementtien käyttöön. Lisäksi paperivarastolla on rakennusteknistä merkitystä sen ollessa 1960-luvun alussa betonielementeistä rakennettu varastohalli. Betoniteollisuutta kehitettiin 1950-luvulla erityisesti elementtitekniikan avulla ja teollinen runkorakentaminen alkoi teollisuusrakentamisen tarpeista. Tekniikan kehittyessä betonielementtejä alettiin käyttää myös julkisivumateriaalina.</p> <p>(Y) Paperitehtaan tehdaskompleksi jatkaa sahan, sulfiittiselluloosatehtaan, voima-aseman ja talotehtaan punatiilistä teollisuusrakentamista, mutta on mittakaavaltaan aiempia tehdaskompleksin osia huomattavasti suurempi. Paperitehtaalla on kaupunkikuvallista merkitystä osana Veitsiluodon punatiilistä tehdasarkkitehtuuria. Yli 400 metriä pitkä rakennusmassa korostaa ympäristön suurta mittakaavaa yksityiskohtien kustannuksella. Rakennusmassa on pituuteensa nähden melko matala ja jää sekä mereltä että mantereelta katsottaessa pääasiassa muiden tehdasalueen rakennusten taakse. Rakennus on maisemallisesti tärkeä saavuttaessa Veitsiluotoon Rivikarintietä pitkin sen rajatessa näkymiä pääportilta tehdasalueelle.</p>
Kunto	Rakennus vaikuttaa hyväkuntoiselta ulospäin.
Suositukset	

Kuva 179 Kaakosta. Paperitehtaan rakentaminen on aloitettu 1950-luvun alkupuolella. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 447 (3711) Paperitehdas 1960. Kuvaaja Teollisuuskuvaamo Mannelin, Helsinki.

*Kuva 180 a Etelästä vuonna 1953. Paperitehdasta rakennetaan. Kuvan oikeassa laidassa jauhatusosasto ja vasemmassa paperikonesali.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 68 (2718) Paperitehdas 10.11.1953. Kuvaaja Mannelin.*

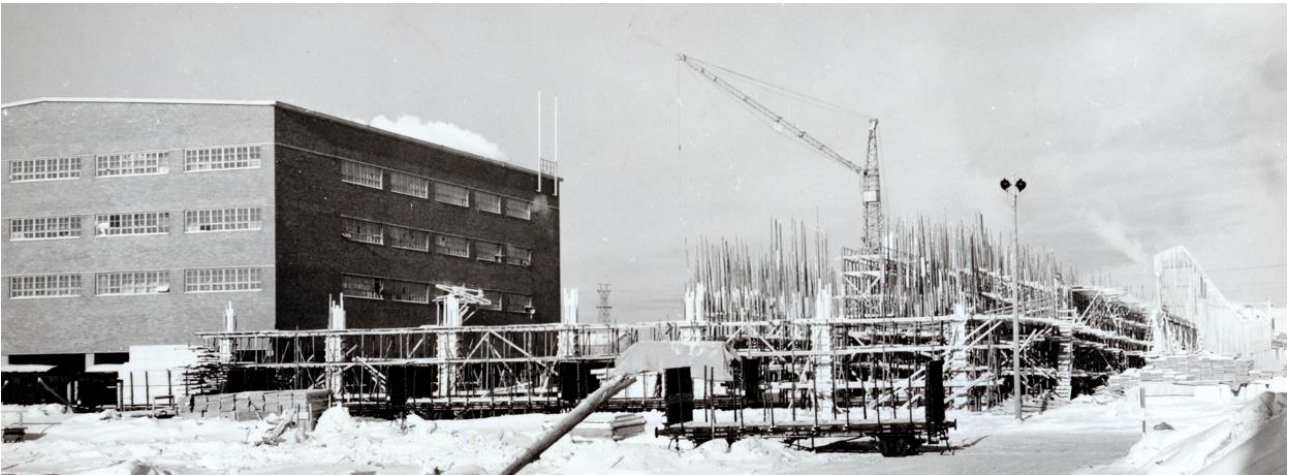
*Kuva 181 a Paperitehtaan luoteispään jälkikäsitteilyosasto on rakenteilla vielä vuonna 1954.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo /497 (2711, 2/54 H) Paperitehdas vuonna 1954.
Kuvaaja Teollisuuskuvaus M. Mannelin, Malmi.*

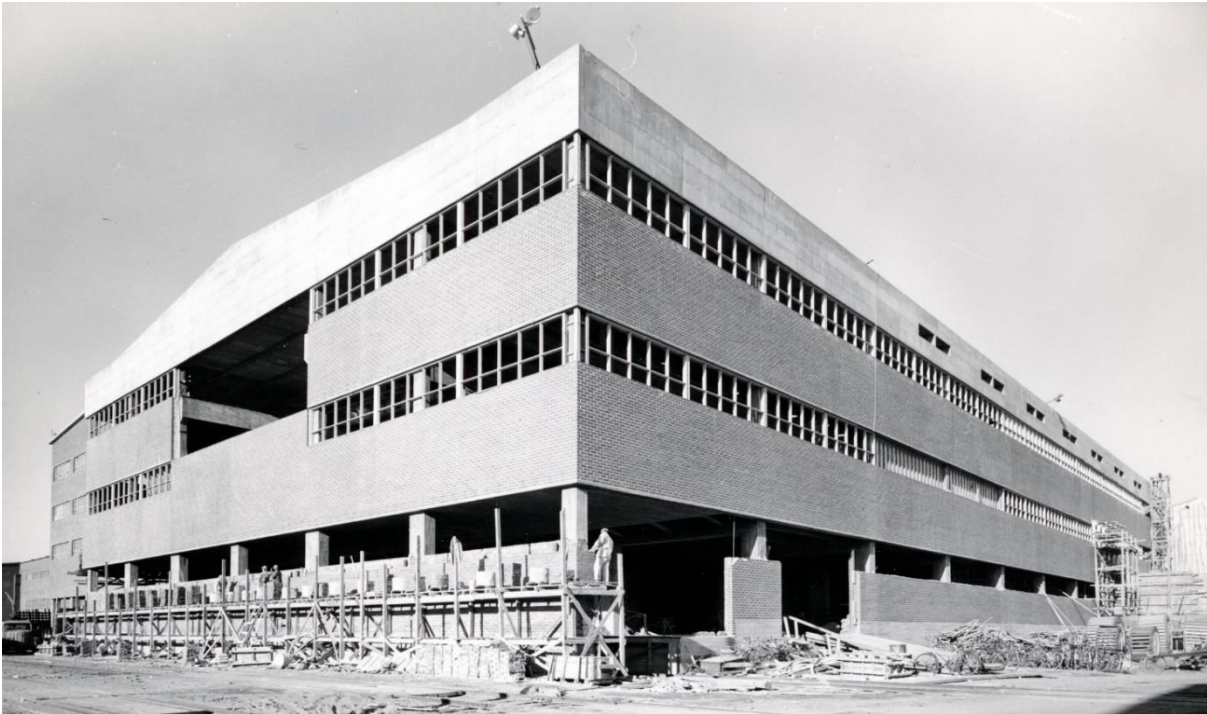
*Kuva 182 Paperitehtaan lounaisjulkisivu arviolta 1950-luvun puolella välissä. Ikkunat ovat nauhamaisia, pienistä ruuduista koostuvia vaakaikkunoita.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 501 (2724) Paperitehdas. Kuvaaja Kemin Kuvaamo.*

Kuva 183 Paperitehtaan koillisjulkisivu. Kuvassa vasemmalla jauhatusosasto ja sen oikealla puolella paperikonesali ja jälkikäsittelyosasto. Ikkunat ovat nauhamaisia, pienistä ruuduista koostuvia vaakaikkunoita. Kaakkoisjulkisivun alimmassa kerroksessa on myös pystyikkunoita. Kuva on otettu puutalotehtaan varaston katolta, joka näkyy kuvan etualalla. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo /500 (2714) Paperitehdas 4.5.1954. Kuvaaja Teollisuuskuvaus M. Mannelin, Malmi

Kuva 184 Puuhiomon rakentaminen paperitehtaan kaakkoispäättyyn on aloitettu vuonna 1960. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 445 (3709) Paperitehdas 25.2.1960. Kuvaaja Teollisuuskuvaamo Mannelin, Helsinki.

Kuva 185 Puuhiomo on valmistumassa syksyllä 1960. Siinä on kantavana rakenteena olevien pilarien ja palkkien (tai laattojen) mahdollistamat koko julkisivun mittaiset nauhaikkunat. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 2325 (2697) 9.10.1960. Kuvaaja Teollisuuskuvaamo M. Mannelin, Malmi.

Kuva 186 Toista konesalia paperikoneille 2 ja 3 (PK2, PK3) rakennetaan vuonna 1960. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 446 (3710, B4) Paperitehdas 25.11.1960. Kuvaaja Teollisuuskuvaamo Mannelin, Helsinki.

*Kuva 187 Pohjoisesta. Toinen konesali on rakenteilla. Koillisjulkisivulla se peittää taakseen paperitehtaan alkuperäiset julkisivut. Kuvan oikeassa reunassa näkyvä paperivarasto vaikuttaa jo valmiilta.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 71 (1276, H6/61) Paperitehdas 28.3.1961. Kuvaaja Mannelin.*

*Kuva 188 Koillisesta. Puuhiomo kuvan vasemmassa reunassa on valmistumassa ja toinen konesali kuvan oikeassa reunassa on edelleen rakenteilla. Koillisjulkisivulla toinen konesali peittää taakseen paperitehtaan alkuperäiset julkisivut.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 72 (1277, H5/61) Paperitehdas 28.3.1961. Kuvaaja Mannelin.*

*Kuva 189 Pohjoisesta. Betonielementtinen paperivarasto on valmistunut vuonna 1961 paperitehtaan luoteispuolelle.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 2710 (1278, H 7/61) Veitsiluodon paperitehtaan varasto 28.3.1961. Kuvaaja Valok. M. Mannelin, Malmi.*

*Kuva 190 Idästä vuonna 1963. Vasta valmistuneet puuhiomo ja paperikoneiden PK2 ja PK3 konesali. Konesali on rakennettu alkuperäisen paperitehtaan kylkeen sen koillisjulkisivulle. Se peittää taakseen paperitehtaan alkuperäisen koillisjulkisivun.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 2320 (2686, TA 6/63) Veitsiluodon paperikone 3:n (PK 3) rakennus 5.7.1963. Kuvaaja Teollisuuskuvauus Mannelin, Malmi*

*Kuva 191 Ote ilmakuvasta etelästä 1966. Lounaispuolen julkisivun keskiosassa on vielä näkyvissä alkuperäisen paperitehtaan julkisivu. Kuvan oikeassa laidassa puuhiomo, sen vasemmalla puolella jauhatusosasto, sen vasemmalla puolella alkuperäinen konesali (PK1) ja sen vasemmalla puolella muusta rakennusmassasta ulkoneva jälkikäsitelyosasto. PK1:n takana näkyy PK2:n ja PK3:n konesali sekä sen vasemmalla puolella paperivarasto.
Kuvälähde: Lusto – Suomen metsämuseo, Metsäteollisuus ry:n kokoelma V96022:3920 / Veitsiluoto Oy:n paperitehdas Kemin Veitsiluodossa ilmasta kuvattuna, valokuvaaja teollisuuskuvaamo Mannelin, 1966.*

Kuva 192

Ote ilmakuvasta lounaasta 1971. PK1:n konesaliin liittyvät laajennukset lounaisjulkisivulla ovat valmistuneet arviolta 1960-luvun lopulla. PK1:n konesalin alkuperäinen julkisivu on jäänyt laajennusten taakse peittoon. Kuvan etualalla näkyy vuonna 1970 valmistuneen paperivaraston katto.

Kuvalähde: Kemin historiallinen museo / 2648 (1381, B 18/71) 16.9.1971. Kuvaaja Mannelin, Finland.

Kuva 193

Koillisjulkisivun itäpään laajennus liittyi PK3:n muutostyöhön. Karttojen ja ilmakuvien perusteella laajennus on tehty vuosien 1982 ja 1989 välillä ja ennen lounaisjulkisivulle tehtyjä laajennuksia.

Kuvalähde: Kemin historiallinen museo / 511 (2734) Paperikone kolmen (PK3) muutostyöt.

Kuva 194 Kaakkoisjulkisivulla PK1:n konesalin yhteyteen rakennettiin 1980-luvun lopulla laajennusosia. Ne näkyvät valmiina vuoden 1989 ilmakuvassa. Kuvassa vasemmalla näkyvä uusi ulkoneva rakennusosa peittää alkuperäisestä julkisivusta näkyneen jälkikäsitellyn osaston lounaisjulkisivun taakse. Myös kuvan keskivaiheilla näkyvä ulkoneva rakennusosa on uusi ja sen ympärillä on vielä rakennustelineet. Kuvan oikeassa laidassa näkyvän 1960-luvun lopulta olevan rakennusosan alkujaan pieniruutuiset ikkunat on uusittu. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 883 (4282, 357/82) Paperikone yhden (PK1) rakennustyömaa 26.9.1982. Kuvaaja Mannelin, Helsinki.

Kuva 195 Ote ilmakuvasa luoteesta arviolta 1980-luvun lopulta. Vuoden 1989 ilmakuvasa kuvan oikeassa reunassa keskeneräisenä näkyvä tuotevaraston laajennus näkyy valmiina. Kuvan vasemmassa yläreunassa näkyvä PK3:een liittyvä laajennus on valmistunut, mutta lounaisjulkisivun laajennuksia ei ole vielä tehty. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 881 (4279) Ilmakuva Veitsiluodon tehdasalueesta. Kuvaja Kari Paajanen, Helsinki. Osasto 61/4279.

Kuva 196 Ote ilmakuvasa etelästä arviolta 1990-luvun alkupuolelta. Paperivaraston eteläpuolella olevaa rakennusosaa on laajennettu. Laajennus näkyy valkoisena rakennusosana kuvan vasemmassa reunassa paperivaraston edessä. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 1073 (5669) Veitsiluodon tehtaaita ilmakuvasa

*Kuva 197 Lounaisjulkisivua idästä. Arviolta 1990-luvulla rakennettu peltiverhoiltu varasto lounaisjulkisivun länsipäässä.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 198 Lounaisjulkisivua idästä. Alkuperäistä 1950-luvun alun julkisivua ei juurikaan ole näkyvissä. Kuljettimen yläpuolella näkyvä harjakattoinen punatiilinen pääty kuuluu alkuperäiseen paperitehtaaseen vuodelta 1955.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 199 Lounaisjulkisivua kaakosta. Vasemmalla näkyvän 1980-luvun laajennuksen julkisivut on tehty tiilivuoratuista betonielementeistä. Kuvan oikeassa reunassa näkyvät vanhemmat rakennusosat jäävät erilaisten säiliöiden, kuljettimien ja putkien taakse.
Kuvälähde: FCG 2022*

Kuva 200 Lounaisjulkisivua luoteesta. Keskellä kuvaa oleva harjakattoinen osa on alkuperäisen paperitehtaan jauhatusosaston pääty. Se on ainoa alkuperäisestä paperitehtaasta yhä näkyvillä oleva julkisivu. Kuvan oikeassa reunassa näkyy 2000-luvun taitteessa tehty laajennusosa.

Kuvalähde: FCG 2022

Kuva 201 Lounaisjulkisivun itäpää etelästä. 2000-luvun alussa rakennettiin tiilipintaisilla elementeillä verhoiltu laajennus puuhiomon lounaispäättyyn.

Kuvalähde: FCG 2022

*Kuva 202 Kaakkoispääty. Vasemmalla 2000-luvun taitteessa rakennettu laajennus, kuvan keskellä näkyy vuonna 1961 valmistunutta puuhiomoa nauhaikkunoineen.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 203 Kaakkoispääty. Vuonna 1961 valmistuneen puuhiomon julkisivu on kaakossa edelleen hyvin näkyvissä. Kuvan oikeassa reunassa näkyy PK5:n rakennus ja sen edessä puutalotehtaan varasto.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 204 Koillisjulkisivua. Vuonna 1961 valmistuneen puuhiomon pääty on koillisessa edelleen hyvin näkyvissä, vaikka julkisivun edessä on nykyisin erilaisia kuljettimia ja putkia. Kuvassa näkyy myös PK5:n rakennukselle johtava kuljetin ja sen betoniset kannatinpilareit.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 205 Koillisjulkisivua. Kuvassa näkyy lähinnä 1980-luvulla tehty laajennus. Kuvassa näkyy myös PK5:n rakennukselle johtava kuljetin.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 206 Koillisjulkisivua. Kuvassa vasemmalla näkyy 1980-luvulla tehty laajennus. Sen edessä on 2000-luvun alussa rakennettu matala laajennus, joka on verhoiltu punaisella profiilipellillä.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 207 Koillisjulkisivua. PK2:n ja PK3:n paperikonesalin koillisjulkisivun keskelle on tehty pieni laajennus myös 2000-luvun alussa. Se on verhoiltu tiilipintaisilla betonielementeillä.
Kuvälähde: FCG 2022*

Kuva 208 Yhdysosa kaakosta. Arviolta 1990-luvun alkupuolella on rakennettu paperitehtaiden väliin ja Paperitien ylle toimisto- ja laboratoriotiloja sisältävä siipiosa. Sen paikalla on ollut jo PK5:n rakennuksen valmistumisesta alkaen paperitehtaat paperivarastoille yhdistävä kuljetin. Kuvassa vasemmalla näkyy PK2:n ja PK3:n paperikonesali, oikealla PK5:n rakennusta. Kuvälähde: FCG 2022

Kuva 209 Yhdysosa luoteesta. Arviolta 1990-luvun alussa rakennetun Paperitien ylittävän toimisto- ja laboratoriosiiven alla näkyy paperitehtaat paperivarastoille yhdistänyt kuljetin. Kuvan oikeassa reunassa näkyy paperivaraston betonielementtiseiniä. Kuvälähde: FCG 2022

*Kuva 210 Koillisjulkisivu pohjoisesta. Paperivarasto on rakennettu kapeista betonivaakaelementeistä. Se on valmistunut 1961. Vasemmalla osittain putkilinjaston takan paperitehtaiden välinen yhdysosa.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 211 Luoteispääty ja lounaisjulkisivua. Paperivaraston päädyn aukotusta on muutettu ja lounaissivulle lisätty lastauslaiturit.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 212 Luoteesta. Vasemmalla paperitehdas PK5 ja oikealla paperitehdas PK1, PK2 ja PK3:n paperivarasto.
Kuvälähde: FCG 2022*

4.12 Kohde nro 12, Entinen pääkonttori

Aihe	Inventoitu tieto
Kohde	nro 12, Entinen pääkonttori
Kiinteistö	240-26-2601-11
Pysyvä rakennustunnus	100733125M
Rakennustyyppi	Toimistorakennukset
Nykyinen käyttö	Toimistorakennus (ei käytössä)
Alkuperäinen käyttö	Pääkonttori
Rakennusaika / ajoitus	1934 (Kemin kaupungin historia, s. 501), 1936 (Kemin Rakennusperinneinventointi, s. 34) (RHR 1981)
Suunnittelija	Arkkitehti Kaarlo Borg
Muutosvuodet ja tehdyt muutokset	1947 lisäsiipi luoteiskulmalle, suunnittelijana arkkitehti Erkki Huttunen. Itäisivulta on poistettu keskivaiheilla sijainnut ulko-ovi. Ikkunat on uusittu, laajennuksen piipun yläosa pellitetty.
Kerrosluke	2 + kellari
Perusta	Betoni
Runko	Tiili
Kattomuoto	Loiva aumakatto
Kate	Profiililevy
Vuoraus	Rappaus
Ulkovärit	Kerman vaalea
Ikkunat	Ikkunajaotus on tasainen ja symmetrinen. Yläkerrassa kapeat ja korkeat 6 ruutuiset ikkunat, joiden alemmat ruudut matalampia. Ikkunat sijaitsevat syvällä julkisivuun nähden ja smyygien yläreuna on voimakkaasti viistetty. Alakerran ikkunat jaettu kahdella vaakapuitteella, ylä- ja alaruutu matalia. Ikkunat ovat lähempänä julkisivupintaa kuin yläkerrassa. Eteläpäädyssä isot 12- ja 20-ruutuiset portaikon ikkunat. Laajennuksessa pääosin kapeahkot yksiruutuiset ikkunat tiheinä nauhoina. Laajennuksen muutamassa leveämmässä ikkunassa tuuletusikkunat molemmissa reunoissa.
Erityispiirteet	Alkuperäisessä rakennusosassa on uusklassismin ja funktionalismin piirteitä, laajennus on pelkistetympi, selkeämmin funktionalistinen ja hieman matalampi. Eteläpäädyssä on näyttävä, muuta rakennusmassaa korkeampi ulkoneva portaikko, jossa on iso ruutuikkuna, jonka rapatut sivu- ja yläsmyygit on viistottu. Ikkuna-aukon sivuja ja yläosaa kiertää ikkunaa korostava syvennys. Pääportaikon pohjoiskyljessä olevan hormiston kulmat on viistetty. Räystäiden alapinnassa on kattokannattajat näkyvissä. Sisennetty kapea ja korkea pääsisäänkäynti on verhoiltu vastaavilla kivilaatoilla kuin rakennuksen kivijalka. Ovi ikkunallinen peiliövi. 1990-luvulla rakennettiin kuljetin rakennuksen yli.

Aihe	Inventoitu tieto
Muuta	<p>Kaarlo Borg (1888-1939) valmistui arkkitehdiksi 1913. Hän oli arkkitehtitoimisto Borg – Sirén – Åbergin osakas (1918-1925). Toimisto suunnitteli Veitsiluodon asemakaavan vuonna 1921. Pääkonttori sijoittuu kaavan mukaiselle paikalle, samoin kuin johdon asuinrakennukset. Saaren eteläosan asuinalueen katuverkko rakentui pitkälti kaavan mukaisena. Lisäksi toimisto osallistui moniin arkkitehtuurikilpailuihin, joista voitokkaimmaksi muodostui eduskuntatalon kilpailu. Ensimmäisen palkinnon voittanut ehdotus oli signeerattu arkkitehtitoimisto Borg – Sirén – Åbergin nimiin, mutta toimiston lopetettua vuonna 1925 Sirén jatkoi rakennuksen suunnittelua yksin. Vuonna 1925 Kaarlo Borg perusti oman toimistonsa, jossa toimi elämänsä loppuun saakka. Veitsiluotoon hän suunnitteli 1920- ja 1930-luvuilla tehdas-, asunto- ja hallintorakennuksia.</p> <p>Erkki Huttunen (1901-1956) valmistui arkkitehdiksi 1929. SOK:n rakennusosaston suunnittelijana hän suunnitteli mm. Oulun Toppilan myllyn ja Viipurin myllyn. 1930-luvulla funktionalismi leimasi hänen suunnittelemaansa rakennuksia. Vuonna 1943 Huttunen nimitettiin Rakennushallituksen pääjohtajaksi. Hän toimi johtajana vuoteen 1953 asti.</p>
Lähiympäristö	<p>Veitsiluodon 1930-luvun asuinrakennuskannasta on säilynyt pääkonttorin länsipuolinen toimitusjohtajan asunto ja lounaispuolinen selluloosatehtaan johtajan asunto. Rakennukset ovat samassa koordinaatistossa ja niiden välissä sekä eteläpuolella lähiympäristö on puistomaista. Näkymiä kuitenkin hallitsee pääkonttorin yli länsipuoliselle voimalaitokselle johtava kuljetin sekä ympäristön kookkaat teollisuusrakennukset. Rytikarin suunnasta Veitsiluodon läpi Ajokselle johtava Päätie kulkee pääkonttorin itäpuolelta.</p>
Arvot	<p>(H) Entisellä pääkonttorilla on erityistä teollisuushistoriallista merkitystä sen ollessa vuonna 1932 perustetun, Veitsiluoto Osakeyhtiön pääkonttori. Rakennus kuvastaa vuonna 1921 toimintansa aloittaneen valtion omistaman sahan teollisuustoiminnan laajentamista selluteollisuuteen ja muuttamista valtioenemmistöiseksi osakeyhtiöksi. Historiallista merkitystä heikentää kuitenkin se, konttorin toiminnot siirtyivät vuonna 1994 uuteen keskuskonttorin rakennukseen Veitsiluodossa. Muutamaa vuotta myöhemmin yhtiö fuusioitiin ensin Enso-Gutzeit Oy:n ja sitten ruotsalaisen Storan kanssa Stora Enso oyj:ksi vuonna 1998. Fuusioissa hallinto siirtyi Helsinkiin.</p> <p>(A) Rakennuksella on erityistä arkkitehtonista merkitystä sen ollessa tunnettujen arkkitehtien suunnittelema (alkuperäinen rakennusosa Kaarlo Borg ja laajennus Erkki Huttunen). Rakennuksessa näkyy sekä 1920-luvun klassismin piirteitä että</p>

Aihe	Inventoitu tieto
	<p>funktionalismin vaikutus. Laajennus on puhtaasti funktionalistinen tyyliltään. Rakennuksen alkuperäinen osa on edustava oman aikansa rakennus ja siinä näkyy hyvin Kaarlo Borgin arkkitehtuurille tyypilliset piirteet. Laajennus on omalle ajalleen sekä suunnittelijalleen tyypillinen. Alkuperäiseen rakennusosaan tehdyt pienet muutokset eivät ole heikentäneen merkittävästi kohteen tyylillistä edustavuutta. Kokonaisuus on laajennusosan vuoksi ajallisesti kerroksellinen. Laajennus sopii hyvin alkuperäiseen rakennusmassaan ja jatkaa alkuperäistä tyyliä sitä pelkistäen.</p> <p>(Y) Rakennus on ollut erittäin merkittävä sekä Veitsiluoto Osakeyhtiön että Veitsiluodon tehdasyhdyskunnan identiteetille Veitsiluoto Oy:n pääkonttorina. Identiteetti-arvo on kuitenkin kärsinyt yrityksen fuusioituttua ensin Enso-Gutzeitin kanssa 1996 ja Stora-yhtymän kanssa vuonna 1998, minkä takia hallinto on siirtynyt Helsinkiin. Rakennuksen ympäristöarvo on kärsinyt ympäristön tehdasrakennusten mittakaavan huomattavasta kasvusta ja uuden sulfaattisellutehtaan sekä voimalaitoksen sijoittamisesta pääkonttorin läheisyyteen, minkä vuoksi pääkonttori näyttää jäävän teollisuusrakennusten jalkoihin. Pääkonttorin ympäristöarvoa on heikentänyt myös Veitsiluodon eteläosassa olleen tehtaan työläisten asuinrakennusten ja yhdyskuntaan liittyneiden palvelurakennusten purkaminen 2000-luvun alkuun mennessä. Tehdasyhdyskunnasta on pääkonttorin lisäksi jäljellä sen yhteydessä olevat toimitusjohtajan asunto sekä selluloosatehtaan johtajan asunto, jotka ovat pääkonttorin kanssa samalta ajalta ja Kaarlo Borgin suunnittelema. Ne muodostavat kaupunkikuvallisesti yhtenäisen puistomaisen alueen ja pääkonttorilla on kaupunkikuvallista merkitystä osana tätä kokonaisuutta.</p>
Kunto	Tyhjillään oleva ja käyttämätön rakennus vaikuttaa ulospäin vielä melko hyväkuntoiselta. Rappaus on paikoitellen hieman kärsinyt ja katto on sammaloitunut. Räystäskouruissa kasvaa heinää ja muuta matalaa kasvillisuutta.
Suosituks	

Kuva 213 Vaaleiden ikkunoiden smyygejä on korostettu julkisivua reilusti tummemmalla sävyllä. Pädyn tumman ikkunan smyygit ovat vaaleat, mutta smyygikehyksen etu- ja ulkoreunat ovat tummat. Myös räystäään alapinnat ovat tummat. Sisennetty kapea ja korkea pääsisäänkäynti on verhoiltu kivilaatoilla. Kuvälähde: Kemijoki historiallinen museo / 661 (3305) Pääkonttori vuonna 1936. Kuvaaja M. Mannelin, Helsinki.

Kuva 214 Ote valokuvasta n 1940-luvun taitteen tienoilta. Päätty pohjoiseen. Kuvälähde: Kemijoki historiallinen museo / khmva_0001_4678 Näkymä Veitsiluoto Oy:n happotornista etelään.

Kuva 215 Laajennuksen ikkunoiden smyygit ovat olleet myös tummat. Itäsvun keskivaiheilla alun perin ollut ulko-ovea ei enää ole. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 652 (455, 30/52) Pääkonttori vuonna 1952. Kuvaaja Teollisuuskuvaus Mannelin, Helsinki.//

Kuva 216 Lounaasta. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 663 (451, 58/55) Pääkonttori vuonna 1955. Kuvaaja Teollisuuskuvaus M. Mannelin, Malmi.

Kuva 217 Laajennuksen eteläjulkisivu.
(2086) Veitsiluoto Oy:n pääkonttori.

Kuvalähde: Kemin historiallinen museo / 2083

Kuva 218 Etelään. Rakennuksen yli on rakennettu kuljetin 1990-luvulla.

Kuvalähde: FCG 2022

Kuva 219 Itään. Pääovi sijaitsee kapeassa ja korkeassa syvennyksessä, joka on verhoiltu vastaavilla kivilaatoilla kuin rakennuksen kivijalka. Kuvalähde: FCG 2022

Kuva 220 Koilliseen. Oikealla sijaitseva laajennus on rakennettu 1947. 2022

Kuvalähde: FCG

Kuva 221 Pohjoiseen. Laajennuksen ikkunat ovat pääosin kapeahkoja yksiruutuisia. Portaikossa on kolmeruutuinen korkea ikkuna. Kuvälähde: FCG 2022

Kuva 222 Laajennuksen länsipäädystä on pieni pystypinnakaiteellinen ulokeparveke. Päädyn ulko-ovi sijaitsee syvennyksessä. Punatiilisen piipun yläosa on verhoiltu pellillä. Kuvälähde: FCG 2022

4.13 Kohde nro 13, Entinen selluloosatehtaan johtajan asunto

Aihe	Inventoitu tieto
Kohde	nro 13, Entinen selluloosatehtaan johtajan asunto
Kiinteistö	240-26-2601-11
Pysyvä rakennustunnus	100733146A
Rakennustyyppi	Toimistorakennukset
Nykyinen käyttö	Toimisto (ei käytössä)
Alkuperäinen käyttö	Asuinrakennus
Rakennusaika / ajoitus	1933 (Saaren tarina, s. 29), paikalla ollut hirsirakenteinen selluloosatehtaan johtajan asunto paloi vuonna 1932, (1.1.1928 RHR)
Suunnittelija	Arkkitehti Kaarlo Borg
Muutosvuodet ja tehdyt muutokset	1980-luvulla muutettu terveysasemaksi, jona toimi vuoteen 2003 asti.
Kerrosluku	2
Perusta	Betoni
Runko	Tiili
Kattomuoto	Aumakatto
Kate	Kattohuopa tai saumapelti – loivan kattokulman takia katemateriaali ei erottunut selvästi maastokäynnillä
Vuoraus	Rapattu
Ulkovärit	Kerman vaalea
Ikkunat	<p>Rakennuksen ikkuna-aukotus on pitkillä itä- ja länsijulkisivuilla säännöllisyyteen ja symmetriaan pyrkivää. Ikkunat ovat alkuperäiset.</p> <p>Länsijulkisivulla alakerrassa on kapeahkot ja korkeat 8-ruutuiset ristipuitteiset ikkunat. Yläkerrassa on risti-ikkunat. Itäjulkisivulla yläkerrassa on neliön malliset, pystypuitteen jakamat ikkunat sekä parvekkeella kolme 8-ruutuista ikkunaa. Yksi näistä on luultavasti parvekkeen ovi. Lisäksi parvekkeen ikkunoiden yllä on kolme pientä vaakaikkunaa ullakolle. Alakerrassa on muutama pikkuikkuna.</p> <p>Pohjoisjulkisivulla on epäsymmetrisesti isompi vaakasuuntainen ikkuna, jossa on 8-ruutua. Reunimmaisat ruudut ovat huomattavasti kapeampia kuin keskimmäiset. Sen yllä rakennuksen nurkassa on lisäksi pieni ja kapea pystyikkuna ja sen yllä vielä ullakolle pyöreä pikkuikkuna. Vastaava pyöreä pikkuikkuna on myös länsijulkisivun parvekkeen ikkunan yllä sekä eteläjulkisivulla. Kaikissa pikkuikkunoissa smyygit ovat seinän väristä sileää rappausta.</p> <p>Kaikilla julkisivuilla yläkerran ikkunat sijaitsevat syvemmillä seinän ulkopinnasta kuin alakerran ikkunat. Länsijulkisivun alakerran isompien ikkunoiden sekä länsi- ja itäjulkisivun yläkerran parvekkeiden ikkunoiden leveämmät pielet on tehty muotoilemalla ja urittamalla rappausta. Muissa yläkerran</p>

Aihe	Inventoitu tieto
Erityispiirteet	<p>isommissa ikkunoissa on vastaavasti muotoiltu rappauksesta kapeat ja pelkistetyt pielet. Peliä on vielä korostettu seinäpinnan väristä eroavalla valkoisella värillä.</p> <p>Rakennus on pari viereiselle entiselle toimitusjohtajan asunnolle. Rakennuksessa on uusklassismin ja funktionalismin piirteitä, joista klassismi korostuu. Se näkyy etenkin ruutuikkunoissa ja ikkunoiden koristeellisissa kehyksissä sekä julkisivun jäsentelyssä vaakalistalla, funktionalismi puolestaan yksinkertaisessa massoittelussa. Ikkuna-aukotus pyrkii symmetrisyyteen, mutta huomioi etenkin päädyissä myös tilojen käyttötarkoituksen. Pääjulkisivulla (itäjulkisivulla) on keskellä avokuisti, jonka yllä on parveke. Kuistin sivuilla on siroissa puukehyksissä suojava antava lasitus.</p> <p>Länsijulkisivulla on pohjoiskulmassa pieni erkkeri, jonka päällä parveke, sekä eteläkulmassa avoin terassi.</p> <p>Eteläjulkisivulla on ulkoneva rakennusosa, jossa luultavasti sijaitsee portaikko.</p> <p>Julkisivua vaakasuunnassa jäsentävä koristelista kiertää koko rakennuksen ympäri. Se sijoittuu alakerran länsijulkisivun ikkunoiden alareunaan.</p> <p>Räystäiden alapinnassa on lovetut kattokannattajat näkyvissä.</p>
Muuta	<p>Rakennettiin 1932 palaneen rakennuksen tilalle. Paikalla oli aikaisemmin vuonna 1928 rakennettu hirsirakennus, joka oli lähes identtinen lähistöllä olleen sahanjohtajan asuintalon kanssa. Nämäkin rakennukset oli suunnitellut arkkitehti Kaarlo Borg.</p> <p>Ks. tiedot suunnittelijasta kohteen nro 12, Vanha pääkonttori, inventointikortilta.</p>
Lähiympäristö	<p>Rakennuksen pohjoispuolella on säilynyt Veitsiluodon 1930-luvun asuinrakennuskannasta myös toimitusjohtajan asunto. Koillisessa on vanha pääkonttori. Nämä rakennukset ovat samassa koordinaatistossa ja niiden välissä sekä eteläpuolella lähiympäristö on puistomaista. Näkymiä kuitenkin hallitsee pääkonttorin ja toimitusjohtajan asunnon yli länsipuoliselle voimalaitokselle johtava kuljetin sekä ympäristön kookkaat teollisuusrakennukset. Rytikarin suunnasta Veitsiluodon läpi Ajokselle johtava Päätie kulkee rakennuksen edessä olevan puistoalueen itäpuolelta.</p>
Arvot	<p>H) Entisellä sellutehtaan johtajan asunnoksi rakennetulla rakennuksella on erityistä teollisuushistoriallista merkitystä osana Veitsiluodon sellutehtaan historiaa.</p> <p>Sulfiittiselluloosatehtaan rakentaminen alkoi Veitsiluotoon vuonna 1928 ja tehdas aloitti toimintansa vuonna 1930. Lisäksi rakennuksella on paikallista asutushistoriallista merkitystä Veitsiluoto Oy:n johtajien asuinoloista kertovana rakennuksena.</p>

Aihe	Inventoitu tieto
	<p>Sulfiittiselluloosatehtaan ensimmäisenä johtajana toimi insinööri Kaarlo Ståhlberg. Hän oli Suomen ensimmäisen presidentin K.J. Ståhlbergin poika. Historiallista kertovuutta heikentää se, että rakennus ei ole enää asuinkäytössä vaan tyhjillään.</p> <p>A) Rakennuksella on erityistä arkkitehtonista merkitystä sen ollessa tunnetun arkkitehdin Kaarlo Borg suunnittelema. Rakennuksessa näkyy sekä 1920-luvun klassismin piirteitä että funktionalismin vaikutus. Rakennus on edustava oman aikansa rakennus ja siinä näkyy hyvin Kaarlo Borgin arkkitehtuurille tyypilliset piirteet. Rakennus on säilyttänyt hyvin alkuperäisen asunsa eikä ulkoasuun ole tehty juurikaan muutoksia.</p> <p>(Y) Entisenä selluloosatehtaan johtajan asuntona rakennus on ollut merkittävä sekä Veitsiluoto Osakeyhtiön että Veitsiluodon tehdasyhdyskunnan identiteetille. Identiteetti-arvo on kuitenkin kärsinyt asuinkäytön loppumisesta. Rakennuksen ympäristöarvo on kärsinyt ympäristön tehdasrakennusten mittakaavan huomattavasta kasvusta ja uuden sulfaattisellutehtaan sekä voimalaitoksen sijoittamisesta rakennuksen läheisyyteen. Rakennuksen ympäristöarvoa on heikentänyt myös Veitsiluodon eteläosassa olleen tehtaan työläisten asuinrakennusten ja yhdyskuntaan liittyneiden palvelurakennusten purkaminen 2000-luvun alkuun mennessä. Tehdasyhdyskunnasta on selluloosatehtaan johtajan asunnon lisäksi jäljellä sen yhteydessä olevat toimitusjohtajan asunto sekä vanha pääkonttori, jotka ovat rakennuksen kanssa samalta ajalta ja Kaarlo Borgin suunnitteleamia. Ne muodostavat kaupunkikuvallisesti yhtenäisen puistomaisen alueen ja entisellä selluloosatehtaan johtajan asunnolla on kaupunkikuvallista merkitystä osana tätä kokonaisuutta.</p>
Kunto	Tyhjillään olevan ja käyttämättömän rakennuksen ulkoasussa on alkanut näkyä ylläpidon puute. Rappaus on paikoitellen kärsinyt ja lohkeillut. Pahimmat lohkeamat ovat ikkunoiden koristekehysissä. Rakennuksen räystäskouruissa kasvaa heinää ja muuta matalaa kasvillisuutta, kuten pieniä koivuntaimia. Erkkerin yllä olevan parvekkeen kaide on lahonnut ja sortunut.
Suosituks	

*Kuva 223 Ote valokuvasta n. 1970-luvun puolestavälistä. Näkymä koillisesta. Rakennuksen eteläreunalla on ollut piharakennus.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / khmva_0229_0041_00, 1970-luvun Veitsiluotoa, valokuvaaja Jorma Sauvola 1970-1979*

*Kuva 224 Valokuva lännestä vuodelta 1982. Rakennuksen länsipuolella oli puistomainen asuinalue.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo /2471 (3933) Mauri-myrskyn aikaansaamia tuhoja Veitsiluodossa.*

*Kuva 225 Pieni parvekkeellinen erkkeri, jonka yläpuolella on pyöreä ikkuna, korostaa läntisen julkisivun pohjoisen reunan nurkkaa. Terrassille johtavan ulko-oven yläosa on samanlainen kuin viereiset ikkunat.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 226 Idän puolella on keskeisesti kuisti, jonka päällä on parveke.
Kuvälähde: FCG 2022*

Kuva 227 (Vasemmalla)

*Räystäiden alapinnassa on näkyvissä lovetut kattokannattajat.
Kuvälähde: FCG 2022*

Kuva 228, Kuva 229, Kuva 230

*Rakennuksessa on usean tyyppisiä ikkunoita ja pieliä.
Kuvälähde: FCG 2022*

4.14 Kohde nro 14, Entinen Veitsiluoto Oy:n toimitusjohtajan asunto

Aihe	Inventoitu tieto
Kohde	nro 14, entinen Veitsiluoto Oy:n toimitusjohtajan asunto
Kiinteistö	240-26-2601-3
Pysyvä rakennustunnus	100733087D
Rakennustyyppi	Toimistorakennukset
Nykyinen käyttö	Toimisto (ei käytössä)
Alkuperäinen käyttö	Asuinrakennus
Rakennusaika / ajoitus	1932 (Saaren tarina, s. 29), Veitsiluoto Oy perustettiin vuonna 1932, (1.1.1930 RHR)
Suunnittelija	Arkkitehti Kaarlo Borg
Muutosvuodet ja tehdyt muutokset	Noin 1970-luvulla länsisivun terassi on uusittu: tiilikaiteet ja teräsrakenteinen katos. Katos on myöhemmin purettu. Rakennus on ollut 1980-luvulta alkaen toimistokäytössä.
Kerrosluku	2+kellari
Perusta	Betoni
Runko	Tiili
Kattomuoto	Aumakatto
Kate	Punatiili
Vuoraus	Rapattu
Ulkovärit	Kerman vaalea
Ikkunat	Ikkunat ovat alkuperäisiä. Rakennuksen pitkillä itä- ja länsijulkisivulla yläkerran ikkunat ovat neliön muotoisia ja pystypuitteella jaettuina. Sisäänvedetyllä parvekkeella on iso yksiruutuinen ikkuna. Alakerrassa on länsisivulla kapeahkot ja korkeat 8-ruutuiset ristipuitteiset ikkunat. Erkkerin ikkunoissa on vaakapuite keskeisesti. Erkkerin isossa ikkunassa on 7-ruutua, joista keskellä alhaalla oleva on suurin. Itäjulkisivulla alakerrassa on kaksi isompaa vaakaikkunaa, jotka on jaettu 8 ruutuun. Niiden vieressä on pienet pystyikkunat, joiden yläosassa on kapea tuuletusikkuna. Eteläjulkisivulla on korkea ruutuikkuna pääsisäänkäynnin yläpuolella. Se on jaettu yhdellä pystypuitteella ja 5:llä vaakapuitteella. Korkeussuunnassa joka toinen ruutu on matala ja joka toinen korkea. Ullakolla on pitkillä julkisivuilla pienet pyöreät ikkunat. Itäjulkisivulla yksi näistä ikkunoista on korvattu rosetilla. Alakerran 8-ruutuisten ikkunoiden pielet on tehty muotoilemalla ja urittamalla rappauksella, mutta muissa ikkunoissa on vastaavasti muotoiltu rappauksesta kapeat ja pelkistetyt pielet. Erkkerissä ikkunoissa on puulistat.
Erityispiirteet	Rakennus on pari viereiselle entiselle selluloosatehtaan johtajan asunnolle. Rakennuksessa on uusklassismin ja funktionalismin piirteitä, joista funktionalismi korostuu. Se näkyy etenkin

Aihe	Inventoitu tieto
	<p>epäsymmetrisesti jäsennellyissä etelä- ja länsijulkisivuissa ja pohjoisjulkisivun funktionalismille tyypillisinä sirona parvekkeena. Klassismi näkyy puolestaan itäjulkisivun symmetrisenä aukotuksena sekä länsijulkisivun alakerran ikkunatyypeissä.</p> <p>Pääsisäänkäynti on eteläpäädyssä epäsymmetrisesti. Sen ympärillä on voimakkaasti ulkoneva kehys, joka toimii myös pienenä katoksena. Sisäänkäyntiä ja sen yhteydessä olevaa portaikkoa korostaa korkea ikkuna.</p> <p>Länsijulkisivun eteläkulmassa on suorakaiteen muotoinen erkkeri, jonka päällä osittain sisäänvedetty parveke. Erkkeri voi olla puurakenteinen; ainakin siinä on puiset kulmalistat ja ikkunoiden alapuoli on vuorattu rakennuslevyllä. Erkkerin yllä olevan parvekkeen siro kaide on osittain metalli-, osittain puurakenteinen. Parvekkeen ovi ei vaikuta alkuperäiseltä. Parvekkeen ikkunan alla rappaus on vaurioitunut ja alta näkyvä tiilimuuraus on erilaista kuin muualla. Tämä viittaa siihen, että parvekkeen ikkunaratkaisu on ehkä alkujaan ollut erilainen.</p> <p>Länsijulkisivun pohjoiskulmassa on arviolta 1960-70-luvulla uudelleen rakennettu terassi, jonka kaide ja seinäke ovat sementtitiilestä. Sokkeli on laatoitettu kapealla pystysuuntaisilla tummilla laatoilla.</p> <p>Pohjoispäädyssä on leveä ulokeparveke. Parveke on rakenteeltaan hyvin siro, samoin kuin metalliputkesta taivutettu kaide. Ovi parvekkeelle on sen itäreunalta. Parvekkeen alla sen länsireunalla on sivuovi alakertaan.</p> <p>Rakennuksen räystäään alapinta on laudoitettu.</p> <p>1990-luvulla rakennettiin kuljetin rakennuksen yli.</p>
Muuta	Ks. tiedot suunnittelijasta kohteen nro 12, Vanha pääkonttori, inventointikortilta.
Lähiympäristö	<p>Rakennuksen eteläpuolella on säilynyt Veitsiluodon 1930-luvun asuinrakennuskannasta myös selluloosatehtaanjohtajan asunto. Idässä on vanha pääkonttori. Nämä rakennukset ovat samassa koordinaatistossa ja niiden välissä sekä eteläpuolella lähiympäristö on puistomaista. Näkymiä kuitenkin hallitsee pääkonttorin ja toimitusjohtajan asunnon yli niiden länsipuoliselle voimalaitokselle johtava kuljetin sekä ympäristön kookkaat teollisuusrakennukset. Rytikarin suunnasta Veitsiluodon läpi Ajokselle johtava Päätie kulkee rakennuksen edessä olevan vanhan pääkonttorin itäpuolelta.</p>
Arvot	H) Entisellä Veitsiluoto Oy:n toimitusjohtajan asunnoksi rakennetulla rakennuksella on erityistä teollisuushistoriallista merkitystä osana vuonna 1932 perustettua Veitsiluoto Oy:n historiaa. Lisäksi rakennuksella on asutushistoriallista merkitystä Veitsiluoto Oy:n johtajien asuinoloista kertovana rakennuksena.

Aihe	Inventoitu tieto
	<p>Toimitusjohtajana – ja rakennuksen asukkaana – oli vuosina 1932-1955 vuorineuvos Lauri Kivinen. Historiallista kertovuutta heikentää se, että rakennus ei ole enää asuinkäytössä vaan tyhjiillään.</p> <p>A) Rakennuksella on erityistä arkkitehtonista merkitystä sen ollessa tunnetun arkkitehdin Kaarlo Borg suunnittelema. Rakennuksessa näkyy sekä 1920-luvun klassismin piirteitä että funktionalismin vaikutus. Rakennus on edustava oman aikansa rakennus ja siinä näkyy hyvin Kaarlo Borgin arkkitehtuurille tyypilliset piirteet. Rakennus on säilyttänyt hyvin alkuperäisen asunsa eikä ulkoasuun ole tehty juurikaan muutoksia.</p> <p>(Y) Entisenä Veitsiluoto Oy:n toimitusjohtajan asuntona rakennus on ollut merkittävä sekä Veitsiluoto Osakeyhtiön että Veitsiluodon tehdasyhdyskunnan identiteetille. Identiteettiä on kuitenkin kärsinyt asuinkäytön loppumisesta. Rakennuksen ympäristöarvo on kärsinyt ympäristön tehdasrakennusten mittakaavan huomattavasta kasvusta ja uuden sulfaattisellutehtaan sekä voimalaitoksen sijoittamisesta rakennuksen läheisyyteen. Voimalaitokselle johtava kuljetin kulkee rakennuksen yli. Rakennuksen ympäristöarvoa on heikentänyt myös Veitsiluodon eteläosassa olleen tehtaan työläisten asuinrakennusten ja yhdyskuntaan liittyneiden palvelurakennusten purkaminen 2000-luvun alkuun mennessä. Tehdasyhdyskunnasta on toimitusjohtajan asunnon lisäksi jäljellä sen yhteydessä olevat selluloosatehtaan johtajan asunto sekä entinen pääkonttori, jotka ovat rakennuksen kanssa samalta ajalta ja Kaarlo Borgin suunnittelema. Ne muodostavat kaupunkikuvallisesti yhtenäisen puistomaisen alueen ja entisillä toimitusjohtajan asunnolla on kaupunkikuvallista merkitystä osana tätä kokonaisuutta.</p>
Kunto	Tyhjiillään oleva ja käyttämätön rakennus vaikuttaa ulospäin vielä melko hyväkuntoiselta. Rappaus on paikoitellen kärsinyt ja lohkeillut. Katto on sammaloitunut ja katolla kasvaa myös heinää. Rästaskouruissa kasvaa heinää ja muuta matalaa kasvillisuutta, kuten pieniä koivuntaimia. Erkkerin yllä olevalla parvekkeella kasvaa parimetrisiä koivuja. Länsijulkisivussa kiinni kasvaa lehtipuu ja eteläjulkisivulla on lähes koko julkisivun peittävä villiviini.
Suosituks	

*Kuva 231 Rakennus luoteesta 1930-luvulla. Rakennuksen luoteisnurkalla on ollut kattamaton terassi, jossa on ollut rapattuseinämä pohjoiseen.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / khmva_0001-4459 Veitsiluoto Oy:n toimitusjohtajan asuntotalo, 1930-luku*

Kuva 232 (Vasemmalla)

Länsipuolen terassi on uusittu 1960/70-luvulla.

Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 143 (33) Veitsiluodon tehdaslaitosta vuonna 1978(?). Kuvaja Mannelin.

Kuva 233 (Oikealla)

Ote valokuvasta n. 1970-luvun loppupuolelta. Näkymä koillisesta.

Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / khmva_0229_0041_00, 1970-luvun Veitsiluotoa, valokuvaaja Jorma Sauvola 1970-1979

*Kuva 234 Lounaasta ajoittamaton valokuva. Ympäristö on ollut puistomainen 1990-luvulle asti.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo /2084 (2087) Veitsiluoto Oy:n pääkonttori.*

*Kuva 235 Pääsisäänkäynnin yläpuolella korkea ruutuikkuna.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 236 Rakennuksen yli rakennettiin 1990-luvulla voimalaitoksen kuljetin.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 237 Länsipuolelle rakennettiin voimalaitos 1990-luvulla. Kuljettimen tukirakenne sijaitsee aivan rakennuksen vieressä itäpuolella.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 238 Luoteesta. Pohjoispäädyssä on suurehko, mutta sirorakenteinen ulokeparveke.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 239 Lounaasta. Erkkeri parvekkeineen korostaa rakennuksen lounaisnurkkaa.
Kuvälähde: FCG 2022*

4.15 Kohde nro 18, Paloasema

Aihe	Inventoitu tieto
Kohde	nro 18, Paloasema
Kiinteistö	240-26-2601-11
Pysyvä rakennustunnus	100733100U
Rakennustyyppi	Paloasemat
Nykyinen käyttö	Paloasema
Alkuperäinen käyttö	Paloasema
Rakennusaika / ajoitus	1934 (Kemin Rakennusperinneinventointi, s. 35), 1936 (Saaren tarina, s. 29), (1.1.1930 RHR)
Suunnittelija	Rakennuksen ulkoasun perusteella luultavasti arkkitehti Kaarlo Borg
Muutosvuodet ja tehdyt muutokset	Rakennusta on korjattu vuonna 1962 (Kemin Rakennusperinneinventointi, s. 35). Rakennus on verhoiltu levyillä Kemien museon valokuvien perusteella 1970-luvulla. Paloautohallin ovien alkuperäinen kehys on poistettu – tilalle on rakennettu ulkoneva lippa. Letkutornin kaareva seinä on muutettu suorakulmaiseksi. Rakennuksen ikkunoiden puitteet on maalattu vaaleiksi. Eteläjulkisivulle on lisätty pieni parveke. Samalla paikalla ollut suuri vaakaikkuna on osittain levytetty umpeen.
Kerrosluku	2
Perusta	Betoni
Runko	Tiili
Kattomuoto	Loiva pulpettikatto
Kate	Huopa
Vuoraus	Rakennuslevy
Ulkovärit	Kerman vaalea
Ikkunat	Rakennuksen ikkunat ovat alkuperäiset ja niitä on useaa eri tyyppiä. Pääjulkisivulla on vain yläkerrassa ikkunat. Ne ovat neliön muotoiset ja jaettu ylösalaisin olevalla ristipuitteella kahdeksaan vaakaruutuun. Lounaisjulkisivulla on alakerrassa neliönmuotoiset ikkunat, joiden alareunassa on matalat avattavat tuuletusikkunat. Yläkerrassa on julkisivun keskellä leveä vaakaikkuna, joka on jaettu pystypuitteilla viiteen lasiin. Sen kummallakin puolen on yksiruutuiset pystyikkunat. Koillisjulkisivun yläikkunat ja lounaisjulkisivun alaikkunat ovat reilusti syvemmillä julkisivupinnasta. Luoteisjulkisivulla pääsisäänkäynnin yllä on koko julkisivun korkuinen portaikon pystyikkuna, joka on jaettu vaakapuitteilla moneen matalaan ruutuun. Kaakkoisjulkisivun parvekkeen yhteydessä on ikkunallinen parvekkeen ovi ja sen vieressä kapeahko pystyikkuna. Oven ja ikkunan väli on levytetty ja vanhojen valokuvien perusteella paikalla on ollut alkujaan iso vaakaikkuna.

Aihe	Inventoitu tieto
Erityispiirteet	<p>Rakennus on alkujaan ollut tyylipuhdasta sulavaa vaaleaksi rapattua funktionalismia, jossa muoto ja aukotus on seurannut käyttötarkoitusta. Rakennuksen tyylipiirteet ovat kuitenkin kärsineet siihen tehdyistä muutoksista.</p> <p>Rakennuksessa on kolmelle paloautolle autotalli. Autotallin pariovia on alkujaan korostanut seinäpinnasta ulkoneva kehys. Ovien uusimisen ja rakennuksen levyttämisen yhteydessä kehys on purettu ja korvattu lipalla. Yläkerrassa on ollut miehistön tilat. Letkutorni ja pääsisäänkäynti portaikkoineen ovat rakennuksen luoteispäädyssä. Pääsisäänkäynnin ovi on alkuperäinen ikkunallinen peiliovi. Ne ulkonevat muusta rakennusmassasta ollen myös muuta rakennusmassaa korkeampia. Letkutorni on jonkin verran portaikon tornia korkeampi. Sen pohjoisjulkisivu on alkujaan ollut kaareva. Kun rakennus on vuorattu rakennuslevyillä, tornin kaareva seinä on vuorattu suorakulmaiseksi.</p> <p>Kaakkoispäädyssä on pieni uloke parveke.</p> <p>Pulpettikaton lape laskee lounaaseen. Kaakkois-, koillis- ja luoteisjulkisivuilla ei ole räystäitä. Lounaisjulkisivulla on kapea räystäs, jonka alus on paneloitu umpeen. Panelissa on koristelistoitus.</p>
Muuta	<p>Alun perin rakennuksen vuorauksena on ollut vaalea rappaus, ikkunoiden puitteet ovat olleet tummat ja tornin luoteispääty on ollut puolipyöreä.</p> <p>Veitsiluodon ensimmäinen palokunta oli vapaapalokunta. Sen paloasema sijaitsi sahan ja voimalaitoksen kupeessa. Kun Aunuksenpään paloasema valmistui, perustettiin vuonna 1935 Veitsiluotoon vakituinen palokunta, jonka rinnalla VPK edelleen toimi. Tehdaspalokunnaksi puolivakituinen VPK muutettiin vuonna 1965. (Veitsiluoto – Aasukkaat muistelevat, s. 200)</p>
Lähiympäristö	<p>Paloaseman ympäristö on nurmella ja pihassa on tien varressa pensasistuksia. Ympäristössä kasvaa myös kookkaita koivuja.</p> <p>Rakennuksen koillispuolella kulkee Piponintie, jonka toisella puolella on alkujaan sijainnut Aunuksenpäänä tunnetun työnjohtajien asuinalueen asuinrakennuksia sekä vuonna 1933 valmistunut urheilukenttä. Työväestön viimeiset asuintalot on purettu 2000-luvun taitteessa, urheilukenttä oli jo aiemmin jäänyt sahan puutavaran jatkokäsittelytilojen alle. Paloaseman itäpuolella on 1950-luvulla rakennettu punatiilinen trukkihalli ja korjaamo. Lounaassa on pitkä kylmä varasto.</p>
Arvot	<p>(H) Paloasemalla on teollisuushistoriallista merkitystä Veitsiluodon paloasemana. Palontorjunta oli erittäin tärkeää paloherkillä sahoilla. Veitsiluodossa sahan lautatarha paloi vuosina 1932 ja 1946. Historiallista kertovuuutta heikentää se, että</p>

Aihe	Inventoitu tieto
	<p>palokunta toimii nykyisin Satamatien alkupäässä olevassa rakennuksessa.</p> <p>A) Rakennuksen arkkitehtonista merkitystä heikentää julkisivuun tehdyt muutokset, joiden myötä alkuperäinen arkkitehtoninen idea ei enää hahmotu kirkaana. Rakennuksen on luultavasti suunnitellut arkkitehti Kaarlo Borg. Rakennus on alkujaan ollut tyylipuhdasta sulavaa funktionalismia, jossa muoto ja aukotus on seurannut käyttötarkoitusta. Julkisivun massoittelu korosti letkutornia. Julkisivujen levyttämisen myötä letkutornin alkujaan kaareva seinä ei enää hahmotu eikä torni erotu muusta rakennusmassasta yhtä selvästi kuin alkujaan. Levytyksen saumat vievät huomion rakennuksen massoittelusta julkisivumateriaaliin. Rakennuksessa on kuitenkin säilynyt myös alkuperäisiä yksityiskohtia, kuten pääovi ja ikkunat.</p> <p>(Y) Paloasema on ollut merkittävä Veitsiluodon tehdasyhdyskunnan identiteetille. Paloherkillä sahoilla palontorjunta oli tärkeää. Rakennuksen tunnistettavuus on kuitenkin kärsinyt julkisivuun tehtyjen muutosten myötä, minkä takia letkutorni ja rakennuksen käyttötarkoitus eivät enää hahmotu yhtä selvästi kuin ennen julkisivumuutosta. Paloaseman ympäristöarvo on kärsinyt ympäristön tehdasrakennusten mittakaavan huomattavasta kasvusta. Paloaseman ympäristöarvoa on heikentänyt myös eteläpuolella olleen seurojentalon purkaminen sekä Aunuksenpään työnjohdon asuinalueen asuinrakennusten purkaminen.</p>
Kunto	Paloasema vaikuttaa ulospäin melko hyväkuntoiselta. Julkisivun levytyksessä näkyy pintaa pitkin valuneen veden jättämiä jälkiä. Etenkin letkutornin julkisivulevytyksessä on lohkeillut alareunastaan.
Suosituks	

---

*Kuva 240 Rakennus on alun perin ollut rapattu ja, ikkunat ja ovet ovat olleet tummat. Paloautohallin ovien ympärillä on ollut kehys. Tornin luoteispääty on ollut puolipyöreä.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / khmva_0001_4462, Veitsiluodon paloasema.*

*Kuva 241 Ote ilmavalokuvasta 1953-54. Kaakkoisjulkisivulla on ollut iso ikkuna yläkerrassa.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 117 Ilmakuva Veitsiluodon tehtaat 1953-1954
Kuvaaja Veljekset Karhumäki. N:o 10 796.*

*Kuva 242 Koilliseen. Rakennus on verhoiltu kapeilla pystysuuntaisilla levyillä.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 243 (Vasemmalla) Luoteeseen. Pääoven yläpuolella on korkea ikkuna, joka on jaettu matalin vaakaikkunoin.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 244 (Oikealla) Kaakkoon. Yläkerran ikkunaa on muutettu ja lisätty pieni parveke.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 245 Luoteesta. Portaikko ja letkutorni hallitsevat päätyjulkisivua.
Kuvälähde: FCG 2022*

Kuva 246 (Vasemalla)

*Kattotikkaiden kohdalla on näkyvissä alkuperäinen rappaus.
Kuvälähde: FCG 2022*

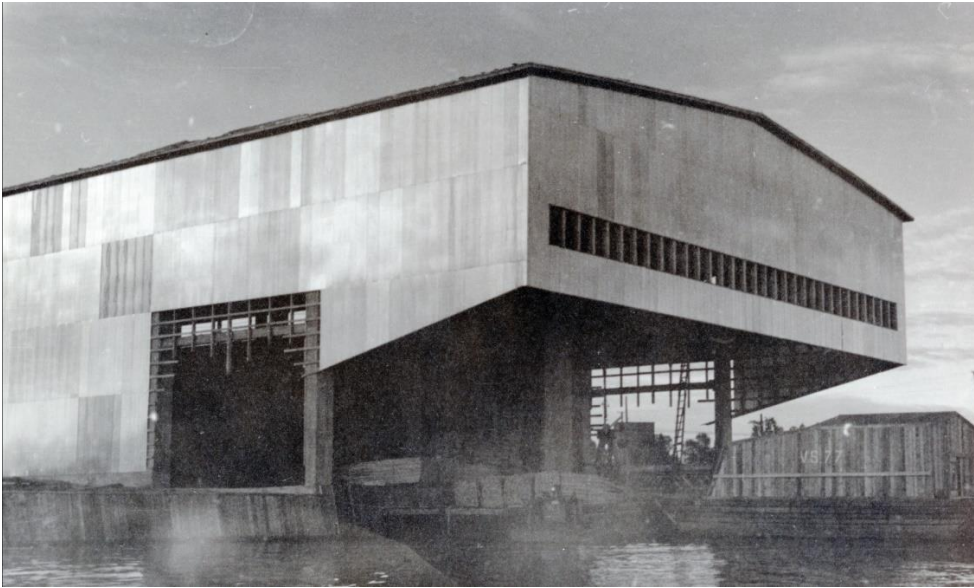
Kuva 247 (Oikealla)

*Räystään alapinta on paneloitu. Siinä on koristeena kapea puulista.
Kuvälähde: FCG 2022*

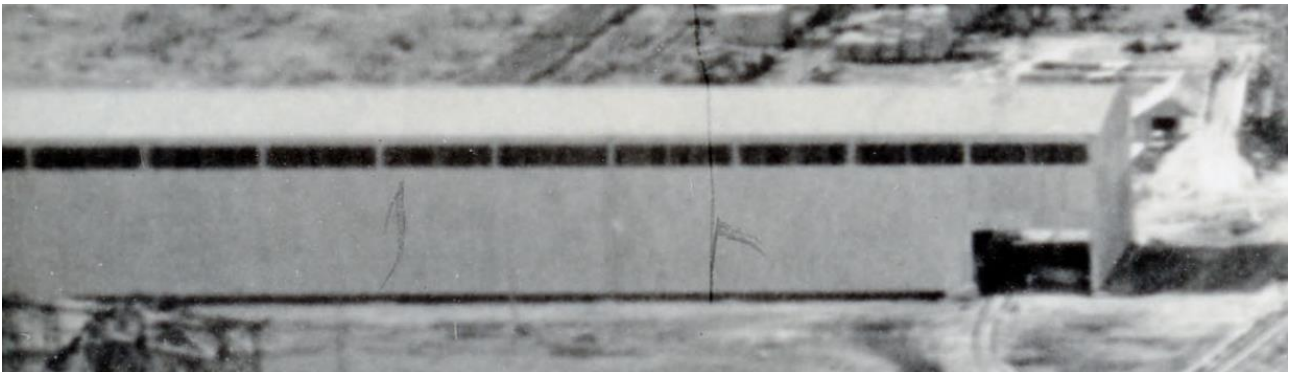
4.16 Kohde nro 117, Aluhalli

Aihe	Inventoitu tieto
Kohde	nro 117, Aluhalli
Kiinteistö	240-26-2601-11
Pysyvä rakennustunnus	100733128R
Rakennustyyppi	Teollisuusvarastorakennukset
Nykyinen käyttö	Varasto
Alkuperäinen käyttö	Sahatavaravarasto
Rakennusaika / ajoitus	1953-1954
Suunnittelija	
Muutosvuodet ja tehdyt muutokset	<p>Matala pieni laajennusosa luoteissivun eteläpäässä (purettu n. 1990-luvun alkupuolella).</p> <p>Hallin lounaispääty on ollut alkujaan avoin. Se on umpeutettu oletettavasti 1960-luvulla, jolloin rantaviivaa on siirretty hallin lounaispäädyistä etelämmäksi.</p> <p>Hallin kulkuaukkoja on muutettu ja muutama ikkuna levytetty umpeen.</p> <p>2000-luvun taitteen tienoilla hallia on lyhennetty koillispäädyistä, kun pohjoispuolisen paperitehtaan rakennusta on hieman laajennettu ja Päätien linjausta siirretty laajennuksen takia etelämmäksi nykyiselle paikalleen.</p>
Kerrosluku	1
Perusta	Betoni
Runko	Betonipilarit
Kattomuoto	Loiva harjakatto
Kate	Huopakate
Vuoraus	Pelti
Ulkovärit	Vaalean vihertävä, uusi verhous koillispäädyssä vaaleanharmaa vihreällä pystyraidalla
Ikkunat	<p>Nauhaikkunat kahdella sivulla:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kaakkoisivulla nauha muodostuu ikkunaryhmistä, joissa kapeita pystyikkunoita, joissa 4 pientä ruutua päällekkäin - lounaispäädyssä nauha muodostuu hieman matalammista kapeista pystyikkunoista, joissa 3 ruutua päällekkäin
Eritysispiirteet	<p>Alueen ensimmäinen peltihalli. Nimi "Aluhalli" tulee verhoilussa käytetystä alumiinipelistä.</p> <p>Hallin lounaispääty on ollut alkujaan avoin merelle mahdollistaen sahatavaran lastaamisen suoraan proomuihin. Vuonna 1959 valmistuneen syväsataman kehittämisen myötä rantaviivaa on siirretty etelämmäksi ja hallin pääty rakennettu umpeen viimeistään 1970-luvulla.</p> <p>Koillispäädyssä junarata on aikaisemmin kulkenut rakennuksen läpi.</p>
Muuta	

Aihe	Inventoitu tieto
Lähiympäristö	Pohjois- ja koillispuolella paperitehdas, kaakkoispuolella sulfaattisellutehdas, luoteessa jätevesien käsittelyalue sekä paperitehtaan varasto, lounaassa satama-alue ja meri. Päätie kulkee Aluhallin koillispuolelta. Hallin lounaispuolella on teollisuusraide sataman varastoille sekä Satamatie. Satamatietä ja Päätieta yhdistävän hallin sivuilta Kalkkitie ja Poikkitie.
Arvot	<p>(H) Aluhallilla on teollisuushistoriallista merkitystä osana Veitsiluodon sahan kehitysvaiheita. Rakennus kertoo osaltaan Veitsiluodossa 1950-luvulla tapahtuneesta siirtymästä ulkona lautatapuleissa tapahtuneesta puutavaran kuivaamisesta keinokuivaamiseen. Aluhalli on rakennettu 1950-luvulla uuden saharakennuksen (1951) ja sen yhteyteen rakennetun sahan ensimmäisen keinokuivaamon (1952) valmistumisen jälkeen kuivalle puutavarakalle varastoksi ja lastaushalliksi. Rakennuksen historiasta osana Veitsiluoto Oy:tä kertoo sen lounaispäädyssä oleva yhtiön logosta jäänyt jälki.</p> <p>(A) Aluhalli on ulkoasultaan vaatimaton peltihalli, jonka alkuperäisyys on kärsinyt sekä rakennukseen tehdyistä muutoksista (lounaispäädyn umpeuttaminen, koillispäädyn lyhentäminen) että ympäristöön tehdyistä muutoksista (vesirajan siirtäminen kauemmas rakennuksen lounaispäädyssä, teollisuusraiteiden purkaminen hallin koillispäädyssä). Hallilla on rakennusteknistä merkitystä sen ollessa ensimmäinen peltihalli Veitsiluodossa. Halli on valmistunut 1950-luvulla, jolloin peltivuoratut hallit eivät olleet vielä kovin yleisiä. Tyypillisesti sahojen lautavarastot olivat tuolloin puurakenteisia ja puuvuorattuja.</p> <p>(Y) Aluhalli on osa Veitsiluodossa toimineen sahan rakennuskantaa. Aluhalli ei sijaitse kiinteästi sahan yhteydessä ja sen toiminnallinen yhteys nimenomaan sahaan ei enää hahmotu paikan päällä. Ulkoasultaan vaatimattoman hallin maisemallinen ja kaupunkikuvallinen merkitys jäävät vähäisiksi, vaikka rakennus näkyykin hyvin merelle.</p>
Kunto	Ulospäin rakennus vaikuttaa olevan kohtalaisessa kunnossa. Julkisivupellitysten maalaus on lohkeillut ja paikoin haalistunut ja pellitys on paikoin lommoilla. Vesikatto on ehjä.
Suosituks	

Kuva 248 Vielä hieman keskeneräisen hallin lounaispääty n. 1950-luvun puolivälissä. Sahatavara lastattiin katoksen alla proomuihin laivoihin vietäväksi. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / Kuva445 (3709) Kuvaaja Teollisuuskuvaamo Mannelin, Helsinki.

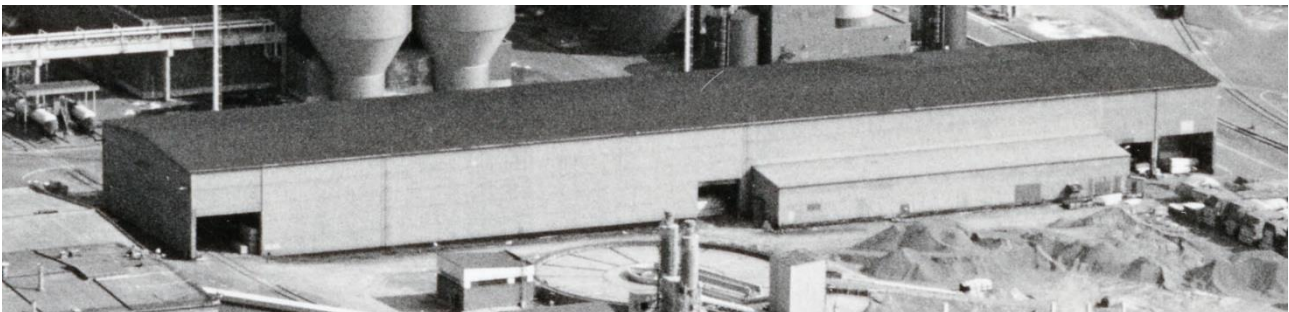
Kuva 249 Ote ilmakuvaista kaakosta 1953/54. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 117 Ilmakuva Veitsiluodon tehtaat 1953-1954 Kuvaaja Veljekset Karhumäki. N:o 10 796

Kuva 250 Meren puoleinen pääty on saanut Veitsiluoto Oy:n logon. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 450 (3717, 9/59) "Halli" 1959. Kuvaaja Teollisuuskuvaamo Mannelin, Helsinki.

*Kuva 251 Ote valokuvasta 1978. Sahatavara lastattiin hallin sisällä junavaunuihin.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 659 (3300) Veitsiluodon tehtaat. Kuvaaja Mannelin.*

*Kuva 252 Ote ilmakuvasta oletettavasti 1980-luvulta. Luoteissivulla matalampi laajennus.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 881 (4279) Ilmakuva Veitsiluodon tehdasalueesta. Kuvaja Kari Paajanen, Helsinki. Osasto 61/4279.*

Kuva 253 Ote valokuvasta 1980. Lounaispääty on umpeutettu 1960-luvulla, kun rantaviivaa on siirretty etelämmäksi. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 2087 (2090, V 56/80). Veitsiluodon satamaa ja sellutehdas vuonna 1980. Kuvaaja Mannelin, Helsinki.

Kuva 254 Hallin lounaispäädyssä vielä näkyvissä Veitsiluoto Oy:n logon tausta. Vanhoja kulkuaukkoja on umpeutettu vaaleanharmaalla pellillä. Kuvälähde: FCG 2022

Kuva 255 Hallin koillispäätä on lyhennetty tielinjauksen muututtua. Pääty on verhoiltu vaaleanharmaalla pellillä, keskellä vihreä pystyraita. Kuvälähde: FCG 2022

4.17 Kohde nro 101, Pigmenttivarasto ja liettämö

Aihe	Inventoitu tieto
Kohde	nro 101, Pigmenttivarasto ja liettämö
Kiinteistö	240-26-2601-11
Pysyvä rakennustunnus	1007331072
Rakennustyyppi	Varastorakennukset
Nykyinen käyttö	Varasto (ei käytössä)
Alkuperäinen käyttö	Pigmenttivarasto eli kaoliinivarasto ja liettämö
Rakennusaika / ajoitus	Joulukuu 1969
Suunnittelija	Suunnittelija on todennäköisesti tehtaan rakennuspäällikkö Seppo Linnas
Muutosvuodet ja tehdyt muutokset	Kaarevakattoista osaa on laajennettu ensin luoteeseen ja myöhemmin kaakkoon (ilmakuvien perusteella vuosien 1977-1989 välillä, vuoden 1982 peruskartassa rakennus on kuvattu alkuperäisessä laajuudessaan, todennäköisesti laajennukset ovat liittyneet PK5:llä aloitetun päällystetyn painopaperin tuotantoon). Laatikkomaista tiilirakenteista osaa on laajennettu kaakkoon osittain matalampana (ilmakuvien perusteella vuosien 1977-1989 välillä).
Kerrosluvu	Hallissa 1, muuten 1 ja 2 kerrosta
Perusta	Betoni
Runko	Teräsbetonikaaret, paikalla valettu betoni sekä tiili
Kattomuoto	Harjaltaan pyörästetty satulakatto, tasakatto
Kate	Profiilipelti, (tasakattoisessa osassa oletettavasti kattohuopa)
Vuoraus	Hallin seinät paikalla valettua vuoraamatonta betonia ja päädyt levytetty, tasakattoinen rakennusosa vuorattu punatiilillä
Ulkovärit	Vaalean harmaa levytys, betoni ja punatiili
Ikkunat	Tiiliosassa nauhamaiset ruutuikkunat, laajennuksessa nauhaikkunat, joiden ikkunoiden alaosassa vaakajako. Hallissa ei ole ikkunoita.
Erytispiirteet	Harjaltaan kaareva kattomuoto, kantavien betonikaarien alaosaat ulkonevat seinäpinnasta ja rytmittävät julkisivun alaosa. Kattomuodon vuoksi rakennus tunnetaan myös lempinimellä "Kirkko".
Muuta	Rakennuksessa käytetty betoni on tehty Veitsiluoto Oy:n omalla betoniasemalla varaston lähellä.
Lähiympäristö	Sijaitsee satama-alueella, koillisessa paperivarasto, luoteessa best-hallivarastot. Satamatie ja teollisuusraide kulkevat rakennuksen koillispuolelta.
Arvot	(H) Pigmenttivarastolla on erityistä teollisuushistoriallista merkitystä osana Veitsiluodon paperitehtaan kehitysvaiheita. Rakennus kertoo Veitsiluodossa vuonna 1969 alkaneesta paperin päällystämisestä päällystyskoneella. Paperin

Aihe	Inventoitu tieto
	<p>painatusominaisuuksien parantamiseksi siihen voidaan lisätä erilaisia mineraaleja pigmentiksi. Veitsiluodon paperitehtaalla pigmenttinä käytettiin kaoliniittisavea, jonka varastoksi kohde on rakennettu. Wärtsilän Veitsiluoto Oy:lle valmistama päällystyskone oli valmistuessaan Suomen suurin ja myös eurooppalaisessa mittakaavassa suuri. Pigmenttivaraston laajennukset puolestaan kertovat päällystetyn painopaperin tuotannon laajentamisesta vuonna 1986 paperikoneella 5.</p> <p>(A) Pigmenttivarasto on muotonsa ja massoitteilunsa puolesta näyttävä kaarihalli ja sillä on erityistä arkkitehtonista ja rakennusteknistä merkitystä. Kaarihalliksi rakennuksen muoto on erikoinen muodon vastatessa kärjestään pyöristettyä suorakulmaista kolmiota. Tyypillisesti kaarihallien kaaren muoto vastaa ympyrän tai paraabelin kaarta. Veitsiluodon tehdasalueella ei ole sahan lisäksi muita kaarirakenteisia ja -kattoisia rakennuksia. Kohteen alkuperäinen arkkitehtoninen idea ei ole kärsinyt laajennuksista, jotka vastaavat ulkoasultaan ja rakenteiltaan alkuperäistä.</p> <p>(Y) Veitsiluodon satamassa sijaitseva rakennus sijaitsee hieman erillään muista teollisuusalueen rakennuksista ja avoimessa ympäristössä sen muoto hahmottuu hyvin. Erikoisen ja juhlanan muotonsa ansiosta rakennus on hyvin tunnistettava ja sillä on suuri kaupunkikuvallinen ja maisemallinen merkitys etenkin osana Veitsiluodon satamaa.</p>
Kunto	Ulkoasunsa perusteella rakennus vaikuttaa melko hyväkuntoiselta. Vesikatto on ehjä. Vuoraamattomat betonirakenteet ovat jonkin verran jäkälöityneet ja pinnassa näkyy eroosion vaikutus. Rakennuksen sivustoilla kasvaa pusikkoa, joka voi vaurioittaa rakennusta.
Suosituks	

Kuva 256 Ote valokuvasta 1970. Vastavalmistunut liettämö ja pigmenttivarasto. Kuvalähde: Kemin historiallinen museo / 442 (3707, KV 11/70) 10.7.1970. Kuvaaja Teollisuuskuvaamo Mannelin, Helsinki.

Kuva 257 Ote valokuvasta 1970. Vastavalmistunut liettämö ja pigmenttivarasto. Kuvalähde: Kemin historiallinen museo / 846 (3232, X 46/70) 14.8.1970. Kuvaaja Mannelin.

Kuva 258 Ote ilmakuvasta arviolta 1980-luvulta. Kaarevakattoista hallia on laajennettu luoteeseen. Kuvalähde: Kemin historiallinen museo / 881 (4279) Ilmakuva Veitsiluodon tehdasalueesta. Kuvaja Kari Paajanen, Helsinki. Osasto 61/4279.

Kuva 259 Idästä. Kaareva muoto yhdistää jyrkät lappeat.

Kuvalähde: FCG 2022

Kuva 260 Pohjoisesta. Kaarevaa osaa on laajennettu kummastakin päästä ja tiiliosaa kaakkoon päin.

Kuvalähde: FCG 2022

Kuva 261 Luoteesta. Betonisten tukikaarien alaosaat rytmittävät julkisivun alaosa.

Kuvalähde: FCG 2022

Kuva 262 Kaakosta. Pigmenttiaine on siirretty laivoista kuvassa näkyvillä kuljettimilla halliin varastoon. Kuvälähde: FCG 2022

Kuva 263 Pigmenttivaraston sisällä kantavat teräsbetoniaaret näkyvät hyvin. Kuvälähde: Taisto Saari.

4.18 Kohde nro 105, Keskuskonttori ja ruokala

Aihe	Inventoitu tieto
Kohde	nro 105, Keskuskonttori ja ruokala
Kiinteistö	240-26-2601-11
Pysyvä rakennustunnus	100733099T
Rakennustyyppi	Toimistorakennukset
Nykyinen käyttö	Toimisto ,ruokala ei käytössä
Alkuperäinen käyttö	Toimisto ja ruokala
Rakennusaika / ajoitus	23.11.1994 (RHR)
Suunnittelija	Arkkitehti Rauno Ruonansuu, rakennuksen on toteuttanut rakennusliike M. Kurtti Oy
Muutosvuodet ja tehdyt muutokset	
Kerrosluku	6, ruokala 1
Perusta	Betoni
Runko	Betoni
Kattomuoto	Tasakatto
Kate	Ei näkyvässä
Vuoraus	Päädyt paikalla muurattua punatiiltä, pitkät julkisivut värjättyä läpinäkymätöntä lasia, alaosaan paikalla muurattua punatiiltä ja pesubetonia, yläosaan uritettu metallikasetti.
Ulkovärit	punatiili, vihreä, vaalean ruskea, musta
Ikkunat	Nauhaikkunat, pääaulassa koko rakennuksen korkuinen lasiseinä, ruokalassa korkeat vaakajaolliset ikkunat sekä pitkä kattoikkuna
Erytispiirteet	Postmodernistiset keskuskonttori ja ruokala on suunniteltu yhdeksi kokonaisuudeksi, joita yhdistää lasitettu käytävä maantasossa. Käytetyt rakennusmateriaalit ovat laadukkaita ja yksityiskohdat huolella suunniteltuja. Ruokalarakennuksen lävistää pitkittäissuunnassa muurimainen, muuta rakennusmassaa korkeampi rakennusosa, joka jatkuu aukotettuna muurina osittain myös konttorin julkisivun eteen muodostaen portin rakennusten väliin. Ruokalan pitkillä julkisivuilla on koristeelliset räystääspuutket. Konttorin pääsisäänkäyntiä korostaa sisäänkäyntikatos, jonka julkisivussa on käytetty punaista, kiiltäväksi hiottua kiveä.
Muuta	Toukokuussa 1993 solmittiin rakennusliike M. Kurtti Oy:n historian siihen asti suurin sopimus Veitsiluoto Oy:n Keskuskonttorin ja ruokalan lähes 40 milj. mk:n KVR - urakasta. Kohde valmistui joulukuun 1994 sopimuksen mukaisesti. (https://www.mkurtti.com/yritys). Sopimus pelasti paikallisen rakennusliikkeen 1990-luvun lamassa muun rakentamisen lähes tyrehtyneenä. Arkkitehtisuunnittelijana oli kemiläinen arkkitehti Rauno Ruonansuu, joka on suunnitellut mm. useina vuosina Kemin lumilinnan.

Aihe	Inventoitu tieto
Lähiympäristö	<p>Konttori ja ruokala sijaitsevat Veitsiluodon saaren länsirannalla saarelle Ajokselta tulevan päätien, Rivikarintien yhteydessä. Konttori näkyy hyvin Rivinsalmen ylittävälle sillalle. Tien ja rakennusten välissä on laaja pysäköintialue. Varsinainen tehdasalue ja tehdasalueen pääportti sijaitsevat rakennusten eteläpuolella Rivikarintien varrella. Konttorin edustan pysäköintialueen kaakkoispuolella tehdasalueella on paperitehtaan rakennukset PK5 ja sen eteläpuolella PK1:n, PK2:n ja PK3:n rakennus varastoineen. Konttorin koillispuolella pienen metsikön takana sijaitsee arkittamo. Aivan konttorin takana sen pohjoispuolella sijaitsee terveysasema.</p>
Arvot	<p>(H) Keskuskonttorilla on teollisuushistoriallista merkitystä sen ollessa 1990-luvun laman aikaan rakennettu Veitsiluoto Oy:n keskuskonttori, joka korvasi yhtiön hajallaan vanhassa rakennuskannassa sijainneet pienkonttorit. Lama-aikana keskuskonttorin rakentamista kritisoitiin yhtiön taloudellisen tilanteen näkökulmasta. Sitä perusteltiin mm. vanhan rakennuskannan huolto- ja korjauskulujen vähenemisellä. (https://www.hs.fi/talous/art-2000003271686.html). Valtioomisteisessa yrityksessä tavoitteena saattoi myös olla luoda tulevaisuudenuskoa lama-aikana. Päätös valita rakentajaksi paikallinen rakennusliike pelasti myös pitkään toimineen paikallisen rakennusliikkeen laman kourista. Rakennuksen historiallista merkitystä heikentää kuitenkin se, että Veitsiluoto Oy fuusioitiin jo vuonna 1996 Enso-Gutzeit Oy:n ja sitten ruotsalaisen Storan kanssa Stora Enso oyj:ksi vuonna 1998. Fuusioissa hallinto siirtyi Helsinkiin.</p> <p>(A) Rakennuksella on arkkitehtonista merkitystä sen ollessa 1990-valmistunut toimistorakennus, jonka vieressä oleva ruokala kytkeytyy tyylillisesti vahvasti toimistoon. Kohde on rakennusajalleen tyyppillinen postmodernistinen kokonaisuus. Arkkitehtuuriltaan hallittu ja laadukkaista rakennusmateriaaleista toteutettu kokonaisuus on myös edustava postmodernistinen konttorirakennus. Rakennus on hyvin säilyttänyt alkuperäisyytensä.</p> <p>(Y) Rakennus on ollut merkittävä Veitsiluoto Oy:n identiteetille keskuskonttorina. Merkittävyyttä heikentää kuitenkin se, että jo muutamia vuosia keskuskonttorin valmistumisen jälkeen yhtiö fuusioitiin ensin Enso-Gutzeitin kanssa 1996 ja Stora-yhtymän kanssa vuonna 1998, minkä takia hallinto siirtyi Helsinkiin. Entisessä keskuskonttorissa säilyi kuitenkin edelleen Veitsiluodon tehtaita koskevat toiminnot. Toimistorakennuksella on maisemallista merkitystä. Rivinsalmen rannalla rakennus näkyy</p>

Aihe	Inventoitu tieto hyvin Rivinkarintien sillalle ja on ensimmäisiä näkyvissä olevia rakennuksia tehdasalueelle saavuttaessa Ajoksen suunnasta. Ulkoasunsa perusteella selvästi toimistorakennukseksi hahmottuva rakennus on yhdessä ruokalan kanssa myös kaupunkikuvallisesti tärkeä tehdasalueen pääsisäänkäynnin yhteydessä. Se luo pääportin edustalle luonteeltaan julkisen alueen ennen suljetulle teollisuusalueelle siirtymistä.
Kunto	Rakennus on hyvässä kunnossa.
Suosituks	

*Kuva 264 Keskuskonttoria rakennetaan talvella 1994.
Kuvälähde: Rakennusliike M. Kurtti Oy, <https://www.lapinkansa.fi/lapin-perinteikkain-rakennusliike-on-kokenut-monta/2638228>*

*Kuva 265   Konttori- ja ruokalarakennus lounaasta.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 266   6-kerroksinen toimisto-osa lounaasta.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 267   1-kerroksinen ruokala lounaasta.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 268 Toimiston ja ruokalan yhdistävä lasikäytävä. Ruokalan sisäänkäyntiä rakennusten välissä korostaa kaarihaihe, joka jatkuu seinämänä ruokalaosan keskellä.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 269 (Vasemmalla) Pääsisäänkäyntiä korostaa mustaksi värjätystä pesubetonista tehty seinäke.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 270 (Oikealla) Toimisto-osan edessä olevalla korkeammalla kaarihaiheella on yhdistetty matala ruokalaosa kokonaisuuteen.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 271 Ruokalan pääty kaakosta.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 272 Ruokalan keittiön lastauslaituri pohjoisesta.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 273 Yhdyskäytävä pohjoisesta.
Kuvälähde: FCG 2022*

Kuva 274 (Vasemmalla)

Kuva 275 (Keskellä)

Kuva 276 (Oikealla)

Syöksytorvista on tehty koriste-elementti julkisivuihin.

Kuvalähde: FCG 2022

Ruokalan ikkunoiden edessä syöksytorvia yhdistää teräksinen kolmioaihe.

Kuvalähde: FCG 2022

Yhdyskäytävän yläpuolella on teräksinen purjemainen koriste-elementti.

Kuvalähde: FCG 2022

Kuva 277

Pääsisäänkäynnissä on käytetty kivilaattaa ja mustaksi värjättyä pesubetonia.

Kuvalähde: FCG 2022

Kuva 278

Konttoriosan julkisivussa on koristeaiheena pesubetoniset vinot pilasterit.

Kuvalähde: FCG 2022

4.19 Kohde nro 102, Paperitehdas PK5

Aihe	Inventoitu tieto
Kohde	Paperitehdas PK5
Kiinteistö	240-26-2601-11
Pysyvä rakennustunnus	1007331105
Rakennustyyppi	Teollisuusrakennukset
Nykyinen käyttö	Paperitehdas (ei käytössä)
Alkuperäinen käyttö	Paperitehdas PK5
Rakennusaika / ajoitus	Paperitehdas PK5 (A) 1.1.1972 (RHR)
Suunnittelija	
Muutosvuodet ja tehdyt muutokset	1986 valmistui koneistamo (B) ja päällystyskoneen ja jälkikäsittelyn tilat (C). 1990-luvun alkupuolella Paperitien ylle on tehty toimisto- ja laboratoriotilat (D).
	
Kerrosluke	Vaihtelee, yhdestä viiteen kerrosta
Perusta	Betoni
Runko	Betoni
Kattomuoto	Tasakatto
Kate	
Vuoraus	Tiili, tiilipintainen betonielementti, betonielementti, levy
Ulkovärit	Punatiili, vaalea betoni, punainen, sininen
Ikkunat	Nauhaikkunat, ikkunaryhmien välissä sininen levy, ruutuikkunoita ja yhdellä ikkunan alaosassa olevalla vaakapuitteella olevia ikkunoita

Aihe	Inventoitu tieto
Erityispiirteet	<p>Vanhemmissa osissa julkisivuissa paikalla muurattu tiili, uudemmissa tiilipintainen betonielementti. Laajennusten tiilipintaiset betonielementit muodostavat elävän pinnan, josta elementtisaumat ovat oleellinen osa. Takajulkisivu koillisessa on verhoiltu vain betonielementeillä, koska on varauduttu tehtaan laajennuksiin. Paperitehdas PK5 on massoittelultaan yksinkertainen ja selkeä. Laajennukset ovat jatkaneet alkuperäisiä rakennusmassoja ja rakennus on säilyttänyt selkeytensä. Rakennusosat ovat alkujaankin olleet koristeettomia. Nauhaikkunat jäsentävät pää- eli lounaisjulkisivun seinäpintoja.</p>
Muuta	<p>Kollisjulkisivu on jätetty betonille varauduttaessa paperitehtaan laajentamiseen. PK6 ja PK7 sijoitettiin kuitenkin Ouluun eikä Veitsiluotoon. Oulu Oy oli fuusioitu Veitsiluoto Oy:n vuonna 1986 ja paperintuotanto Oulun Nuottasaarella alkoi vuonna 1991.</p> <p>PK5:llä valmistettiin LWC-paperia ja C1S pakkauspapereita. PK5 oli Valmetin valmistama paperikone. Paperikone PK5:n yhteydessä oli Wärtsilän toimittama offline-päällystin, kiillotuskalanterit sekä hiertämö. PK5 on uusittu vuonna 1985, jolloin sillä alettiin tuottaa päällystettyä painopaperia. Sen toiminta lopetettiin vuonna 2021.</p>
Lähiympäristö	<p>Lounaispuolella on Paperitie ja PK1:n, PK2:n ja PK3:n rakennus. Luoteispuolella on Arkittamontie ja sen länsipuolella on laaja pysäköintialue sekä keskuskonttori ja ruokala. Pohjoispuolella on arkittamo. Koillispuolella on Kiertotie ja sen takana varastointikenttiä, jotka ovat osittain pusikoituneet. Kauempana idässä on sahan jälkikäsitteilyosastot. Kaakossa on entisen puutalotehtaan rakennukset. Saha ja puutalotehtaan rakennukset ovat hieman eri koordinaatistossa kuin paperitehtaan rakennukset, arkittamo ja keskuskonttori.</p>

Arvot	<p>(H) Paperitehdas PK5:llä on teollisuushistoriallista merkitystä sen kuvastaessa vuonna 1932 perustetun, valtio-omisteisen Veitsiluoto Osakeyhtiön paperintuotannon kehittymistä 1970-luvulta alkaen. Veitsiluodon paperitehdas oli toimiessaan maailman pohjoisin paperitehdas ja yksi Euroopan suurimpia paperitehdaskokonaisuuksia. Veitsiluodon paperitehtaiden koneet ja niitä suojaavat rakennukset kertovat paperiteollisuuden ja siihen kytkeytyvän koneteollisuuden kehityksestä Suomessa. Kertovuutta heikentää kuitenkin tehtaan tuotannon lopettaminen vuonna 2021.</p> <p>(A) Rakennuksella on arkkitehtonista merkitystä lähinnä osana Veitsiluodon ajallisesti kerroksellista punatiilistä teollisuusarkkitehtuuria. Rakennus on huolellisesti suunniteltu ja toteutettu, mutta arkkitehtuuriltaan kuitenkin tavanomaista teollisuusarkkitehtuuria. Rakennuksen ajalliset kerrokset tulevat näkyviin lähinnä julkisivuvuorauksen toteutustavassa. Alkuperäisissä rakennusosissa ulkovuoraus on puhtaaksimuurattua tiiltä ja uudemmat rakennusosat on vuorattu betonielementeillä, jotka pääjulkisivuilla on tiilipäälysteisiä. Muuten laajennukset jatkavat alkuperäisen tehdasrakennuksen arkkitehtuuria sekä massoittelemalla yksityiskohtien, kuten ikkunoiden, osalta.</p> <p>(Y) Paperitehtaan tehdaskompleksi ja PK5 osana sitä jatkaa sahan, sulfiittiselluloosatehtaan, voima-aseman ja talotehtaan punatiilistä teollisuusrakentamista, mutta on mittakaavaltaan aiempia tehdaskompleksin osia huomattavasti suurempi. PK5:n lähes 350 metriä pitkä rakennusmassa korostaa ympäristön suurta mittakaavaa yksityiskohtien kustannuksella. Rakennusmassa on pituuteensa nähden melko matala ja jää mereltä katsottaessa muiden tehdasalueen rakennusten taakse. Rakennus on maisemallisesti tärkeä saavuttaessa Veitsiluotoon Rivikarintietä pitkin sen rajatessa näkymiä pääportilta ja keskuskonttorin pysäköintialueelta tehdasalueelle.</p>
Kunto	Rakennus on ulkoapäin hyväkuntoinen.
Suositukset	

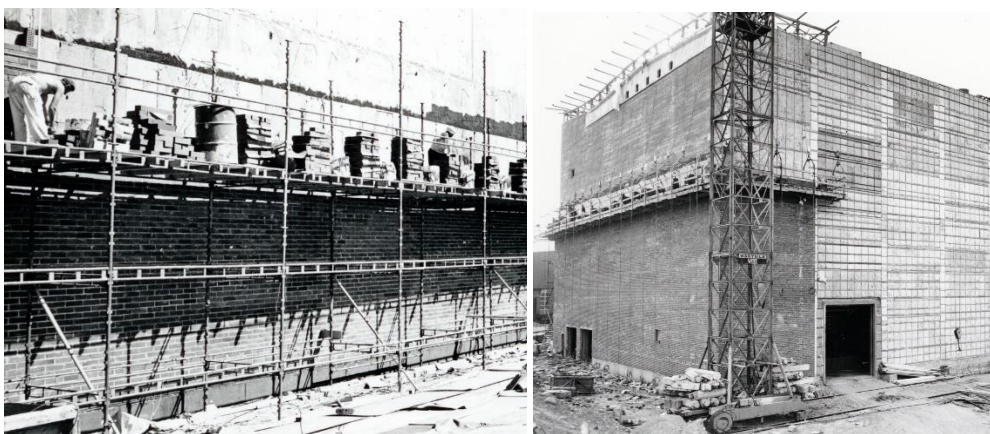

Kuva 279 Länestä. Uuden paperitehtaan PK5 rakentaminen on aloitettu vuonna 1970. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 630 (3229, VA27/70) Paperikone viiden (PK5) rakentaminen 25.11.1970. Kuvaaja Mannelin.

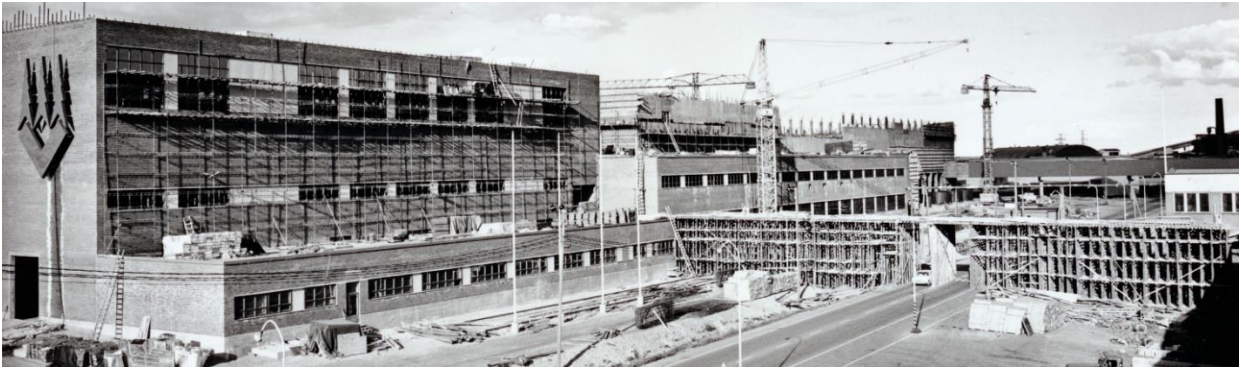
Kuva 280 Ote valokuvasta vuodelta 1971 etelästä. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 628 (3228, E10/71) Paperikone viiden (PK5) rakentaminen 20.5.1971. Kuvaaja Mannelin.

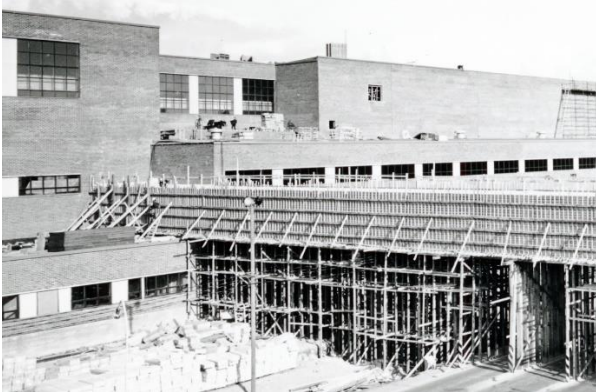
Kuva 281 (Vasemmalla) Ote valokuvasta vuodelta 1971 lounaasta. Koillis-, lounais- ja luoteissivut puhtaaksimuurattiin. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 632 (3230, E29/71) Paperikone viiden (PK5) rakentaminen 7.7.1971. Kuvaaja Mannelin.

Kuva 282 (Oikealla) Ote valokuvasta vuodelta 1971 idästä. Itäjulkisivu odottaa betonielementtiverhousta. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 2642 (1372, B 20/71) Paperikone 5:den (PK 5) rakennustyömaa 16.9.1971. Kuvaaja Mannelin, Finland.

*Kuva 283 Lännessä vuonna 1971. Lounaissivun länsipään julkisivua viimeistellään.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 441 (3706, E 18/71) Veitsiluodon tehtaat 7.7.1971.
Kuvaaja Mannelin.*

*Kuva 284 (vasemmalla) Lännessä vuonna 1971. Kuljetin paperitehtailta paperivarastolle on rakenteilla.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 2645 (1376, B 3/71) Paperikone 5:den
(PK 5) rakennustyömaa 16.9.1971. Kuvaaja Mannelin, Finland.*

*Kuva 285 (oikealla) Etelästä. Lounaisjulkisivun itäpään säiliöt ovat rakenteilla.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 2647 (1378, B 4/71) Paperikone 5:den
(PK 5) rakennustyömaa 16.9.1971. Kuvaaja Mannelin, Finland.*

*Kuva 286 Etelästä vuonna 1972. Uusi paperitehdas PK5 on valmistunut. Oikealla etualalla kuljetin puuhiomolta PK5:lle.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 192 (199) Veitsiluodon tehtaat 22.8.1972. no
862/72.*

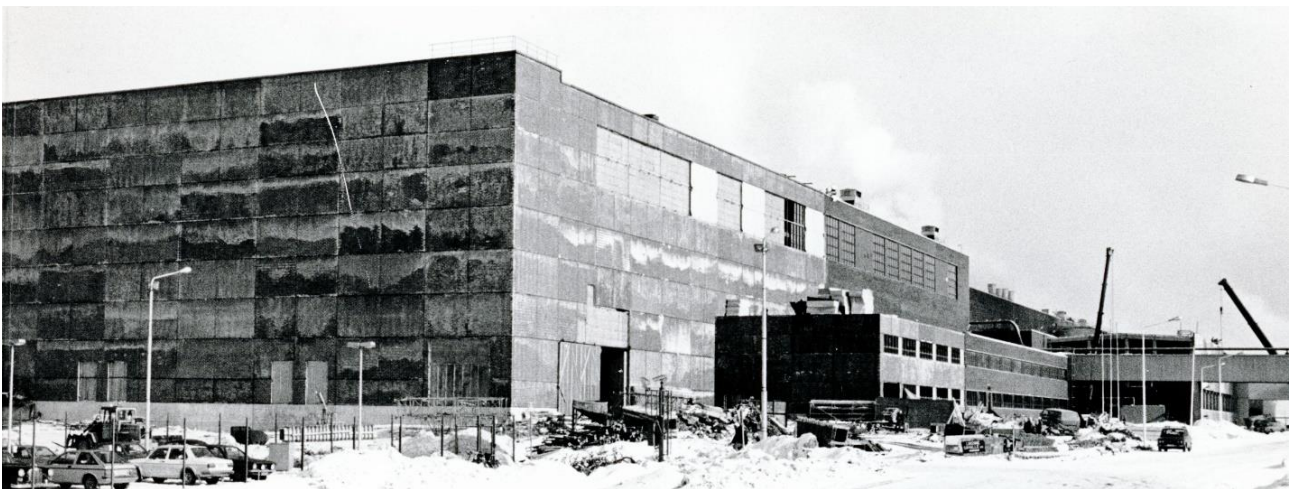
Kuva 287 Lännessä vuonna 1972. Ikkunoiden väleissä on vaalea verhous. Veitsiluodon logo on valaistu. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 190 (195) Veitsiluodon tehtaat 14.1.1972. no V 2/72 (502/2).

Kuva 288 Ote ilmakuvaista lännessä arviolta 1970-luvun puolivälin tienoilta. Paperitehdas PK5. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 997 (2927) Veitsiluodon tehtaat ilmakuvaissa.

Kuva 289 Lännestä vuonna 1985. Koneistamo on rakenteilla PK5:n lounaisjulkisivun keskivaiheille. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 1608 (5025) Uuden koneistamon uudisrakennus vuonna 1985. Uuden koneistamon rakennustilavuus oli runsaat 32 000 kuutiota ja rakennusala yli 12 000 neliötä. Kuvaaja Manne Stenroos.

Kuva 290 Lännestä vuonna 1985. Paperitehdas PK5:n laajennus, johon sijoittui päällystyskone ja jälkikäsitteily, on rakenteilla tehtaan luoteispäähän. Laajennuksen lounais- ja luoteisjulkisivut on verhoiltu tiilipintaisilla betonielementeillä. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 1607 (5024) Paperikone 5:n (PK5) laajennus vuonna 1985. Laajennusosan rakennustilavuus oli lähes 215 000 kuutiota ja rakennusala liki 9 600 neliometriä. Kuvaaja Manne Stenroos.

*Kuva 291 Pohjoisesta vuonna 1986. Laajennuksen koillisjulkisivu verhoiltiin vain betonielementeillä, kun varauduttiin mahdolliseen laajennukseen.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 2019 (4582, A1/86) Paperikone 5:den (PK 5) päällystyskone ja jälkikäsitteily kaupungista päin kuvattuna 15.3.1986. Kuvaaja Mannelin, Helsinki*

*Kuva 292 Ote ilmakuvasta etelästä arviolta 1990-luvun alkupuolelta.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 1073 (5669) Veitsluodon tehtaat ilmakuvassa*

*Kuva 293 Luoteispääty. Kuvan oikeassa reunassa näkyy Paperitien ylle 1990-luvun alussa tehty toimisto- ja laboratorio-osa, joka yhdistää paperitehtaan kaksi rakennusta.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 294 Lounaisjulkisivun länsipääty. Ikkunoiden välit on verhoiltu sinisellä rakennuslevyllä. Kuvan oikeassa reunassa näkyy PK5:n alkuperäistä rakennusosaa, jonka julkisivu on verhoiltu puhtaaksi muuratulla tiilellä. Kuvan vasemmassa laidassa näkyvä laajennus erottuu alkuperäisestä rakennusosasta lähinnä verhoilunsa puolesta. Se on verhoiltu tiilipintaisilla betonielementeillä. Ikkunat jatkavat alkuperäisen rakennusosan ratkaisua.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 295 Lounaissivun keskiosa toimisto- ja laboratoriosiiven länsipuolella.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 296 Yhdysosa kaakosta. Arviolta 1990-luvun alkupuolella on rakennettu paperitehtaiden väliin ja Paperitien ylle toimisto- ja laboratoriotiloja sisältävä siipiosa. Sen paikalla on ollut jo PK5:n rakennuksen valmistumisesta alkaen paperitehtaat paperivarastoille yhdistävä kuljetin. PK5 näkyy kuvan oikeassa reunassa.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 297 Lounaisjulkisivun keskiosaa koneistamon kohdalla.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 298 Koneistamon kaakkoispääty ja paperitehdas PK5:n säiliöitä lounaisjulkisivun itäpäässä.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 299 Lounaisjulkisivun itäpäässä on kuljetin puuhiomolta PK5:lle.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 300 Kaakkoispääty ja betonielementein verhoiltu koillisjulkisivun itäpää. Julkisivuverhoilu on jätetty betonipintaiseksi, koska on varauduttu paperitehtaan laajentamiseen.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 301 Koillisjulkisivun länsipää on verhoiltu betonielementeillä. Julkisivu on osa päällystyskonetta ja jälkikäsitteilytiloja varten tehtyä laajennusta.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 302 Koillisjulkisivun länsipää ja kaakkoispäätä säiliöineen.
Kuvälähde: FCG 2022*

4.20 Kohde nro 103, Sulfaattiselluloosatehdas

Aihe	Inventoitu tieto
Kohde	Sulfaattiselluloosatehdas
Kiinteistö	240-26-2601-11
Pysyvä rakennustunnus	100733120F, 100733121H, 103155989J, 1036179041, 1036179052, 103617902Y
Rakennustyyppi	Teollisuusrakennukset
Nykyinen käyttö	Sulfaattiselluloosatehdas (ei käytössä)
Alkuperäinen käyttö	Sulfattiselluloosatehdas
Rakennusaika / ajoitus	1977 (RHR 1.1.1977, 29.11.1992, 1.1.1990, 30.1.2014, 24.10.2018)
Suunnittelija	
Muutosvuodet ja tehdyt muutokset	Rakennuksen ulkopuolelle on lisätty valmistumisen jälkeen useita säiliöitä sekä pieniä laajennuksia.
Kerrosluvu	Vaihtelee, toimisto-osissa 3-4 kerrosta, tehtaassa on huomattavasti korkeampia osia
Perusta	Betoni
Runko	Betoni
Kattomuoto	Tasakatto
Kate	
Vuoraus	Punatiili, pelti, betonielementti
Ulkovärit	Punatiili, vaaleanvihreä, punainen
Ikkunat	Nauhaikkunat
Erityispiirteet	Kamyr-keittimen torni kohoaa muuta rakennusmassaa korkeammalle. Julkisivuja hallitsee näkyvillä olevat erilaiset säiliöt, painekattilat, putket, kuljettimet ja piiput. Punatiiliverhoillut rakennusosat näkyvät lähinnä kaakkoon ja tehtaan osien välisellä kujalla, jonka yli johtaa myös tehtaan osat yhdistävä käytävä.
Muuta	Sulfaattiselluloosatehtaan kaakkoispuolelle valmistui uusi voimalaitos vuonna 1996.
Lähiympäristö	Päätien koillispuolella on sulfiittiselluloosatehtaaseen liittyvät rakennukset. Kaakkoispuolella on uusi voimalaitos sekä entiset selluloosatehtaan- ja toimitusjohtajan asunnot ja vanha pääkonttori. Lounaassa ja lännessä on Satamatien lounaispuolella satama-alue ja satamavarasto. Luoteessa Poikkitie luoteispuolella on Aluhalli.
Arvot	(H) Sulfaattiselluloosatehtaalla on teollisuushistoriallista merkitystä sen kuvastaessa vuonna 1932 perustetun, valtiomisteisen Veitsiluoto Osakeyhtiön toiminnan kehittämistä 1970 luvulla ja siirtymistä sulfaattiselluntuottamiseen. Kertovuutta heikentää kuitenkin tuotannon lopettaminen vuonna 2021.

Aihe	Inventoitu tieto
	<p>(A) Rakennuksella on arkkitehtonista merkitystä lähinnä osana Veitsiluodon ajallisesti kerroksellista punatiilistä teollisuusarkkitehtuuria. Rakennus on huolellisesti suunniteltu ja toteutettu, mutta arkkitehtuuriltaan kuitenkin tavanomaista teollisuusarkkitehtuuria. Tehdasalueen vanhempaan rakennuskantaan verrattuna sulfaattiselluloosatehtaan ulkoasussa korostuu teollisen prosessin vaatimat erilaiset säiliöt, painekattilat, putket, kuljettimet ja piiput.</p> <p>(Y) Sulfaattiselluloosatehdas jatkaa sahan, sulfittiselluloosatehtaan, voima-aseman, talotehtaan ja paperitehtaiden punatiilistä teollisuusrakentamista, mutta punatiilivuoratut rakennusosat jäävät peltivuorattujen, erilaisten teollisen prosessin vaatimien rakenteiden taakse piiloon. Mittakaavaltaan ja korkeudeltaan kohde vastaa alueen 1930-1950-luvuilla rakennettuja teollisuusrakennuksia. Sulfaattiselluloosatehtaan korkeilla osilla on maisemallista merkitystä sekä lähimaisemassa eri puolilta Veitsiluotoa että kaukomaisemassa. Sulfaattiselluloosatehtaan Kamyrrakennuksen korkeat tornit näkyvät maisemassa pitkälle eri suunnista katsottuna ja on hahmoltaan tunnistettava.</p>
Kunto	Rakennus vaikuttaa hyväkuntoiselta ulospäin.
Suositukset	

---

*Kuva 303 Sulfaattiselluloosatehtaan rakennustyömaa lännestä vuonna 1976. Kuvan oikeassa reunassa sellutehtaan lipeälinjan rakennus.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 681 (2938) Veitsiluodon tehdasta.*

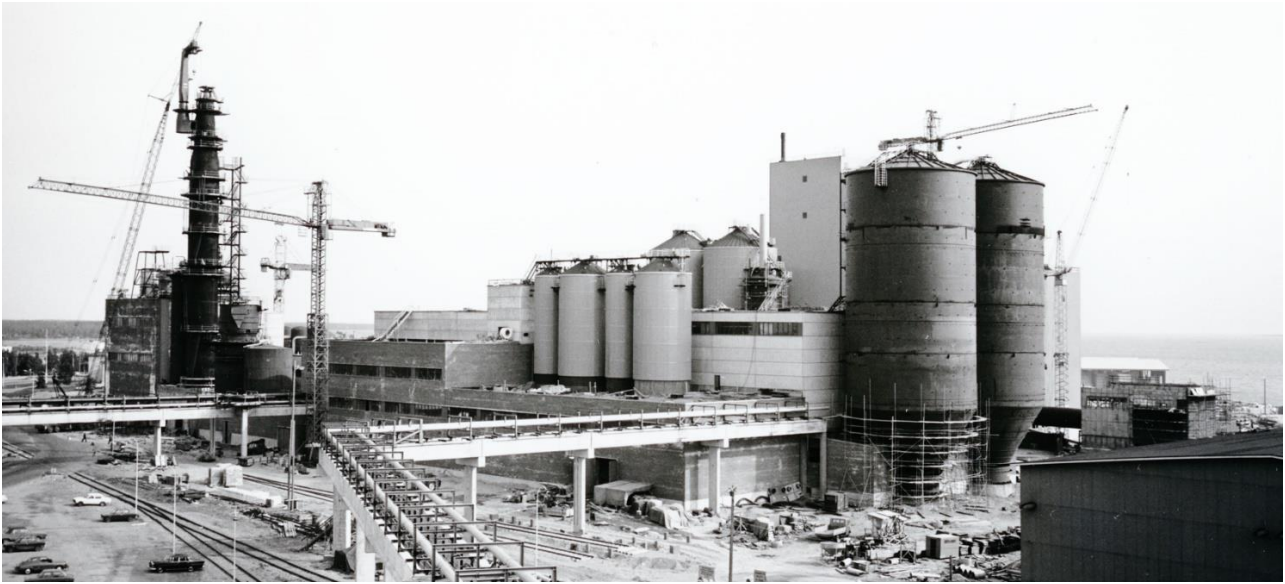
*Kuva 304 Sulfaattiselluloosatehtaan rakennustyömaa pohjoisesta vuonna 1976. Kuvan vasemmassa reunassa sellutehtaan kuitulinjan rakennus ja oikeassa reunassa lipeälinjan rakennus.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo /676*

*Kuva 305 Sulfaattiselluloosatehtaan rakennustyömaa lännestä 1977.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 677 (2934, 198/77) Veitsiluodon tehdas 2.3.1977.
Kuva Teollisuusvalokuvaamo Mannelin, Helsinki.*

*Kuva 306 Sulfaattiselluloosatehtaan rakennustyömaa koillisesta 1977. Etualalla näkyy kuitulinjan rakennus ja Kamyrr-keitin sekä takana lipeälinjan rakennus.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 2712 (1285) SA-tehtaan rakennustyömaa 20.5.1977.*

Kuva 307 Sulfaattiselluloosatehtaan rakennustyömaa pohjoisesta 1977. Kuvan etualalla näkyy paperitehtaalte johtava kuljetin, taampana sulfiittisellutehtaan suuntaan johtava kuljetin. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo /683 (2940) Veitsiluodon tehdas 5.7.1977. Kuva Mannelin, Helsinki

Kuva 308 Sulfaattiselluloosatehtaan rakennustyömaa lännestä 1977. Kamyri-keitin ja höyrykattilat ovat rakenteilla. Taustalla näkyy sulfiittisellutehdas, voima-asema ja sahan kaarikattoinen rakennus. Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 682 (2939) Veitsiluodon tehdas 5.7.1977. Kuva Mannelin, Helsinki

Kuva 309 (vasemmalla)

Ilmakuva sulfaattiselluloosatehtaasta lännestä 1978.

Kuvalähde: Kemin historiallinen museo / 142 (32, E 17/78) Veitsiluodon tehdaslaitosta vuonna 1978(?). Kuvaaja Mannelin.

Kuva 310 (oikealla)

Sulfaattiselluloosatehdas etelästä 1978 toimitusjohtajan talon pihasta.

Kuvalähde: Kemin historiallinen museo / 143 (33) Veitsiluodon tehdaslaitosta vuonna 1978(?). Kuvaaja Mannelin.

Kuva 311

Ilmakuva sulfaattiselluloosatehtaasta kaakosta 1978.

Kuvalähde: Kemin historiallinen museo / 144 (34, V 13/78) Veitsiluodon tehdaslaitosta vuonna 1978. Kuvaaja Mannelin.

*Kuva 312 Ilmakuva sulfaattiselluloosatehtaasta kaakosta 1978.
Kuvälähde: Kemlin historiallinen museo / 880 (4273, 0/78) Veitsiluodon tehtaat vuonna 1978.
Kuvaaja Mannelin, Helsinki.*

*Kuva 313 Ilmakuva sulfaattiselluloosatehtaasta lännestä 1980.
Kuvälähde: Kemlin historiallinen museo / 2087 (2090, V 56/80). Veitsiluodon satamaa ja sellutehdas vuonna 1980. Kuvaaja Mannelin, Helsinki*

*Kuva 314 Ilmakuva sulfaattiselluloosatehtaasta kaakosta arviolta 1980-luvulta.
Kuvälähde: Kemin historiallinen museo / 127 (151) Veitsiluodon tehtaat.*

*Kuva 315 Pohjoisesta. Vasemmalla vaaleansininen peltivuorattu uusin laajennus on rakennettu 2018.
Sen takana on korkea Kamyri-keitin. Kuvan oikeassa reunassa vihreät rakennukset ovat
Kuvälähde: FCG 2022*

Kuva 316 Lounaasta. Betonielementtiverhoiltu laajennus on rakennettu arviolta vuosituhatosen vaihteen tienoilla. Vaaleansiniset peltiverhoillut laajennukset ovat vuodelta 2018. Kuvälähde: FCG 2022

Kuva 317 Luoteispäädyn valtavista säilöistä oikean puolimmaisiet ovat alkuperäisiä ja vasemmanpuoleinen on lisätty arviolta 1990-luvun alussa. Kuvälähde: FCG 2022

*Kuva 318 Idästä. Sulfaattisulutehtaan rakennusten välissä olevalle kujalle on lisätty säiliöitä arviolta 1990-luvulla (kuvassa oikean puolimmaisiet vihreät säiliöt).
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 319 Soodakattilarakennuksen lounaispääty pohjoisesta.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 320 Sulfaattiselluloosatehdas idästä.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 321 Soodakattilarakennuksen luoteissivu etelästä.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 322 Soodakattirakennuksen kaakkoispuolelle valmistui vuonna 1996 sinisellä ja vihreällä pellillä
verhoiltu voimalaitos.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 323 Soodakattilarakennuksen kaakkoispää etelästä.
Kuvälähde: FCG 2022*

*Kuva 324 Sulfaattiselluloosatehdas kaakosta. Oikealla on Kamyri-keitin ja höyrykattilat. Punaiset säiliöt keskellä on rakennettu myöhemmin.
Kuvälähde: FCG 2022*

Kuva 325 Sulfaattiselluloosatehtaan rakennusten välinen kuja kaakosta. Rakennusten välillä on yhdyskäytävä.
Kuvalähde: FCG 2022

Kuva 326 Sulfaattiselluloosatehtaan rakennusten välinen kuja luoteesta.
Kuvalähde: FCG 2022

5 Johtopäätökset

Selvitysalue on ajallisesti ja historiallisesti kerroksellista rakennettua teollisuusaluetta. Tehdas-yhdyskunnasta on jäljellä 1930-luvulta vaaleaksi rapatut entinen pääkonttori, kaksi johdon asuinrakennusta ja paloasema. Niissä näkyy sekä piirteitä sekä 1920-luvun klassismista ja funktionalismista. 1920- ja 1930-lukujen punatiilisiä teollisuusrakennuksia on puolestaan säilynyt osana sulfiittiselluloosatehdasta, voima-asemaa, korjauspajaa ja entistä kuorimoa. Niissä näkyy klassismin vaikutus, vaikka rakennukset ovatkin pääosin melko pelkistettyjä ja käytännönläheisiä. Seuraavina vuosikymmeninä teollisuusrakennukset olivat edelleen pääosin punatiiliverhoiltuja ja ulkoasussa korostui yksinkertaisuus ja käytännönläheisyys. 1950-luvulla alettiin suosia nauhaikkunoita ja ensimmäiset koko julkisivun mittaiset nauhaikkunat tulivat 1960-luvulla. Massoittelunsa puolesta kaarikattoinen, 1950-luvun alussa valmistunut saha eroaa Veitsiluodon muista teollisuusrakennuksista. 1950-luvulla Veitsiluotoon rakennettiin myös ensimmäinen peltivuorattu varistorakennus sekä betonielementtirakenteiset varastot. Rakentamisen mittakaava sekä rakennusten korkeus on kasvanut tarkastelualueella jatkuvasti.

Selvitysalueen rakennuksiin liittyy teollisuushistoriallisia arvoja. Erityisiä teollisuushistoriallisia arvoja liittyy alueen vanhimpiin rakennuksiin sekä toisaalta rakennuksiin, jotka kuvastavat Veitsiluoto Oy:n kehittämistä ja siirtymää sahateollisuudesta selluteollisuuteen ja paperiteollisuuteen. Erityisiä teollisuushistoriallisia arvoja liittyy kohteisiin nro 1, 2, 4, 7, 11, 12, 13, 14 ja 101. Kokonaisuuden ilmentämän teollisuushistorian säilymisen kannalta yksittäisten rakennusten säilymistä tärkeämpää on, että alue säilyy elävänä ja kehittyvänä teollisuusalueena tulevaisuudessakin.

Selvitysalueen rakennuksiin liittyy myös arkkitehtonisia ja rakennusteknisiä arvoja. Erityisiä arkkitehtonisia arvoja liittyy Kaarlo Borgin ja Uki Heikkisen suunnittelemiin rakennuksiin sekä rakennuksiin, joissa näkyy 1920-luvun klassismille tai funktionalismille tyypillisiä piirteitä (kohteet nro 1, 2, 4, 11, 12, 13 ja 14) tai kohteisiin jotka ovat muuten erityisen näyttäviä tai ilmentävät oman aikansa suunnitteluihanteita ja ovat tämän takia tärkeitä osana selvitysalueen kerroksellista rakennuskantaa (kohteet nro 7, 11, 101).

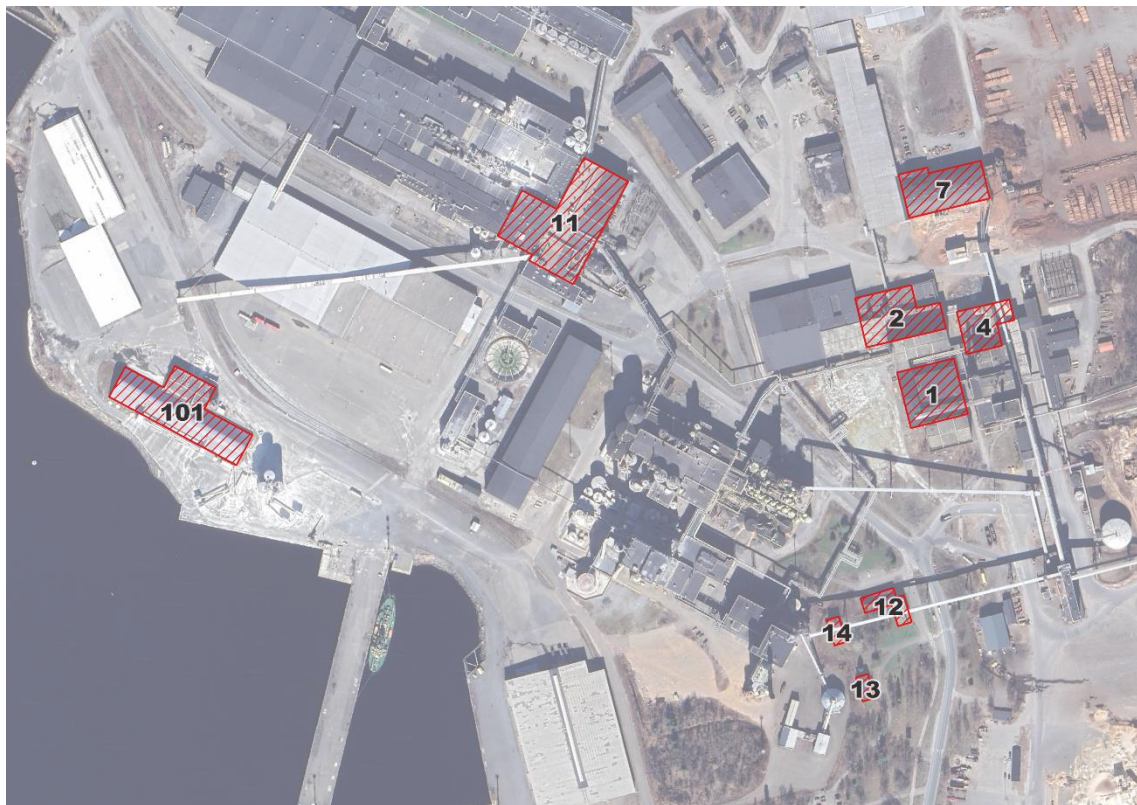
Erityisiä ympäristöarvoja selvitysalueen rakennuksista liittyy etenkin korkeimpiin rakennuksiin, jotka näkyvät maisemassa kauas tai jotka ovat hahmoltaan erityisen tunnistettavia (kohteet nro 1, 4, 7 ja 101). Toisaalta punatiiliset teollisuusrakennukset muodostavat kaupunkikuvaltaan varsin eheän kokonaisuuden, jolla on erityistä kaupunkikuvallista merkitystä Veitsiluodossa (kohteet nro 1, 2, 4, 7 ja 11). Pääkonttori kahden johdon asuinrakennuksen kanssa muodostaa myös kaupunkikuvallisesti merkittävän kokonaisuuden (kohteet nro 12, 13 ja 14).

Teollisuusalueille on tyypillistä, että rakennuskantaa on kehitetty jatkuvasti teollisuuden tarpeista lähtien. Syntynyt ajallisesti ja historiallisesti kerroksellinen rakennuskanta sekä sen muodostama kerroksellinen kokonaisuus kestää muutoksia jatkossakin. Kokonaisuuden säilyttäminen teollisuusalueena on tärkeämpää kuin yksittäisiin rakennuksiin liittyvien arvojen säilyttäminen. Kohteet tai kohteiden osat, joihin liittyy erityisiä arvoja, suositellaan säilyttämään ja vaalimaan niiden ominaispiirteitä. Näille kohteille tai kohteen osille ei suositella myöntämään purkulupaa muuten kuin uudisrakentamisen yhteydessä ja haettaessa uudisrakennukselle rakennuslupaa. Ennen purkuluvan myöntämistä erityisiä arvoja omaavan rakennuksen tai sen osan ominaispiirteet

ja arvot tulee dokumentoida. Ominaispiirteet ja arvot voidaan dokumentoida esimerkiksi rakennushistoriallisessa selvityksessä, jossa kuvataan kohteen suunnittelun ja rakentamisen vaiheet sekä yksityiskohtaisesti kohteen ulkoasu ja sen yksityiskohdat sekä sisätilat.

Erityisiä arvoja liittyy kohteisiin nro 1 Sulfiittiselluloosatehdas, 2 Kuivauskonesali, 4 Voima-asema, 7 Saha, 11 Paperitehdas, 12 Entinen pääkonttori, 13 Entinen selluloosatehtaan johtajan asunto, 14 Entinen Veitsiluoto Oy:n toimitusjohtajan asunto ja 101 Pigmenttivarasto ja liettämö tai niiden osiin. Nämä kohteet tai kohteiden osat on osoitettu oheisessa kartassa:

Kuva 327. Kartta kohteista ja kohteiden osista, joihin liittyy erityisiä arvoja.

Suositus kaavamääräykseksi:

Rakennushistoriallisesti tärkeä rakennus tai rakennuksen osa. Rakennusluvan myöntämisen yhteydessä olemassa olevalle rakennukselle on mahdollista myöntää purkulupa. Ennen purkuluvan myöntämistä rakennushistoriallisesti tärkeän rakennuksen tai sen osan ominaispiirteet ja arvot tulee dokumentoida.

---

6 Lähteet

6.1 Painetut lähteet

- Aho Pirjo. 2021. Veitsiluoto, Asukkaat muistelevat. Print Group, Szczecin.
- Hedman Ossi. 1969. Kemin kaupungin historia I. Kemin kaupunki, Kemi
- Kemi eilen ja tänään (toim. Veli Hyrskykari, Martti Kivelä, Rauni Kivilinna, Pentti Puro, Gunnar Riskula, Niilo Teerijoki) 1966. Kemi-seura, Kemin Kotiseutu ja museoyhdistys, Keminseudun matkailijayhdistys. Pohjolan Sanomat Oy, Kemi
- Lapin puusta paperia Veitsiluoto Osakeyhtiö 1971.
- Lares Juhani. 1997. Saaren tarina. Kirjapaino Osakeyhtiö Kaleva, Oulu.
- Puro Pentti. 1971. Veitsiluodosta valtavyylille. Pohjolan Sanomat Oy, Kemi.
- Ravaska Eino. 1994. Jatuli XXIII. Kemin Kotiseutu- ja museoyhdistyksen julkaisu, Kemi

6.2 Aiemmat selvitykset ja inventoinnit

- Kemin Rakennusperinneinventointi.
Inventointiraportti 31.5.1976. Kumpulainen Olli, Piekkari Jouni, Taskinen Pekka.
- Enso Oy:n rakennuskannan inventointi
Inventointiraportit 7.1.1997 ja 28.2.1997. Henrik Wager

6.3 Muut lähteet

- <https://www.mkurtti.com/yritys>, lainattu 14.9.2022
- <http://www.resiinalehti.fi/artikkeli/56>, lainattu 14.9.2022

6.4 Paikkatietoaineistot

- Maanmittauslaitos avoin tietoaaineisto, ladattu 2022
- Museovirasto avoin aineisto, ladattu 2022
- Kemin karttapalvelu, ladattu 2022
- Suomen ympäristökeskus, Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet, ladattu 2022

6.5 Valokuvat

- FCG
- Minttu Kervisen ja Kirsi Vainion maastokäynnillä 6.9.2022 ottamat valokuvat
- Kirsi Vainion maastokäynneillä 9.9. ja 26.9.2022 ottamat valokuvat
- Kemin historiallinen museo

Lusto–Suomen metsämuseo, Metsäteollisuus ry:n kokoelma

Lusto–Suomen metsämuseo, Stora Enso Metsän kokoelma

Lusto–Suomen metsämuseo, Suomen Metsähallituksen kokoelma

Lusto–Suomen metsämuseo, Suomen Metsäyhdistyksen kokoelma

Museovirasto

Rakennusliike M. Kurtti Oy

Saari Taisto

SA-kuva

6.6 Karttalähteet

<https://kartta.paikkatietoikkuna.fi/>

<https://vanhatkartat.fi/#12.6/65.0088/25.46912>

<http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>